

PETER SCHROEDER

Niels Brock 140 år Derfor er vi her

1881-2021

Niels Brock 140 år
Derfor er vi her
1881-2021

PETER SCHROEDER

Niels Brock 140 år Derfor er vi her

1881-2021

NIELS BROCK

UDDANNELSE SIDEN 1881

Indhold

Forord	9
1. Niels Brocks testamente	13
Niels Brock i 140 år	20
2. Handelsuddannelse i Danmark	23
3. Elever på skolen	47
4. En skole er lig dens ansatte – Personalet	69
5. Højere Handelseksamen – en handelsgymnasial succeshistorie	87
6. Erhvervsuddannelserne	101
7. Merkonom og åben uddannelse	115
8. Handelsakademier – de Korte Videregående Uddannelser	125
9. Fra blæk til bytes – nye IT-uddannelser og undervisningsformer ...	135
10. Internationalisering	147
11. Bygninger – en del af kulturen	165
12. Økonomi	187
13. Fortællingen om Niels Brock	203
Noter	211
Direktører for Niels Brock	215
Bestyrelsesformænd	215
Anvendt litteratur og kilder til Niels Brocks historie	217
Tak	219

Niels Brock 140 år – derfor er vi her. 1881-2021 af Peter Schroeder

© 2020 Niels Brock og forfatteren

OMSLAGSFOTO: Niels Brocks dimission på Børsen 2019. Foto: Niels Brocks arkiv

LAYOUT OG TRYK: Eks-Skolens Grafisk Design & Tryk

Niels Brock har søgt alle rettighedshavere til materiale anvendt i denne bog om tilladelse til anvendelse hvor det har været muligt. Såfremt der alligevel er personer eller institutioner hvis rettigheder menes forbigået, vil de efter henvendelse blive tilgodeset på samme måde som de øvrige rettighedshavere.

Trykt i Danmark 2020

ISBN 978-87-984617-2-2

nielsbrock.dk

Forord

Mange andre forfattere har beskæftiget sig med Købmandsskolens og Niels Brocks historie og gjort det godt. Når vi alligevel fejrer skolens 140-års jubilæum med en ny fremstilling af de to handelsskolers sammenflettede historie, er tanken at følge sporene frem mod det Niels Brock, vi kender i dag, og at kaste lys over, hvordan Niels Brock er blevet til det stærke og velkendte brand i uddannelsesverdenen, kendt i både ind- og udland, og som den foretrukne skole for Mads Skjerns søn Daniel i danmarkskrøniken »Matador«.

Niels Brock 140 år – Derfor er vi her fokuserer på den rolle, Købmandsskolen og Niels Brock har spillet i udviklingen af erhvervsrettede uddannelser i Danmark. I nogle tilfælde med stor opbakning fra myndigheder og organisationer, men lige så ofte med modstand fra de samme, mod den nytænkning og de initiativer, som er udgået fra Niels Brock. Jeg er overbevist om, at både anerkendelse og modstand i skolens dagligdag har bidraget til at skabe den særlige ånd, som igennem generationer har været forbundet med Niels Brock. Særligt tror jeg, at den innovative kraft, som har kendetegnet medarbejderne gennem generationer, har været identitetsskabende. Forandringer udefra og nye udfordringer for erhvervsrettede uddannelser har inspireret til at gå nye veje, og sådan er det stadig. Vores uddannelser og undervisning skal være kendetegnet af aktualitet, innovation og høj kvalitet. Vi skaber ikke nyt for det nyes skyld, men fordi behov for kompetencer og merkantil dannelse konstant udvikler sig i en foranderlig verden.

I de senere år er Niels Brock-ånden blevet betegnet som den 'den brockske forskel', der hviler på skolens lange historie, internationale udsyn og stærke værdier. Værdier, der er rodfæstede i købmanden Niels Brocks vær-

disæt. Vi insisterer vedholdende og intenst på at fastholde værdierne som pejlemærker i vores elevers lærings- og dannelsesproces. Man tager ikke bare en uddannelse på Niels Brock, man bliver en del af vores skole, vores tydelige værdisæt og alt det, som mennesker før os har værnet om.

Vi er ydmyge i forhold til, men også stolte af vores lange historie, og vi ved, at navnet Niels Brock forpligter.

Anya Eskildsen
Adm. direktør

KAPITEL 1

Niels Brocks testamente

Handelsskolen Niels Brocks historie går ikke bare 140 år tilbage. Rent faktisk skal vi til 1700-tallets slutning for at få den fulde forståelse. Købmand Niels Brock, der levede i 1700-tallet, lægger ikke kun navn til skolen, men var den første til at pege på behovet for en systematiseret handelsuddannelse i Danmark. Niels Brocks testamente blev katalysatoren, der skabte handelsskolen Niels Brock.

I 1802 døde købmand Niels Brock efter et langt og virksomt liv, 71 år gammel. Han havde været én af mange handelsmænd, der satte deres stærke præg på Danmark i 1700-tallets sidste halvdel, ja nogen vil måske ligefrem sige, de lagde grundstenen til det moderne, velstående Danmark, vi har i dag.

Den florissante handelsperiode, som man kalder tiden fra ca. 1760 og frem til 1807, var en enestående højkonjunktur for dansk udenrigshandel og ikke mindst Københavns økonomi. Under stormagtskrige, revolutioner og internationale kriser høstede danske handelskompagnier store fortjenester i kraft af den danske neutralitet, som satte skibe under Dannebrog i stand til at fragte varer på trods af krige og fjendtligheder. København forandrede sig takket være den velstand, handlen bragte til byen, palæer og slotte skød op, og hos det københavnske borgerskab voksede selvfølelsen. Denne nye selvbevidste samfundsklasse omfattede naturligvis også handelsfolk og grossererere, da det især var dem, der tjente pengene og kom til at sætte deres præg på udviklingen.

Niels Brock hørte dog til de mere tilbageholdende, han passede sin forretning med flid og omhu, tog ingen chancer, men holdt sig til det, han var god til. Datidens store handelseventyr i Kina, Indien, Afrika og Vestindien holdt Brock sig fra, han forblev i mere rolige farvande og koncentrerede sig om videresalg af kolonialvarer til Norden og Østersøregionen. Det gjorde

Niels Brock (1731-1802) og Lene Bredal (1734-86) kom begge fra Randers. Han var ud af en af byens fornemste købmandsslægter, hun var borgmesterdatter. Der har ikke været tvivl om at Niels skulle gå i faderens fodspor, og i en ung alder blev han sendt to år til Lübeck for at lære faget.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

han til gengæld med sikker hånd. Han søgte ikke offentlige hverv, men var dog i 25 år medlem af *de 32 mænds forsamling*, et rådgivende organ for den enevældige konge, bestående af byens borgerlige spidser og en slags forløber for Københavns Borgerrepræsentation.

Niels Brock levede et fromt og stilfærdigt liv, optaget af sin handelsvirksomhed. Og drive forretning kunne han. Han arvede 18.000 rigsdaler efter sin far i 1750'erne, og ved sin død halvtreds år senere efterlod han sig en samlet formue på ca. 900.000 rigsdaler. En temmelig anseelig sum. Til sammenligning var Kongeriget Danmarks statsindtægter i denne periode 4-5 mio. rigsdaler årligt. Han var med andre ord en af Københavns og Danmarks virkelige store velhavere omkring år 1800.

NIELS BROCKS SIDSTE VILJE

Niels Brock var blot en ud af mange, der oplevede fremgang og velstand i disse år, og han ville formentlig være ganske glemt i dag, havde det ikke været for flere særlige forhold.

Han var vokset op i Randers som købmandssøn, og her mødte han Lene Bredal, som han blev gift med. De slog sig ned i København i 1760'erne, hvor Niels Brock opbyggede sin handelsforretning. De levede et tilbagetrukket liv i Niels Brocks Gård, som han fik bygget – en statelig ejendom, der stadig ligger i Strandgade på Christianshavn – indtil Lene døde i 1786. Da han selv fulgte efter 16 år senere, havde han fået udfærdiget sit og hustruens testamente. Det er senere blevet trykt og udgivet som bog, et lille skrift på ikke mindre end 34 sider, hvor den omfattende arv med stor grundighed og detaljerighed blev fordelt mellem familie, gudbørn og børn opkaldt efter Niels eller Lene Brock.

Tjenestefolk, fattige og mindrebemidlede i fødebyen Randers og i København, primært Christianshavn, blev begunstiget. Bestemte kirker, bl.a. Vor Frelser på Christianshavn, hvor Niels og Lene Brock selv ligger begravet, skoler og hospitaler fik beløb, ligesom en lang række fattiggårde og andre velgørende formål blev betænkt. Store legater til Christianshavn og staden Københavns almindelige bedste blev oprettet, og også mere overraskende enkeltmodtagere fik penge, f.eks. Muddervæsenet på Randers Fjord, der fik et beløb til indkøb af ny muddermaskine til fjordens opmudring og vedligeholdelse. *Grosserer Niels Brock og hustru Lene Bredals legat til medgiftsudstyr for kunstnere og professionister* kunne helt op i det 21. århundrede søges af værdigt trængende gennem Københavns Kommune.

Både København og Randers viste sidenhen respekt og taknemmelighed for Niels Brocks velgørenhed ved at opkalde en gade efter ham.

Men det, der om ikke skaffede Niels Brock udødelighed, så dog sikrede ham imod evig glemsel, var 20 linjer, nedfældet i det omfattende testamente som punkt 26. Niels Brock ønskede at give 10.000 rigsdaler til oprettelsen af en grossererskole til »... *retsskaffen Underviisning foruden Kristendom, Skrivning og Regning udi i Tysk, Engelsk og Fransk Sprog at tale og skrive saavel som Bogholderi kunne læres for Grosserer og andre Reel-handels Børn ...* » Ganske karakteristisk var det indføjjet, at hvis nogen af hans egen families efterkommere måtte ønske at gå på skolen, skulle de optages på skolen til halv pris.

NYE UDDANNELSESTANKER

Når det kom til synet på uddannelse, var Niels Brock ganske på linje med tidens reformivrige kræfter, der med oplysningstidens idealer i ryggen mente, at ungdommens uddannelse trængte til forandringer. Det var på den tid primært kirken, der stod for børnenes undervisning, og kirken manede til forsigtighed og konservatisme: lærdommen skulle doseres passende og omhyggeligt – for megen oplysning kunne være skadeligt for almenen. Kunne man regne til husbehov, læse sin katekismus og i øvrigt leve et fromt liv, var det alt rigeligt.

Latinskolerne sørgede for, at dem, der skulle kunne mere – præster og embedsfolk – blev i stand til at udøve deres erhverv. Kirkens monopol på viden betød, at samfundet reelt kom til at mangle arbejdskraft inden for handel og økonomi, videnskab og jura. De reformivrige ville modernisere uddannelsesområdet og frigøre det fra kirkens faste greb, så man ikke kun lærte dansk, regning og religion, men også »reale« fag som historie, naturlære, geografi og fremmedsprog.

Borgerdydskolerne var første skridt mod en frigørelse fra kirkens dannelsesmonopol. Niels Brock var på linje med tidens fritænkere og reformatorer på dette område, men det der gjorde ham til sin tids virkelige pioner på uddannelsesområdet, var, at han så tidligt som i 1700-tallets slutning var opmærksom på, at de unge handelsfolk, som Danmark havde så stærkt brug for, *ikke* skulle undervises i græsk og latin, men i anvendelige, nutidige fremmedsprog og økonomiske færdigheder som bogholderi.

Niels Brock var selv handelsudlært dels i faderens virksomhed, dels i datidens handelscentrum Lübeck, og han vidste, at en del af den viden,

Niels Brock levede et tilbagetrukket liv, optaget af sin handelsforretning med fortrinsvis hørkram og kolonialvarer, som han solgte i Norge og Baltikum. Og drive forretning kunne han. Han arvede 18.000 rigsdaler efter sin far i 1750'erne, og ved sin død halvtreds år senere efterlod Niels Brock sig en samlet formue på ca. 900.000 rigsdaler.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

han havde måttet slide sig til i læreårene, kunne han med fordel have lært allerede i skoletiden. Niels Brock så som den første behovet for en handelsuddannelse i Danmark, men der skulle gå næsten 100 år mere, før det blev til virkelighed.

AT REJSE ET MINDE

Vi har kun begrænset kendskab til Niels Brocks personlighed, og faktisk er testamentet en vigtig kilde til vores viden om ham. Detaljeringsgraden i de nidkære anvisninger om fordelingen af hans jordiske levn er slående – Niels Brock overlod intet til tilfældighederne. Om vi skal tilskrive det særlig forfængelighed og et ønske om at blive husket, eller blot almindelig omhyggelighed, er nok mest et spørgsmål om, hvordan vi læser og vurderer testamentet. Kan man fortænke en aldrende, barnløs rigmand i med omhu at ville skikke sit bo og sikre sig, at formuen havnede i de rette hænder?

Når den tids velhavere gik bort, var det ofte forekommende, at man, ud over at betænke den nærmeste familie, oprettede et eller flere legater af velgørende art, der både kunne fremme bestemte formål, men også fortælle eftertiden om sit filantropiske sindelag. På det punkt adskiller Niels Brock sig nok ikke så meget fra alle andre af tidens velhavere. Men om han havde forestillet sig, at en af Danmarks største uddannelsesinstitutioner mere end to hundrede år efter hans død ville bære hans navn, er dog nok tvivlsomt. I så fald havde han formentlig afsat lidt flere penge til formålet end blot ca. 1% af sin store arv og måske gået mere i detaljer med skolens indretning.

Der skulle komme til at gå næsten 100 år fra Niels Brocks død til De Brockske Handelsskoler opstod. Legatsummen på 10.000 rigsdaler blev forvaltet af Grosserer-Societetet, og i løbet af perioden voksede beløbet med renter til det tredobbelte, mens pengene lå godt og glemt på Børsen. Vi skal helt frem til 1880'erne, før erhvervsmanden C.F. Tietgen fik øje på summen og iværksatte projekt De Brockske Handelsskoler. Måske var det Niels Brocks held, at det skete så sent i Tietgens egen karriere, at *hans* behov for at sætte sig selv et minde ikke var så stort længere, hans enorme økonomiske iværksætter i 1800-tallet taget i betragtning. Ellers var det måske blevet til De Tietgenske Handelsskoler i København. Men det blev Niels Brock, og denne bog fortæller historien om, hvordan Danmarks største handelsskole har udviklet sig gennem 140 år.

Niels Brock

- 1802** Storkøbmanden Niels Brock dør og testamenterer en del af sin formue til en handelsskole.
- 1857** Næringsfrihedsloven medfører oprettelse af uddannelser for handelslærlinge over hele landet.
- 1880** Grosserer-Societetet stifter Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse, FUHU.
- 1881** FUHU grundlægger Købmandsskolen i København med undervisning om aftenen.
- 1888** Grosserer-Societetet etablerer De Brockske Handelsskoler baseret på formuen fra Niels Brock, børneskole og 2-årig handelsskole som overbygning.
- 1889** Danmarks første lærlingelov forpligter købmændene til at sende lærlinge på handelsskole.
- 1902** FUHU indvier ny skolebygning på hjørnet af Nørre Vold og Fiolstræde.
- 1908** De Brockske Handelsskoler lægges ind under FUHU.
- 1917** Købmandsskolens Handelshøjskoleafdeling, i dag CBS, oprettes i Fiolstræde.
- 1920** Første lov om handelsuddannelser: 1. Den toårige Højere Handelseksamen (indtil 1929 kun på Niels Brock), 2. Handelsmedhjælpereskoler (den etårige handelseksamen), 3. Handelslærlingeskoler (handelsmedhjælpereksamen), 4. Den etårige Højere Handelseksamen for studenter.
- 1927** FUHUs bygning på Julius Thomsens Plads 6-8 indvies til Købmandsskolens kvindefdeling og Handelshøjskolen.
- 1933** Købmandsskolen åbner Den danske Købmandsskole i London.
- 1938** Handelshøjskolen flytter til ny bygning på Julius Thomsens Plads 10.
- 1939** Niels Brocks Handelsskole flytter til Julius Thomsens Plads 6-8.
- 1947** Købmandsskolens Kvindefdeling nedlægges.
- 1953** Købmandsskolens afdeling i Bremen åbnes.
- 1961** Lærlinguddannelser og handelsgymnasium overføres fra Handelsministeriet til Undervisningsministeriet.
- 1962** Specialskolerne i København (senere modulopbyggede merkonomuddannelser) oprettes som afdeling af Købmandsskolen.
- 1964** Lov om godkendelse af handelsskoler, tekniske skoler m.fl. vedtages. For at få statstilskud skal skolerne drives som selvejende institutioner.
- 1964** Købmandsskolen adskilles fra FUHU og bliver selvejende.
- 1966** Købmandsskolen åbner afdeling i Trekronergade i Valby.
- 1969** Købmandsskolen åbner afdeling i Paris.
- 1972** Købmandsskolens Handelsgymnasium åbnes i skolens nye bygning i Nyropsgade.
- 1972** EFG, erhvervsfaglig grunddannelse, afløser handelsmedhjælpereksamen.
- 1976** Købmandsskolen åbner afdeling i Gullfossgade.
- 1977** Niels Brocks Handelsakademi åbnes som international overbygning på Højere Handelseksamen.
- 1986** Datamatikeruddannelsen etableres som en videregående edb-uddannelse.
- 1991** Alle erhvervsuddannelser, grundforløb og mester/lærlinguddannelser samles i EUD-systemet. HG, Handelsskolernes Grundforløb, afløser EFG-uddannelsen.
- 1991** Købmandsskolen og Niels Brocks Handelsskole bliver til Niels Brock - Copenhagen Business College. Samme år etableres IBB, en engelsksproget udgave af hhx.
- 1993** Niels Brock lejer den tidligere hovedbiblioteksbygning på Kulturvet.
- 1994** Niels Brock indleder samarbejde med De Montfort University i Leicester om bachelor- og masteruddannelser inden for business studies.
- 1995** Niels Brock Business College er begyndelsen på skolens internationale aktiviteter i Baltikum, Rusland, Singapore, Kina og Vietnam.
- 1995** Gymnasireform ligestiller de gymnasiale uddannelser, hhx dog uden økonomisk ligestilling.
- 1995** Niels Brock får en hjemmeside.
- 1997** Niels Brock køber bygningen på Nørre Voldgade 34-38, »Thorvald Kortbæks Hus«, det nuværende hovedsæde.
- 1998** Stor vækst i it-uddannelser, især PC-kørekort. Skolens samlede elevtal mere end 10.000 årselever/ca. 50.000 personer. Pludselig reduktion med tilbagevirkende kraft af statstilskud til PC-uddannelser indebærer store økonomiske vanskeligheder.
- 2000** Genopretningsplan indeholder: 1) bygningstilpasning, 2) organisations-tilpasning og 3) personaletilpasning.
- 2000** De internationale aktiviteter intensiveres med systemekspert og salg af uddannelses know how, bl.a. »joint programmes« i Kina.
- 2002** Niels Brock sælger Nyropsgade 36 til staten og køber Julius Thomsens Plads 10 af FUHU.
- 2005** Studieretningsgymnasiet etableres og Niels Brock opretter 14 forskellige studieretninger.
- 2006** Niels Brock åbner landets første elitegymnasium med 6 A-fag.
- 2008** Niels Brock køber en fabriksbygning i Blågårdsgade på Nørrebro. Dele af de korte videregående uddannelser flyttes hertil, og der skabes et frodigt innovationsmiljø - »Inkubatoren«.
- 2011** Samarbejde med den lokale High School i Solvang i Californien resulterer i etablering af særlig profil på IBB med et semester i Solvang.
- 2012** Brock Online Academy tilbyder som første i Danmark rene online forløb på erhvervsuddannelserne.
- 2012** Ved lov tvinges handelsskolerne til at afstå de korte videregående uddannelser til erhvervsakademierne. Niels Brock mister dermed 30% af sin aktivitet.
- 2013** Niels Brock bliver akkrediteret som amerikansk universitet og driver internationalt universitet i San Diego, Californien.
- 2014** Lærebøger i fysisk form udfases og afløses af e-bøger.
- 2015** Den etårige EUD-uddannelse afløser HG.
- 2015** EUX Business udbydes som 2 + 2-årig kombineret gymnasium og erhvervsuddannelse.
- 2015** Den 4-årige amerikanske Bachelor of Science in Business Administration åbner med 150 udenlandske studerende.
- 2016** Niels Brock overtager N. Zahles Seminariums bygning i Linnésgade, hvor Det internationale Gymnasium åbner. Samme år etableres innovationsgymnasiet.
- 2018** Niels Brock køber bygningen Bispetorvet 1-3 til internationale uddannelser.
- 2018** Niels Brock fraflytter Kulturvet, og skolens fjerde gymnasium etableres på Nørre Voldgade.
- 2019** Den første ungdomsuddannelse (hovedforløb) inden for iværksætteriet etableres.
- 2020** Niels Brock gennemfører virtuel undervisning for alle elever og kursister i foråret under nedlukningen i forbindelse med Covid-19.
- 2021** Niels Brock fejrer 140-års jubilæum.

i 140 år

KAPITEL 2

Handelsuddannelse i Danmark

Gennem 140 år har Købmandsskolen og Niels Brock sat deres præg på det danske uddannelsessystem. Det begyndte med FUHU's og C.F. Tietgens iver efter at skabe forandring for handelsfaget og endte 140 år efter med et Niels Brock, der som en af landets største uddannelsesinstitutioner i høj grad har været nyskabende for handelsuddannelserne i Danmark.

Midt i 1880'erne opfordrede en af landets vigtigste erhvervssammenslutninger, »Grosserer-Societetet«, den kendte højskoleforstander Ludvig Schrøder til at foretage en rundrejse i Europa for at »gjøre sig bekendt med Handelsskoler i Udlandet og derom at afgive en Beretning og Betænkning«¹ for at afklare, hvad den danske handelsuddannelse måtte mangle. Schrøder afgav sin betænkning i 1886 og konkluderede, at man kunne gå to veje: enten kunne man satse på almindelig handelsuddannelse på handelsskoler, hvor handelslærlinge kunne opnå nødvendige kontorfærdigheder, eller man kunne rette fokus mod at modne og udvikle ungdommen til at kunne udfylde rollerne fagligt og personligt som fremtidige ledere, der kunne videreføre den tids økonomiske opsving. Dette skulle i så fald ske på en højere læreanstalt.

Schrøder pegede på det sidste: en handelsskoleuddannelse skulle lægge stor vægt på almindelig uddannelse, og en kvalificeret handelsuddannelse på samme høje niveau som i udlandet var nødvendigt. »Det har efterladt Bitterhed i manges Sind, når 'Filisteri' eller 'Spidsborgerlighed' blev brugt som Kjendingsnavne på dem, som ikke havde fået den akademiske Dannelse.«² skrev Schrøder. I den akademiske elite havde man altid set ned på handelsmanden, netop fordi han ikke var *dannet*, i og med han ikke havde en akademisk uddannelse og var rundet af det lærde miljø. Grosserer-Societetets formand, C.F. Tietgen, var helt enig i denne antagelse, da han selv havde

oplevet at blive set ned på, fordi han var praktisk oplært og ikke akademisk uddannet. Opgaven måtte derfor være at »skabe en Købmandsuddannelse, der dannelsesmæssigt kunde ligestille Forretningsmanden med Akademikeren.«³

Men hvad var der galt med det danske uddannelsessystem? Grosserer-Societetet, som var storkøbmandenes og grosserernes medlemsforening, var opmærksom på, at købmændene i voksende grad manglede kvalificeret arbejdskraft. Danske handelsfolk havde godt nok i århundreder været involveret i international handel og med flid og dygtighed tjent store summer hjem til Danmark. Men i sidste halvdel af 1800-tallet voksede konkurrencen på de udenlandske markeder, primært for landbrugsvarer, som

C.F. Tietgen

C.F. Tietgen (1829-1901): handelsmand, finansmand, investor, industrialist – formentlig Danmarkshistoriens mest initiativrige erhvervsmand, der igennem mere end et halvt århundrede var med til at forme erhvervsudviklingen i Danmark i 1800-tallet. Tietgen var selv udlært i en manufakturhandel i Odense og arbejdede sig til tops med flid og stålsat vilje. Som formand for Grosserer-Societetet var Tietgen initiativtager til de Brockske Handelsskoler i 1888. Tietgen var ikke begejstret, når FUHU talte om uddannelse til »unge handelsmænd« – hans ønske var en højere handelsskole, der begyndte med børnene, længe før de var blevet 'unge mænd', og uddannede dem frem til videregående niveau.

FOTO: H.A.C.E. HOHLENBERG, DET KGL. BIBLIOTEK

de danske købmænd gerne ville fastholde og helst udvide. Det forudsatte bedre uddannelse af købmændene.

Landbrugets traditionelle, eksportorienterede produktion af kvæg og navnlig korn var omkring 1880 ved at blive omlagt til produktion af animalske varer: æg, flæsk og smør. Omlægningen blev sat i gang af et internationalt prisfald på korn i 1870'erne. Store producentlande, primært USA og Rusland, begyndte af udkonkurrere den danske korneksport med store mængder billigt korn, der blev dyrket under helt andre forhold med god plads i modsætning til de danske landmænd. Samtidig var det store og vigtige engelske marked i 1862 blevet åbnet for import, hvilket var af kolossal betydning for de danske købmænd, der stod for at videresælge landbrugets voksende produktion.

Så midt i denne økonomiske fremgangsperiode kunne man undre sig over, hvorfor handelserhvervet ikke i lighed med tidens andre fremadstormende erhverv, industrien og landbruget, havde sit eget uddannelsessystem med højere læreanstalter. Ingeniørernes Polyteknisk Læreanstalt var allerede blevet grundlagt i 1829, mens landbrugernes Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole fandt sin endelige form i 1856. På Københavns Universitets økonomiske institut havde man siden 1848 doceret nationaløkonomi, men forretningslivets økonomiske forhold havde ikke interesseret universitetsprofessorerne synderligt. En egentlig handelshøjskole var dog endnu fremtidsmusik, ikke kun i Danmark, men også i udlandet, hvor toneangivende europæiske lande først omkring 1900 etablerede de tidligste handelshøjskoler.

Der var behov for kvalificeret arbejdskraft, der både mestrede rene økonomiske discipliner som bogholderi og handelsregning, men også med kompetencer inden for internationaliseringens discipliner, sprog og korrespondance. Dertil kom behovet for viden om den politiske og økonomiske udvikling uden for landets grænser, hvor man ikke længere kunne tage for givet, at alt var uforanderligt og forudsigeligt, som det plejede at være.

Den danske handel havde som nævnt haft usædvanlig gode betingelser i 1700-tallets florissante handelsperiode, ikke mindst drevet af handlen med koloniernes produkter. Perioden havde været præget af revolutioner, oprør og krige, men de danske handelsmænd havde forstået at navigere i kraft af Danmarks neutralitet. Fra og med Englandskrigen omkring år 1800 og frem, hvor Danmark blev part i stormagtsstridighederne, var Dannebrog i agterstaven ikke længere en sikker garanti for neutralitet: den danske handelsflåde kunne ikke længere regne med at kunne sejle uantastet rundt blandt stridende stormagter. Efter statsbankerotten i 1813 og tabet af Norge

året efter var Danmark endegyldigt blevet en småstat, og handelsfolket skulle indstille sig på nye tider. Købmændene skulle således ikke længere kun være gode til at handle, men også være i stand til at aflæse markedets bevægelser og forudsige betingelserne for fremtidens gode forretninger.

Tietgen havde en personlig ambition om at reformere handelsuddannelserne. Ved De Brockske Handelsskolars indvielse i 1888 udtalte han:

»Jeg skal ikke her fordybe mig i, hvad eller hvilke Kundskaber der udkræves hos en Købmand. Det kan siges med faa Ord: han skal helst kende alt og forstaa alt, idet han skal være Mellemmand mellem Producenter af alt og Konsumenter af alt, og han skal ikke blot opfatte Aanden hos de Producenter, han køber af, saavel som hos de Konsumenter, han sælger til, men han skal udvikle den og vejlede den. Derfor se vi ogsaa i Reglen Købmanden bryde Vejen for Civilisation og Kolonisation saavel som for Kunst og Videnskab.«

Og det var ikke tilfældigt, at det blev Ludvig Schrøder, Tietgen opfordrede til at undersøge mulighederne, og ikke f.eks. en person med tilknytning til det akademiske universitetsmiljø. Schrøder var en fremtrædende repræsentant for en af tidens stærkeste, åndelige strømninger, grundtvigianismen, der lagde vægt på at udbrede oplysning og almindelse til den brede befolkning på landets mange højskoler. Men ikke kun det jævne folks ånd skulle højnes, højskolerne skulle også være med til at fremme erhvervslivets betingelser. Schrøder stod selv i spidsen for en af de mest markante, Askov Højskole. Tietgen vidste, at den akademiske elite så ned på handelsstanden, hvorimod Schrøder med sit ståsted inden for folkeoplysning forventeligt ville gå ind for en mere praktisk baseret handelsuddannelse med stærke elementer af almindelse, f.eks. foredrag om handelsgeografi og handelshistorie. Schrøder gik skridtet videre og anbefalede ikke kun forbedringer inden for lærlinge- og voksenuddannelsen, men også en egentlig handelsgymnasial uddannelse for den velbegavede ungdom som et alternativ til latinskolens studentereksamen. Han slog tillige til lyd for en videnskabelig højskole for handelsfolket, et handelsuniversitet.

HANDELSUDDANNELSENS FORHISTORIE

Historisk set går handelsuddannelsen langt tilbage i tiden i Danmark. Den danske handelsstand havde sine rødder i middelalderens købstæder. Siden

1422 havde købmændene haft eneret på handel, og al handel skulle foregå på købstædernes markedspladser. Med privilegier fulgte også forpligtelser til bl.a. at sørge for uddannelse af lærlingene, der skulle oplæres til at gå i købmændenes fodspor og engang overtage forretningerne. Handelsuddannelse havde således altid været et privat anliggende, som købmands-sammenslutningerne selv stod for, og som staten ikke blandede sig i. Siden 1400-tallet havde såvel handel som de producerende erhverv i de større købstæder været organiseret i lav, ikke mindst i København, hvor lavene var talrige og magtfulde. Et lav var en sammenslutning af mestre inden for et givent fag, der med stor magt både organiserede erhvervets udøvelse i den enkelte købstad og samtidig forsvarede medlemmernes privilegier og rettigheder overfor udefrakommende konkurrenter. Købmandslav og -gilder fandtes således i de fleste større købstæder og regulerede, hvem og hvor mange købmænd, der var plads til. I lavsprotokollen fastsatte lavets vedtægter blandt andet regler for antagelse af lærlinge, læretid (der kunne være op til syv-otte år som lærling), prøver og endelig faglig godkendelse.

Handelsuddannelse var på det tidspunkt *praktik* - egentlige skoler og teoretisk uddannelse var endnu fremtid. Med oplysningstiden i anden halvdel af 1700-tallet hørte man de første forslag om nødvendigheden af en teoretisk uddannelse af købmænd. Nok blev handelslærlingene rekrutteret blandt de bedst egnede i ungdommen - de, der kunne skrive og regne - men med fem-syv års skolegang i bagagen var de ikke altid lige parate til en stor handelskarriere. Nogle af de første tilbud om egentlig skoleuddannelse til handelslærlingene var de såkaldte søndagsskoler, hvor lærlingene søndag efter kirketid gratis kunne få undervisning i regning og skrivning, senere også bl.a. geografi og historie. Den første søndagsskole fra år 1800 var organiseret af pastor N.H. Massmann i København som en direkte følge af lovgivning samme år, der sigtede mod at højne håndværkslærlingene. Der var dog ikke tale om religiøs forkyndelse, der senere i århundredet blev søndagsskolernes vigtigste felt, men gratis undervisning til især de mindrebedemidlede i købmandsstanden. De mere velhavende holdt sig til privatlærere. I løbet af 1800-tallet spirede forskellige private handelsskoler frem over hele landet, bl.a. en handelsaftenskole i København, forestået af urtekræmmerlavet.

Lavsvæsenets afskaffelse i forbindelse med næringsfrihedsloven i 1857 gav anledning til forandringer i handelsuddannelsen i Danmark. Med virkning fra 1862 indførtes næringsfrihed, hvilket betød, at enhver frit kunne udøve sit erhverv i fri konkurrence med andre erhvervsdrivende. Denne øko-

nomiske liberalisering var en logisk fortsættelse af den politiske liberalisering med trykke- og talefrihed, politisk frihed og folkestyre, som man i årtierne forinden havde oplevet. For handelserhvervet betød næringsfrihedsloven, at købstædernes handelsprivilegier forsvandt. Ingen skulle længere have særrettigheder, og alle skulle kunne handle frit. Dermed var grundlaget for lavsvæsenet og købmandsgilderne forsvundet. Men med dem forsvandt også de oplæringssystemer, der hidtil havde sørget for en vis ensartethed og kvalitet i handelsuddannelserne.

FUHU OG KØBMANDSSKOLEN

Blandt de storkøbmænd og finansfolk, der mødtes på Børsen i København, blev der i 1880 taget initiativ til oprettelsen af en forening til forbedring af de unge handelsmænds situation. Foreningen fik navnet Forenin-

Undervisning på Niels Brock i 1918. På dette tidspunkt havde skolen lokaler i Købmandsskolen i Fiolstræde. Som kommende købmand var man naturligvis velklædt, og langt op i 1900-tallet var jakkesættet med slips eller butterfly helt almindelig skolepåkledning. De første kvinder begyndte på uddannelsen omkring 1910.
FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

Ludvig Schrøder

Ludvig Schrøder (1836-1908): Højskoleforstander, teolog og fremtrædende i 1800-tallets skoledebat. Schrøder beskæftigede sig med uddannelse og var sådan set ikke en del af handelsmiljøet i Danmark, men han blev af Tietgen inddraget i debatten om handelsuddannelsernes indretning. Schrøder har uden tvivl været en vigtig meningsdanner i datidens offentlighed og derfor en god alliancepartner for Tietgen til at skabe forståelse for handelsskoleprojektet. De to havde i vid udstrækning det samme ønske om et opgør med det traditionelle akademiske dannelsesideal. Ludvig Schrøders tanker blev i høj grad grundlaget for det handelsgymnasium, som vore dages hxh stadig bygger på.

FOTO: AAGE LEFOLII, DET KGL. BIBLIOTEK

gen til Unge Handelsmænds Uddannelse, FUHU. Formålet var »at udbrede nyttige Kundskaber og en i et Hele fyldig commercial Uddannelse«. Dels ville man sikre bedre uddannelse til fremtidens købmænd, dels hjælpe købmandsaspiranterne til en plads i udlandet og sikre dem under opholdet der.

Mest konkret var selvfølgelig sikring af bedre uddannelse. I første omgang var det en aftenskolemodel, der var målet – de kommende elever var jo allerede ansat som lærlinge i handels- og forretningsvirksomheder, og kun i aftentimerne efter kl. 19 kunne man for alvor gøre sig forhåbninger om deres skolegang. En frigivelse fra arbejdets pligter i dagtimerne var aldeles utænkelig. Men på længere sigt, og når de økonomiske midler var til stede, var en egentlig overbygningsuddannelse som en blanding af gymnasium og decideret videreuddannelse i form af en handelshøjskole som dagskole også en målsætning for foreningen. C.F. Tietgen deltog ikke i dette arbejde. Han var af den mening, at *unge handelsmænd* var en affekte-

ret benævnelse for drenge, der lige var kommet i lære. Han var interesseret i, hvad han kaldte »højere handelsundervisning«.

Allerede året efter, den 15. januar 1881, udbød FUHU en uddannelse for »*ynge handelscontorister*« på det, der sidenhen blev Købmandsskolen. Der var tale om aftenskoleundervisning med timer kl. 18-21 og undervisning i tysk, engelsk, dansk, handelsregning og handelsgeografi som obligatoriske fag med 3 timer om ugen, samt mulighed for undervisning i fransk, spansk og russisk, foruden foredrag om *nationaløkonomi* og *handelsmaterier*. Betaling for undervisning skulle være 8 kr. om måneden, 2 kr. ekstra for spansk og foredrag. Det var selvfølgelig de kommende handelsmænds *principal*, arbejdsgiveren, der skulle stå for den månedlige betaling. 73 elever meldte sig til første hold – alle unge mænd – og undervisningen kom til at foregå i lejede lokaler i Efterslægtens skole på Østergade, i dag Strøget ved stormagasinet Illum.

At elevfravær ikke kun er et nutidigt fænomen på dagens ungdomsuddannelser, sås hurtigt af det ustabile fremmøde på handelsaftenskolen. Eleverne kunne ikke altid få tilladelse til at forlade deres arbejdsplads i tide til at møde op på undervisningsaftenerne. Og når eleverne mødte, kunne det knibe med koncentrationen oven på en 10-timers arbejdsdag. Skolens ambitiøse eksamensprogram gjorde også, at kun ganske få procent af eleverne rent faktisk afsluttede forløbene med eksamensafleggelse. Alt i alt gjorde den skuffende tilslutning fra handelsstandens side – elevtallet voksede i de første år kun ganske beskedent, og fremmødet var vigende – at FUHU indtil videre satte ambitionerne om en egentlig dagskole i bero.

TIETGENS GROSSERERSKOLE

I en række større provinsbyer var der i årene forinden blevet etableret handelsskoler på initiativ af lokale handelsstandsforeninger. Fælles for disse projekter var dog, at det primære fokus var lærlingeuddannelse og oprettelse af en handelsmedhjælpereksamen. Dette stillede bestemt ikke Grosserer-Societetets Komité's formand C.F. Tietgen tilfreds. Tietgen havde heller ikke været imponeret af handelslærlingenes faglige niveau på FUHU's aftenskole. Handelsverdenen kunne ikke nøjes med en opkvalificering af handelslærlingene. Landet havde ikke kun brug for uddannede handelsmedhjælpere, men også *rigtige* forretningsmænd, veluddannede og parate til at indtage vigtige poster i den danske og internationale forretningsverden. Det var derfor på tide at tænke store tanker om en højere købmandsuddannelse

på videnskabeligt niveau. Som den forretningsmand og igangsætter af store projekter han var, havde han en god fornemmelse for finansieringsmuligheder, herunder de legater, Grosserer-Societetet bestyrede. Niels Brocks legat til en Grossererskole var i 1880'erne vokset til ca. 30.000 rigsdaler – et anseeligt beløb, der omregnet til nutidskroner svarer til et stykke over 20 millioner kroner.

DE BROCKSKE HANDELSSKOLER OG HANDELSGYMNASIET

Tietgen havde sat ambitionsniveauet efter, at der blev etableret en handelsuddannelse på videregående niveau, men da legatet præciserede, at der skulle være tale om uddannelse af *børn*, blev resultatet en real- og fortsætterskole. Og 1. maj 1888 åbnede De Brockske Handelsskoler med en enkelt realskoleklasse i lejede lokaler i Frederiksstaden i København.

Fagene på den nye real- og handelsfortsætterskole var handelsvidenskab, handelslovgivning, kulturhistorie, handelshistorie, handelsgeografi, nationaløkonomi og statistik, teknologi og varekundskab, bogholderi, handelsregning og handelskorrespondance, samt tysk, engelsk og fransk.

Som i Ludvig Schrøders tanker var Tietgens uddannelsesprojekt et alternativ til latinskolen, der skulle forberede eleverne til de akademiske uddannelser: blot skulle De Brockske Handelsskoler forberede til næste trin, etableringen af en handelshøjskole på universitetsniveau. Faktisk dukkede navnet Den Brockske Handelshøjskole op sidst i 1800-tallet som betegnelse for handelsfortsætterskolen, formentlig fordi det var det, man sigtede efter som endemål, indtil man i starten af 1900-tallet slog de to skoler sammen og ændrede navnet til Niels Brocks Handelsskole.

Fremover skulle skolen tilbyde en handelsgymnasial uddannelse efter svensk-norsk forbillede, og Niels Brocks toårige gymnasieuddannelse, der forudsatte en realeksamen som optagelsesgrundlag, fik da også mange lighedspunkter med den almene gymnasieuddannelse. Tanken om at optage eleverne allerede som 10-årige og selv tilbyde en grundskoleuddannelse blev samtidig opgivet. Undervisningen i almindelige fag som dansk og historie blev udvidet betragteligt i den nye gymnasieuddannelse. I 1908 havde Grosserer-Societetet over for Handelsministeriet peget på, at Niels Brocks uddannelse kunne udgøre den forberedende del til universitetets statsvidenskabelige uddannelse, ligesom man anmodede om, at Niels Brocks dimittender fik ret til immatrikulation ved universitetet. Handelsministeriet støttede forslagene, men både universitetet og undervisnings-

inspektøren for gymnasieskolen afviste det – Niels Brocks uddannelse var ikke almindelig nok. Til nød kunne man overveje adgang efter særlig tillægsprøve. Spørgsmålet blev genoptaget i 1914, hvor der nedsattes en kommission, der skulle overveje fremtidens handelsuddannelse, og under hvilke vilkår Niels Brock-dimittender eventuelt kunne gives adgang til universitetet. Kommissionen meddelte året efter, at problemet med at sikre passende uddannelse til fremtidens erhvervsledere var reelt, men at det ikke var ønskeligt med en handelshøjskoleuddannelse. I stedet skulle problemet løses ved at give Niels Brocks handelsstudenter adgang til universitetet, evt. efter tillægsprøve.

Tanken om, at de tre eksisterende gymnasieretninger, klassisk-sproglig, matematisk-naturvidenskabelig og den nyeste, nysproglig fra 1903, skulle udvides med en fjerde, Niels Brocks handelsretning, vakte stor modstand i universitetskredse, hvor man frem for både tre og fire foretrak blot en enkelt, almindelig gymnasieretning. Blandt gymnasierne var modstanden ikke mindre: de københavnske gymnasier, der alle bortset fra Metropolitan-

FUHU

FUHU – Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse blev grundlagt i 1880 af 14 fremtrædende handelsfolk med etatsråd Harald Fritsche og nationalbankdirektør Moritz Levy i spidsen. Hensigten med foreningen var at uddanne unge købmænd. *»Erkendelsen af, at Kundskab er kilden til ethvert fremskridt, har herhjemme affødt en række bestræbelser for at bibringe de forskellige samfundsklasser en fyldigere undervisning end forhen, men for handelsstandens vedkommende er der hidtil i så henseende udrettet såre lidet, og dog stiller handelsforholdenes livlige udvikling store krav til netop denne stand«** Sådan lød det foreningsens henvendelse til den københavnske handelsstand i marts 1880, og initiativet lykkedes. FUHU blev dannet samme år, og en handelsskole oprettet året efter, der siden fik navnet Købmandsskolen. Senere stod FUHU bag oprettelsen af Handelshøjskolen i København, og i de forgangne 140 år har foreningen utrætteligt virket for en højnelse af uddannelsesniveauet inden for handel, og for at forbedre danske handelsmænds muligheder i udlandet. I 2012 skiftede FUHU navn til DSEB – Danish Society for Education and Business.

* Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse 1880-1980, Kbh 1980, p7

Der var en klar forventning om, at en færdiguddannet Brocker skulle ud i verden og samle erfaring som handelsmand. 2 timers handelsgeografi om ugen var derfor en naturlig del af skemaet på højere handelseksamen.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

skolen på den tid var private gymnasier, var i forvejen økonomisk presede og frygtede konkurrencen fra Niels Brock, idet man forventede, at en del af fremtidens gymnasieelever ville søge den fjerde retning på Niels Brock.

En samlet afvisning fra både gymnasier og Københavns Universitet fik Undervisningsministeriet til at opgive en blåstempling af Niels Brocks uddannelse som en gymnasieretning med adgang til akademisk uddannelse. I 1916 blev der som et plaster på såret givet adgang for Niels Brocks dimittender til »at erhverve sig akademisk Borgerret i nysproglig Retning ved Københavns Universitet«⁴ ved at underkaste sig prøve i dansk, historie, engelsk, tysk og evt. fransk. En forudsætning var desuden, at Niels Brocks afgangsprøve blev statskontrolleret, hvilket samtidig blev iværksat. Muligheden for at få en akademisk uddannelse ad denne vej blev dog kun udnyttet af ganske få – tog man en uddannelse på Niels Brock, var det

ikke for at finde en genvej til at få en akademisk uddannelse og blive f.eks. jurist, så var målet højst sandsynligt en forretningskarriere.

1920: HØJERE HANDELSEKSAMEN

Fra 1920 blev handelsuddannelserne reguleret ved lov. Det betød med års forsinkelse, at Niels Brock fik ret til at kalde sig højere handelsskole eller handelsgymnasium, og den afsluttende eksamen hed fremover Højere Handelseksamen. Med tillægsprøven, der gav Niels Brock'ere adgang til videregående akademisk uddannelse, håbede man på øget elevtilgang. Flere forældre ville kunne sende deres børn på Niels Brock, vel vidende at det ikke låste fremtidsmulighederne, hvis børnene alligevel ikke ville gå handelsvejen, men i stedet ville satse på en akademisk uddannelse efter gymnasiet.

Men forældrene holdt fast i at sende deres børn i det almene gymnasium, og Niels Brocks elevtal voksede ikke. Til gengæld voksede tilgangen til de almene gymnasier, og da en del af disse elever senere ville vælge forretningsverdenen som karrierevej, var det oplagt for Niels Brock at søge at få fat i disse elever. Det skete med den etårige Højere Handelseksamen for studenter, der blev oprettet på dette tidspunkt. På den måde kunne studenterne med koncentreret undervisning i handelsfagene springe de almindelige fag over, som de allerede havde haft i det almene gymnasium, og få en højere handelseksamen på kun et år. Ordningen blev en succes, både for Niels Brock og efterhånden også for landets øvrige højere handelsskoler. Den blev bevaret helt frem til gymnasireformen i 1995, hvor den etårige hhx blev afskaffet – de unge skulle nu tvinges til at vælge rigtigt fra starten, så man måtte ikke først kunne tage en almen studentereksamen, stx, og så en målrettet, etårig hhx.

NIELS BROCKS SVÆRE START

De Brockske Handelsskoler blev ikke umiddelbart en succes fra starten i 1888. I første omgang mente Tietgen, at manglen på en passende skolebygning var årsagen til skolens startbesvær. Men trods opførelsen og ibrugtagningen af det nybyggede domicil på Sankt Annæ Plads – en efter datidens standard topmoderne skolebygning – steg elevtallet i første omgang ikke. En forklaring kan være, at datidens forældre veg uden om det tidlige karrierevalg, som det reelt var at sende deres måske 10-årige søn i den Brockske for-

beredelsesskole, der entydigt pegede i retning af en handelskarriere. Tietgen trak sig skuffet tilbage, i første omgang fra De Brockske Handelsskoler's bestyrelse i 1894 og få år senere også fra Grosserer-Societetets komité.

Også aftenskoleundervisningen for handelsmedhjælpere oplevede rekrutteringsproblemer i den første tiårs periode. Imidlertid betød landets første lovgivning vedrørende lærlinge, Lærlingeloven 1889, at mestrene fik pligt til at frigøre lærlingene i fornødent omfang, så de kunne deltage i aftenundervisningen på landets handelsskoler. Det fik elevtallet i den københavnske handels-aftenskole eller *Købmandsskolen*, som efterhånden var blevet det officielle navn, til at vokse fra omkring 1900. Samtidig havde man lejet sig ind i Niels Brock-bygningen på Sankt Annæ Plads, der var rigelig stor til Niels Brocks behov. Alligevel voksede pladsproblemerne – bl.a. krævede nu også de kvindelige handelsmedhjælpere og kontoransatte adgang til teoretisk uddannelse.

Specielle uddannelser som urtekræmmerne og manufakturhandlernes fagskoler opgav i denne periode deres egen skoleform og meldte sig under den hastigt voksende Købmandsskoles faner, der fik flere og flere specialiserede handelsuddannelser, således f.eks. også forsikrings-, boghandler- og bankuddannelse. I starten af 1900-tallet fik Købmandsskolen omsider sit eget domicil på hjørnet af Fiolstræde og Nørre Voldgade, og samtidig begyndte dagskoleundervisningen så småt – skolen var hastigt på vej til at blive en mastodont med langt over 1.000 elever.

Få år senere i 1908 blev det De Brockske Handelsskoler's tur til at flytte: elevtilgangen modsvarede ikke den store bygning på Sankt Annæ Plads, som blev solgt, og Niels Brock flyttede ind i Købmandsskolens bygning i Fiolstræde som en separat afdeling. I 1910 opgav man det ambitiøse navn Niels Brocks Handelshøjskole og slog sig til tåls med fremover blot at hedde Niels Brocks Handelsskole. I 1920 kom den første lovgivning om handelsskoleundervisningen, handelsskoleloven. På dette tidspunkt havde Købmandsskolen ud over hovedskolen tre afdelinger, herunder en kvindeafdeling med over 1.000 elever og et samlet elevtal på 4.500. Af disse udgjorde Niels Brocks Handelsskole blot 100-150 elever.

I STATENS TJENESTE

Indtil 1920 havde den statslige indblanding i handelsskolerne været stærkt begrænset. Handelsskoler var private institutioner, finansieret af skolepenge, privat støtte fra erhvervene, legater og i begrænset omfang statstil-

skud. Staten førte et vist økonomisk tilsyn som følge af tilskuddene. Men med vedtagelsen af handelsskoleloven i 1920 blev handelsskolerne i tiltagende grad en del af det offentlige uddannelsessystem, dog stadigvæk som private institutioner. Handelsskolerne hørte under Handelsministeriet, som havde ansvar for og tilsyn med eksamener, samtidig med, at tilskuddene blev forhøjet og lagt i faste rammer. Handelsskoleuddannelserne udgjordes nu af tre søjler: handelsmedhjælpereksamen, som var en del af det femårige lærlingeforløb, og hvor undervisningen fandt sted om aftenen, samt de to dagskoleformer: Handelseksamen, der var etårig, og Højere Handelseksamen, som var toårig, dog etårig for studenter. Handelseksamen var i princippet en overbygning til medhjælpereksamen, men flere og flere startede direkte på handelsskole efter mellemskole eller realeksamen. For Niels Brock betød statens involvering, at man fik ret til at bruge betegnelsen »Højere Handelsskole« eller »Handelsgymnasium«, og at prøven »Højere Handelseksamen« dermed blev en statskontrolleret prøve. Der var kun adgang til Niels Brock med en realeksamen, eller til den etårige Højere Handelseksamen med en studentereksamen. Få år efter blev også undervisningen gjort til genstand for statsligt opsyn og kontrol, idet den første i en meget lang række af ministerielle bekendtgørelser om undervisningens faglige indhold trådte i kraft.

Antalmæssigt var lærlingeuddannelserne langt de største med omkring 50.000 elever på landsplan, mens Handels- og Højere Handelseksamen hver talte et par tusind elever. I alt dimitterede årligt ca. 8% fra handelsskolerne, mens f.eks. 6% bestod en realeksamen og 2% en studentereksamen. Handelsskolerne havde bredt sig til hele landet, og snart havde næsten enhver købstad sin handelsskole, 95 i alt. Langt hovedparten var dog begrænset til at tilbyde lærlingeuddannelsen frem til efter 2. verdenskrig – kun syv steder kunne man tage en Handelseksamen, mens Niels Brocks Handelsskole helt frem til 1930'erne var landets eneste handelsgymnasium.

Perioden fra 1920'erne frem til 1960'erne var set med vore dages øjne en rolig og støt fremadskridende periode for de to skoler uden de helt store forandringer eller reformer. Men med 1960'ernes komme og velfærdsstatens og den offentlige sektors vækst begyndte en mere reformpræget tid, også for Købmandsskolen og Niels Brock. I første omgang blev handelsskolerne flyttet fra Handelsministeriet til Undervisningsministeriets område og underlagt et særligt Direktorat for Erhvervsuddannelser, på samme måde som industriens fagskoler og de tekniske skoler blev flyttet fra Industriministeriet.

Dette var statens første skridt mod at kappe båndet til de erhverv, faglige traditioner og foreninger, der gennem mange år havde formet skolen. Få år efter blev også de økonomiske bånd kappet, idet de private tilskud og sko-

Grosserer-Societetet

Grosserer-Societetet blev oprettet i 1741 som en sammenslutning af københavnske grosserere. Tiden i 1700-1800-tallet var i Danmark karakteriseret ved oprettelsen en lang række borgerlige foreninger som udtryk for, at den enevældige kongemagt gradvist slækkede på grebet om magten og tillod borgerne at forsamles og ytre sig på skrift og i tale. Etableringen af grosserernes interesseorganisation var et udtryk for den magt og position i samfundet, de store handelsmænd fik i forbindelse med opgangstiden i 1700-tallet, den såkaldte 'florissante' handelsperiode. Foreningen fik til huse i børsbygningen i København, som den fik endeligt overdraget af kongen i 1855 for 70.000 rigsdaler. Foreningen blev ledet af Grosserer-Societetets Komité, der i en periode havde C.F. Tietgen som formand. Udover at forvalte legatsummer som Niels Brocks legat varetog foreningen den øverste handelsstands interesser over for statsmagten. Foreningen blev i 1987 til Det danske Handelskammer, senere Handelskammeret, og fra 2007 interesseorganisationen Dansk Erhverv, der stadig residerer i Børsen.

MALERI: P.S. KRØYER: FRA BØRSEN 1895, FOTO: DANSK ERHVERV

lepengene, man skulle betale for at gå på Niels Brock og Købmandsskolen, blev afløst af offentlige tilskud. Nok var skolen stadig en økonomisk uafhængig, privat institution, men fremover underlagt nøje offentlig styring og kontrol.

MODERNE TIDER FOR HANDELSSKOLEN - GYMNASIETS SEJRSGANG

Det moderne danske ungdomsuddannelsessystem tog gradvist form i årtierne efter 2. verdenskrig. I første omgang blev aftenskoleundervisningen for handelslærlingene gjort til obligatorisk dagskoleundervisning på fuld tid for at sætte en streg under, at handelsuddannelse ikke kun drejede sig om primært flere års oplæring på kontorer, i forretninger eller i virksomheder. De almene og teoretiske skolefag var vigtige og skulle fylde mere. De erhvervsfaglige grunduddannelser, EFG, blev fra 1970'erne et alternativ til mesterlæreuddannelsen og kom, ud over industriens og håndværkets uddannelser, også til at omfatte handelsområdet. Man startede på handelsskolen og efter et år fortsatte man i en læreplads, med jævnlig tilbagevenden til skolens teoretiske undervisning i skoleperioder. Hvis man altså ikke gik fra EFG-året videre til handelsgymnasiet og tog den toårige hh, som Niels Brock-uddannelsen hed i folkemunde. Dermed var handelsgymnasiet ved at blive treårigt ganske som det almene gymnasium. Den etårige Handelsskoleeksamen, hx, der også havde været en populær måde at indlede et handelsfagligt uddannelsesforløb på, var på vej ud og blev endeligt nedlagt i 1978. Alt imens gik handelsgymnasiet sin sejrsgang, efterhånden som større og større procentdele af de voksende ungdomsårgange valgte gymnasiet – det almene gymnasium, hhx, hf og fra 1980'erne også htx – som indledning til en videregående uddannelse. En del unge valgte dog stadig den traditionelle praktikvej, som indebar en læreplads, f.eks. som revisor- eller shippingelev, efter hhx. Gymnasiets succes toppede i starten af det 21. århundrede, hvor omtrent ¾ af en ungdomsårgang fortsatte i gymnasiet efter grundskolens 9. eller 10. klasse.

UDDANNELSESEKSPLOSIONEN

Uddannelsesboomet i slutningen af 1900-tallet betød oftere og oftere, at en karriere på arbejdsmarkedet krævede en videregående uddannelse. Mesterlærevejen, hvor man startede som lærling og især ad praktisk vej lærte sig et fag, suppleret med skoleperioder, var under afvikling. Nu indtrådte en

skolemodel, der sagtens kunne omfatte vekseluddannelse i form af kombinationen af praktisk erfaring og teoretisk skoling, men med start på handelsskolen i EFG-basisåret for derefter at gå praktikvejen eller tage højere handelseksamen. Tidspunktet for valg af erhverv og livsbane blev med andre ord gradvist udskudt til et senere tidspunkt i livet – ungdomsårene blev forlænget. Kunne man vælge at gå længere i skole og dermed udsætte livets mange valg, gjorde mange det. Da den etårige HG-uddannelse, som i mellemtiden var blevet EFG-ens nye navn, i 1990'erne også kunne udstrækkes til et toårigt skoleforløb, gik flertallet af HG-eleverne den vej. Da den toårige hh blev til den treårige hhx, voksede søgetallene til den.

Samtidig ændrede de sociologiske strukturer sig markant i Danmark fra 1950'erne og frem. Førhen havde det været sædvane, at børnene gik i forældrenes fodspor, måske fik sønnen ligefrem en læreplads i faderens virksomhed eller datteren en elevplads på moderens arbejdsplads. At gå handels- og kontorvejen var derfor ofte noget socialt betinget, og beslutninger om børnenes karrierevej havde først og fremmest været truffet omkring familiens middagsbord. Men nu blev de unge også påvirket fra anden side i takt med, at begge forældre blev travle udearbejdende: skolen, vennerne, lærerne, vejlederne og efterhånden sågar også medierne overtog delvist familiens rolle. Alle var de med til at inspirere den unge til at nedtone traditionens magt og lytte mere til egen lyst og interesse, når det kom til at skulle vælge fremtid. Det kulturelle opbrud og den individuelle frisættelse har i høj grad sat sit præg på uddannelsesinstitutioner, der har kunnet mærket tidernes skifte, hvad elevernes interesser og valg angår.

På handelsskolerne kunne man i løbet af 1960'erne og 70'erne mærke det på den måde, at lærlingeuddannelsen mistede ansøgere, der i stedet gik til den etårige Handelsskoleeksamen og til den toårige Højere Handelseksamen. Signalet fra de unge var tydeligt: dels var mere boglig uddannelse blevet eftertragtet, dels ønskede unge ikke at foretage det svære valg af fremtid allerede i 15-16-års alderen.

VELFÆRDSSTATENS UDDANNELSESPOLITIK

Danmarks vigtigste råstof er vores unge menneskers gode hoveder er et politisk mantra, der er blevet gentaget stadig oftere i det sidste halve århundrede i en tid med voksende opmærksomhed om international konkurrenceevne og globalisering. Logisk nok har konsekvensen heraf været mere fokus på uddannelses- og arbejdsmarkedspolitikken. Det danske uddan-

En Niels Brock-klasse i slutningen af 1800-tallet. Det var Tietgens tanke, at De Brockske Handelsskoler også skulle være drengeskole med forberedelsesklasser for børn i 10-12 årsalderen. Den del af projektet lykkedes ikke helt – også den gang syntes forældrene, at det var lige lovligt tidligt at foretage et karrierevalg for deres 10-årige søn.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

nelsessystem, baseret på gratisprincippet og lige ret til uddannelse for alle, har ikke kun været en vigtig brik i skabelsen af et af verdens mest lighedsbaserede velfærdssamfund. At uddannelse var vejen, hvis man ville forøge sine livschancer og ende på den grønne gren i velfærdsdanmark, var få uenige om. Men derudover har såvel socialdemokratiske som borgerlige regeringer i stigende omfang brugt uddannelsessystemet som et redskab til aktivt at styre ungdommen i retning af mere uddannelse, og helst den rigtige uddannelse. Første skridt var indførelsen af obligatorisk ni års skolegang fra starten af 1970'erne. Dernæst var vigtige redskaber, der kunne friste de unge til at tage imod mere uddannelse, Statens Uddannelsesstøtte når

man gik i skole, og en statsgaranteret elevløn i praktikperioder, hvis man befandt sig i erhvervsuddannelsessystemet. Og endelig søgte man gennem talrige reformer og uddannelsesplaner gennem hele perioden fra 1970 og stort set frem til i dag at skabe et mere sammenhængende og gennemskueligt uddannelsessystem, der skulle sikre bedre uddannelse til flere.

Målet var at sikre, at ungdommen ikke blot fik ni år i folkeskolen, men også at så mange som muligt, helst alle, gennemførte en ungdomsuddannelse, faglig eller gymnasial. I første omgang havde man fokus på at minimere den ofte udgiftskrævende restgruppe, der ikke fik nogen form for kompetencegivende uddannelse, i en tid med mindre og mindre behov for ufaglært arbejdskraft. Senere ændredes fokus til at sikre en tilstrækkelig stor, veluddannet arbejdsstyrke i en tid med voksende ældrebyrde og færre produktive hænder til at skabe værdierne og finansiere velfærdssystemet. Og helst veluddannet på den kortest mulige tid. Uddannelse er således ikke længere blot et tilbud til borgeren om en offentlig betalt vej til bedre livs- og erhvervs Karriere, men nu også en individuel pligt man har overfor samfundets behov. Med gulero og stok har stat og kommuner i navnlig de sidste 20 års tid forsøgt at motivere de unge med økonomiske midler til at gennemføre uddannelse. Begrebet uddannelsespålæg er det foreløbige højdepunkt i det offentliges bestræbelser på at sikre unge under 30 år en kompetencegivende uddannelse. Uddannelsespålæg vil sige, at betingelsen for offentlig støtte er, at man går i uddannelse. De færreste uddannelsesinstitutioner ser dog nogen stor gevinst ved at være blevet en tvangsforanstaltning.

NIELS BROCKS ÅRHUNDREDE

For Niels Brock og Købmandsskolen har det sidste halve århundredes massive fokus på uddannelse naturligvis kunnet mærkes. På erhvervsuddannelsesområdet var Købmandsskolen pioner med indførelsen af dagundervisning i lærlingeuddannelsen. Da EFG-reformen hurtigt kom til at leve op til politikernes målsætning om at øge tilgangen til erhvervsuddannelser, betød det en ny fremgangstid for Købmandsskolen, hvor antallet af EFG-elever, der ikke ønskede at gå den mere teoretiske vej gennem handelsgymnasiet, voksede. Sidenhen blev EFG til HG i 1990'erne, og endnu senere i 2000-årene til EUD og EUX, den gymnasiale erhvervsuddannelse. Hvad handelsgymnasiet angår, var Niels Brock ikke blot initiativtager til uddannelsens etablering for langt over hundrede år siden, men har konstant været foregangsskole, når det drejede sig om implementering af reformer,

højnelse af de faglige krav i uddannelsen, sikring af uddannelsens tætte relationer til erhvervslivets virkelighed samt internationalisering af uddannelsen. Og da den fulde og reelle ligestilling af de gymnasiale uddannelser omsider og med næsten 100 års forsinkelse var en realitet med gymnasierformen i 2004, indtog Niels Brock placeringen som landets største gymnasium, i dag med godt 3.000 elever på fem forskellige gymnasieafdelinger.

Sideløbende har Niels Brock udvidet udbuddet af handelsuddannelser med oprettelsen af de videregående akademiuddannelser, videregående aftenundervisning, ikke mindst merkonomuddannelsen, og senest en stor international uddannelsesaktivitet, der alle er blevet en integreret del af det danske uddannelsessystem efter at være blevet søsat på Niels Brock.

På det institutionelle plan har de sidste 50 års udvikling også betydet forandringer for de to handelsskoler, Købmandsskolen og Niels Brock. Siden 1908 havde Niels Brocks Handelsskole været en afdeling under Købmandsskolen, der var en privat handelsskole ejet af FUHU. Niels Brocks Handelsskole fortsatte dog under eget navn som den kvikke og selvbevidste lillebror, der stod vagt om den handelsgymnasiale tradition. I 1964 medførte en reform af det offentlige tilskud til privatejede uddannelsesinstitutioner, at FUHU måtte opgive ejerskabet til Købmandsskolen og overdrage den til en statslig, selvejende institution. Dermed var Niels Brock og Købmandsskolen i praksis blevet statslige uddannelsesinstitutioner, omend med stærke private og faglige interessenters vågne blik på og interesse for uddannelserne.

Endnu en markant ændring kom i 1991, hvor den samlede skole besluttede at droppe navnene Købmandsskolen og Niels Brocks Handelsskole og fremover blot hedde Niels Brock. Navnet Købmandsskolen var på tærsklen til det 21. århundrede ved at miste sin værdi som brand. Begrebet købmand appellerede ikke i særlig høj grad til tidens ungdom, der var på udkig efter et springbræt til en erhvervskarriere med en sandsynligvis engelskklingende titel. Her signalerede *Niels Brock Copenhagen Business College* dynamik og modernitet, mens *købmand* for flertallet nok var blevet en historisk betegnelse for en småhandlende i blå kittel, der for længst havde drejet nøglen om og var blevet afløst af et supermarked.

KAPITEL 3

Elever på skolen

Hvad har skabt Niels Brock gennem 140 år? Først og sidst er det naturligvis eleverne, kursisterne og de studerende, som jo er dem, det hele har handlet om. Trods mange års generationsforskelle er der en slående lighed mellem de elever, der tegnede skolen sidst i 1800-tallet, og eleverne i 2021. Ildhu, ambition og vedholdenhed er tre begreber, der til enhver tid passer på Brock-eleven.

Den første elev på Købmandsskolen mødte til undervisning i Østergade den 15. januar 1881 kl. 6 om aftenen. Måske var han begyndt som kontorelev hos et større handelsfirma i København, og efter et par års praktisk oplæring her var det nu blevet tid til en mere teoretisk uddannelse på den handelsskole, som den nystartede Forening til Unge Handelsmænds Uddannelse havde oprettet. Selv om den unge mand egentlig kom fra en sjællandsk provinsby og stammede fra en familie uden uddannelsestraditioner, syntes hans stolte forældre ikke, hans gode hoved og regne- og skrivekundskaber skulle gå til spilde, da han forlod kommuneskolen. Så snart han var færdig her med syv års skolegang, fik de deres 16-årige søn antaget på en kontorplads og indkvarteret på et værelse i København.

For den unge mand betød den nye virkelighed som handelsskoleelev, at han fremover skulle tre timer i skole om aftenen tre dage om ugen, oven i den 10 timers arbejdsdag, hans elevplads som *handelscontorist* typisk varede, fra mandag til lørdag. Det er ikke så underligt, at det bagefter godt kunne være lidt svært for den unge handelsskoleelev at gøre rede for, hvad der præcist var foregået på sådan en undervisningsaften, hvor trætheden gang på gang overmandede ham og øjnene faldt i. Ligesom de månedlige skolepenge på 2 kr. betalte firmaet for de nødvendige lærebøger til undervisningen i sprog, handelsregning og handelsgeografi – de kunne dog som

regel købes brugt til billige penge. Og da han var den eneste i firmaet, der var startet på den nye uddannelse, skulle han ikke dele bøgerne med nogen, så han kunne sagtens sidde hjemme på sit kvistværrelse om søndagen og øve sig på det dobbelte bogholderi og de tyske verber.

» *Efter et par år til søs gik jeg i land – det var 1. verdenskrig, der kom i vejen – og jeg kom i lære hos assurancefirmaet Max Levig & Co. Lønnen var 25 kroner om måneden – det var i 1915 – kontortid 8.30 – 17.30. Derefter på købmandsskolen på Nørrevold, hvor vi skulle møde klokken 18 med to dage om ugen til klokken 22 og en aften fra klokken 20 – 22. De medbragte klemmer spiste jeg i frikvarteret fra 19.50 – 20.10. Middagsmad var der kun tale om i de 3 af ugens hverdage.*

H. CARLBERG, ELEV PÅ
KØBMANDSSKOLEN CA. 1914

var udvidet med for eksempel handelsvidenskab, nationaløkonomi og varekundskab. Det var hård skolegang lige fra morgenstunden, hvis man ville være blandt de udvalgte, som Tietgen mente, at Danmark havde hårdt brug for.

I virkeligheden kender vi ikke så meget til de første generationers Brock- og Købmandsskoleelever. De fleste er dog næppe kommet fra samfundets ringeste kår. Af Købmandsskolens 73 elever på første årgang fik kun knap en fjerdedel friplads – resten fik enten betalt skolepengene af arbejdsgiveren, eller betalte selv. For Brock-eleverne gjaldt det ligesom for hovedparten af tidens latinskoleelever, at forældrene skulle betale for børnenes skolegang.

Overordnet set fik langt det meste af ungdommen – faktisk ca. 98% – kun de lovbestemte syv års undervisning, mange ikke engang så meget. Så

Få år senere startede en anden elev på sin nye uddannelse, den 1. maj 1888. Han var en af de første elever på Niels Brocks Handelsskole. Vores elev var kommet lige hjemmefra, men for ham var der ingen tvivl om fremtiden, i hvert fald ikke hvis det stod til hans far: han skulle have en højere uddannelse, så han kunne gå i faderens fodspor og være grosserer, så han kunne overtage familieforretningen. Først skulle han have en handels-realeksamen og dernæst på Handelshøjskolen, alt sammen inden for rammerne af de nystartede Brockske Handelsskoler.

På Niels Brocks dagskole var forventningerne til de håbefulde købmands- og grossererspirer høje: der var ikke tid til at falde i søvn i timerne, når realskolens fagrække

hvis man kom på handelsskole i slutningen af 1800-tallet eller begyndelsen af 1900-tallet, blev man nærmest automatisk en del af den bedst stillede og bedst uddannede befolkningsgruppe. På dette tidspunkt var skolegang ofte en økonomisk byrde, idet betalingsskoler var udbredt over hele landet. Der fandtes dog også 'friskoler', som var gratis skoler, men det var som regel sjældent der, hvor man fik den bedste uddannelsesmæssige start på livet.

PIGER OG DRENGE PÅ NIELS BROCK

Spørgsmålet om pigers ret til uddannelse var stærkt debatteret i de årtier, hvor Købmandsskolen og Niels Brock blev oprettet. På det tidspunkt var der stadig udbredt enighed om, at manden som familiens overhoved stod for familiens udadvendte aktiviteter, ikke mindst naturligvis familiens forsørgelse, mens kvinden stod for de indre anliggender: børnene, hjemmet og husholdningen. Med det udgangspunkt var der mange, der undrede sig over,

Hattedag. Morgenen inden offentliggørelse af eksamensfagene, samles Niels Brock-eleverne til morgenmad i de små haver på Frederiksberg. Det markerer afslutningen på tre års skolegang og indledningen til den afgørende eksamensperiode. 1970.

FOTO: KURT ERLING BIRK

hvad kvinder så skulle med videregående uddannelse ud over de elementære skolekundskaber? Navnlig hvis det også betød, at man kom til at gå i skole med elever af det modsatte køn. På landet blev der ikke gjort den store forskel på de to køn: drenge og piger gik sammen i landsbyskolen, og læreren var under alle omstændigheder med stor sikkerhed en mand. Til gengæld satte kønsadskillelsen ind, når man blev voksen og måske skulle på højskole, hvor der var separate hold for kvinder og mænd. I byerne var det til gengæld normen, at piger og drenge blev holdt adskilt i skolen helt fra starten, enten i klasser hver for sig og med opdelt skolegård, eller i deciderede drenge- og pigeskoler. I København skulle man et godt stykke op i 1900-tallet, før begge køn kunne behandles ens og modtage undervisning sammen. Gymnasier for piger fandtes også, og selv om piger ikke tilnærmelsesvist havde samme adgang til uddannelse som drenge, var kvindelige studenter dog ved at vinde indpas omkring 1900.

I de første ca. 20 år var både Købmandsskolen og Niels Brock forbeholdt drenge. I handelserhvervene, som Købmandsskolen skulle rekruttere de nye elever fra, var kvindelige ansatte godt nok udbredt både inden for handel og kontor, men Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse havde alligevel ikke fantasi til at forestille sig, at der kunne være tale om andet end *unge Herrer*, da man formulerede annoncen om skolens oprettelse. Også på Niels Brock havde man kun øje for de unge mænd, da skolen blev oprettet – tan-

» *Og da jeg havde en pæn realeksamen skulle jeg sætte en ansøgning op om friplads på den 2 årige dagskole: Niels Brocks Handelshøjskole; Det gik i orden, og jeg begyndte undervisningen efter sommerferien. Jeg fandt mig godt tilrette i skolen, hvor vi igen havde den fordel, at vi kun var en 14-15 elever i klassen. Vi havde meget fine lærere, som forstod at lære fra sig og med interesse fulgte os, idet det hurtigt gik op for lærerne, at vi havde indmeldt os for at lære noget. Der var blandt os elever som kom fra provinsen, og som havde været i handelslære, og disse ældre elever påvirkede os yngre i gunstig retning. 25 år efter, da vi mødtes til en lille festlighed på skolen udtalte rektor, at vort hold var det bedste, som skolen hidtil havde haft, og det viste sig også, at alle eleverne, som fik lov at leve, trods en frygtelig influenza-epidemi, som kostede 3 livet, opnåede en fin position i samfundet.*

AXEL G. JØRGENSEN, ELEV CA. 1910

ken om at sende sin *datter* af sted til skolegang i København endsige forestille sig en handelskarriere til hende, var ikke rigtig mulig i 1880'erne.

Men i starten af 1900-tallet begyndte kvinderne at presse på for at opnå samme muligheder for uddannelse som mænd. På Købmandsskolen gav man efter for ønsket i 1903 og oprettede en separat afdeling for kvinder – blandede hold og klasser dristede man sig bestemt ikke til endnu. Kvinde-

Ungdomsuddannelse i 1900-tallet

Handelsskolerne oplevede den største elevtilgang i perioden efter 2. Verdenskrig og frem til højkonjunktoren i 1960'erne. Tilgangen toppede sidst i 1900-tallet, hvor handelsskolerne blev det største enkeltområde på ungdomsuddannelserne. Samtidig giver tallene fortællingen om et Danmark med et støt stigende uddannelsesniveau gennem hele 1900-tallet med flere og flere gymnasieuddannede og markant flere faglærte. I tabellen hører højere handelseksamen under handelsskoler, i og med at alle hhx'ere indtil 1995 startede med EFG-året og derefter tog den to-årige hhx som en overbygning.

Udviklingen i antallet af skoler og elevbestandene på ungdomsuddannelserne fra 1900 til 1995

		1900	1915	1930	1955	1965	1975	1985	1995
GYMNASIE-SKOLER	Skoler						125	156	151
	Elever		2.623	5.064	9.442	24.612	41.237	73.022	73.436
HANDELS-SKOLER	Skoler	57	72		216	164	55	75	72
	Elever	3.130	7.768	13.222	22.022	52.786	32.285	65.211	74.607
TEKNISKE SKOLER	Skoler	111	242		343	70	54	59	52
	Elever	15.385	18.456	27.787	55.544	69.531	48.497	62.014	65.052
LANDBRUGS-SKOLER	Skoler	14	18	22	27	30	25	30	25
	Elever	741	1.748	2.986	2.600	3.018	2.960	2.416	1.421
HUSHOLD.-SKOLER	Skoler		31			32	22	25	25
	Elever		1.748	945		3.027	1.976	1.843	1.332
HØJ-SKOLER	Skoler	71	70	61	57	69	82	97	95
	Elever	2.829	5.533	6.380	5.918	8.732	9.447	10.792	12.094

Kilde: Uddannelsessystemet i tal gennem 150 år, Undervisningsministeriet 1998

afdelingen blev holdt for sig selv helt frem til 1930'erne. I 1903 havde de 216 nye, kvindelige elever udgjort 14% af det samlede elevtal, 50 år senere var kvindeandelen vokset til knap 25%. På Niels Brock kan den første kvindelige elev spores til 1913, hvor Louise Dalhoff fra Holte dimitterede som handelsstudie. Ved Niels Brocks 50-års jubilæum i 1938 kunne den samlede kvindeandel gennem tiden dog opgøres til blot 17%.

LIGESTILLING OG KVINDER I FLERTAL

I dag har den fulde ligestilling betydet, at pigerne på det samlede gymnasieområde, der for ca. 70%'s vedkommende udgøres af stx og hf, nu er i overtal og faktisk klart dominerer med 65% mod 35% drenge. Man forklarer det gerne med, at piger generelt prioriterer uddannelse højere end drenge, i forhold til at skulle klare sig på arbejdsmarkedet. Hvad det handelsgymnasiale område på Niels Brock angår, og i øvrigt også på resten af landets hhx-uddannelser, er billedet dog nærmest omvendt. Her er drengene stadig i overtal med 57% mod 43% piger. Et godt bud på en forklaring er, at hhx-uddannelsens målrettede sigte mod en karriere inden for økonomi og forretning, finans, revision og marketing, især appellerer til drengene, der måske også i lidt højere grad end pigerne fravælger det almene gymnasiums vægt på »bløde« fag til fordel for hhx' overvægt af »hårde«, økonomiske fag.

Ser man på de merkantile erhvervsuddannelser til gengæld, dominerer pigerne på landsplan med ca. 52-48%. På Niels Brock er tallene tilmed 66% piger og 34% drenge. Handels- og kontorområdet har i mange år været typiske kvindefag, hvilket forklarer, hvorfor især pigerne vælger den merkantile eud og eux.

HANDELSLÆRLINGE OG DIREKTØRSPIRER

Hverken Købmandsskolen eller Niels Brock var tænkt som udelukkende københavnerskoler, og begge rekrutterede elever fra hele Sjælland. For Niels Brocks vedkommende, der i årtier var den eneste af sin art i landet, kan man næsten sige, at der var tale om en national uddannelsesinstitution, der modtog elever fra hele landet.

På Købmandsskolen voksede elevantallet i aftenskolen nærmest over al forventning, så de 73 elever, der startede det første år i 1881, var blevet til det tidobbelte ved århundredeskiftet tyve år senere. Dels var mange arbejdsgivere positivt indstillet til at sende kontorlærlinge på aftenskole på

det tidspunkt, og dels blev lærlingeforholdet reguleret ved lærlingelovens vedtagelse i 1889, hvor handelsskoleuddannelse blev en rettighed for handelslærlingene som del af ansættelseskontrakten med arbejdsgiveren.

For Niels Brock var det som nævnt i kapitel 2 anderledes vanskeligt at tiltrække elever i de første årtier af skolens eksistens. Tietgens tanke var at appellere til de ambitiøse forældre, der ønskede at give deres søn en solid handelskarriere. Men at vælge Niels Brocks uddannelse indebar også et *fravalg* af det, der dengang var den klassiske vej til almindelig og højere uddannelse: latinskolen. Tietgen havde ønsket et opgør med tidens klassiske dannelsesideal, som var en blanding af viden og kunnen inden for sprog, naturvidenskab og ikke mindst de »klassiske« dannelsesfag dansk, historie og oldtidskundskab. Dem ville han supplere eller erstatte med historiske, geografiske og økonomiske discipliner inden for handlens område, men stadig på et ifølge Tietgen almindelig grundlag. Dermed gav han startskuddet

Sidste skoledag. Alle transportmidler tages i anvendelse i det traditionsrige optog på hattedag, når eleverne bevæger sig i samlet optog mod skolen for at modtage eksamensdommen, alle iført stråhat. 1970.

FOTO: KURT ERLING BIRK

Niels Brocks elever har i mange år holdt traditionen med roregatta i live. Selv om mange nøjes med at heppe som tilskuere, har det årlige arrangement været med til at skabe en følelse af at være noget særligt og med til at videreføre traditioner.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

til de næste hundrede års diskussion om, hvad almindelig uddannelse vil sige, og hvad der er den 'rigtige' gymnasieuddannelse. Hvad datidens Niels Brock-elever tænkte om at starte på en handelsgymnasial uddannelse, ved vi ikke præcist, men vi tager nok ikke helt fejl, hvis vi antager, at det kun var de allermest ambitiøse og fritænkende forældre omkring år 1900, der dristede sig til et opgør med tidens dannelsesideal og sendte deres sønner i handelsgymnasiet.

Slutmålet, en videregående handelshøjskoleuddannelse i vore dages betydning, fandtes endnu kun i Schrøders og Tietgens tanker, så de første 20-30 års Niels Brock-elever begav sig i virkeligheden ud i en lidt uvis fremtid med hensyn til uddannelse. Mange havde måske bevidstheden om job i familievirksomheden som en slags sikkerhed at falde tilbage på, men lad os alligevel forsigtigt drage den konklusion, at de første elever på Niels Brock må have følt sig som noget særligt. De har ikke kunnet tage omverdenens anerken-

delse for givet, men har skullet indstille sig på, at de ind imellem skulle argumentere for, at deres gymnasieuddannelse var lige så lødig som det almene gymnasium.

ELEVFORENINGEN NIELS BROCK

På det grundlag forstår man godt, at Brock-eleverne holdt sammen. Alumneforeningen Niels Brock tilbød for et årligt kontingent på 6,25 kr. alverdens selskabelige aktiviteter som måske den allerstærkeste ramme om Brock-sammenholdet. Bier Abend'er, pølsegilder, årlige revyer, baller, teater- og virksomhedsbesøg, dimittendfester, traveture om søndagen og ikke mindst højtideligholdelsen af den årlige mindedag den 19. marts, som tilfældigvis var både Niels Brocks og C.F. Tietgens fødselsdag, med foredrag, teservering, punch og dans. Foreningens tidskrift *Niels Brock* udkom fire gange årligt med faglige indlæg, rejserreferater, løst og fast fra foreningens virke, anmeldelser af både lærebøger eller måske den netop opdaterede *Dansk-Tysk Handelsordbog* eller *Engelsk for Ekspedienter*. Og ikke mindst fandt man i bladet personnyt om gamle Brock'ere, hvilket kunne omfatte alt fra forlovelser, bryllupper og udnævnelser til dødsfald. Datidens Niels Brock-dimittender har nok følt medlemskab af foreningen som lidt af et »Old Boys' Network«.

» Men jeg tror egentlig vi er glade for, at vi er sammen om det, og jeg har da også oplevet, at jeg har mødt folk til sociale arrangementer, hvor jeg har sagt: »hej, du går på Niels Brock, ikke?«, der er et eller andet bånd imellem os, om vi går på det ene gymnasium eller det andet, og vi er jo mange med det blå, Niels Brock-blod i årene, det er et hyggeligt fællesskab.

JOHAN OTTESEN, ELEV PÅ NIELS BROCKS HANDELSGYMNASIUM PÅ NR. VOLDGADE 2019

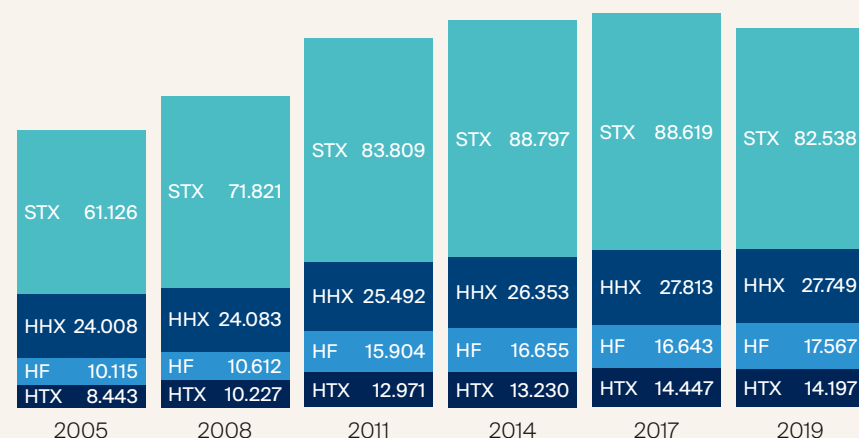
» Jeg vil gerne benytte lejligheden til at rydde en lille misforståelse af vejen. Alt for mange mener, at eleverne på Niels Brocks Handelsskole tilbringer et eller to dejlige hvileår her, selv mange af de folk, der selv vil ind på skolen, tror det, men de får deres opfattelse revideret meget hurtigt, pensummet er i de sidste par år blevet forøget ganske betydeligt, således at der foruden de 6 timers daglige undervisning på skolen er 4-5 timers hjemmearbejde, så hvileår kan man vist ikke kalde det. At det er dejlige år, man tilbringer på Niels Brocks Handelsskole, tror jeg derimod alle, der går på skolen eller har gået her, vil give mig ret i.

OLE VØHTZ, BLADET »NIELS BROCK« 1956

Gymnasievalg siden 2005 – de fire store gymnasiale uddannelser

Siden 2000 har hhx konsolideret sig som den næststørste ungdomsuddannelse med et årligt optag på ca. 20% af dem, der vælger en gymnasial uddannelse.

Gymnasievalg 2005-2019

Kilde: Danmarks Statistik

Når man trods alt ikke var flere gamle Niels Brock'ere, kendte man hinanden og kunne holde kontakten, hjælpe hinanden og måske ligefrem også på det professionelle plan drage nytte af dette fællesskab ved at komme fra samme skole.

Som en ekstra hjælp var der udførlige lister i bladet over medlemmer fra de enkelte årgange, så man kunne følge med i klassekammeraternes karriereforløb.

I forbindelse med skolens 50-års jubilæum i 1938 kunne foreningen tilmed forsyne læserne med en oversigt over, hvad Niels Brock-eleverne efter de første 50 år var blevet til efter deres dimission. Af de i alt 1846 handelsstudenter i perioden 1888-1938 kom i hvert fald 50% sidenhen til at tilhøre samfundets top med enten karrierer i erhvervslivet eller videregående akademiske uddannelser og professioner som direktører, grossererere, kontorchefer, revisorer, jurister, læger, korrespondenter, lærere og professorer m.m.⁵

Med Niels Brock i huen havde man, om ikke ligefrem garanti for en plads i solen, så dog en vis forhåbning om at ende i nærheden af samfundets sociale og økonomiske top. Men som det danske samfund var indrettet, så gav Brock-eksamenen ikke automatisk adgangsbillet til landets magtfulde politiske elite. Af de første Brock'ere endte for eksempel kun en enkelt som minister og ingen som topembedsmand i statsadministrationen. Niels Brocks handelsmænd måtte som andre pionerer sande, at en succesrig karriere i erhvervslivet ikke var nok til at skaffe adgang til magtens inderste cirkler – når man ikke var rundet af den mere traditionelle uddannelse.

NIELS BROCK-ELEVERNE I 2020

Når Minna Juul står op tidligt om morgenen, har hun en lang studie-, trænings- og arbejdsdag foran sig, der i længde og drøjde næppe står tilbage for købmandsskoleelevens for 140 år siden. Minna går på hhx, passer sin daglige svømmetræning, har to jobs ved siden af skolen og er frivillig svømmetræner for børn, når hun ikke passer opgaven som elevrådsformand på Handelsgymnasiet JTP og medlem af Niels Brocks bestyrelse. Med 1½ times transport mellem hjem og skole bliver togtiden udnyttet til lektielæsning, og resten bliver indhentet i weekenden. Minna valgte selv den lange tur ind til Niels Brock hver dag, og når det ikke blev f.eks. handelsskolen i Lyngby, så var det fordi »det så lidt bedre ud, at der stod Niels Brock på afgangsbrevet.«

Vi ved selvsagt meget mere om dagens Niels Brock-elever, end om de første for 140 år siden. Først og fremmest er der blevet en hel del flere af dem. Et godt stykke over 1.000 nye hhx'ere kommer der til hvert år, og op imod 500 på EUD-uddannelserne. Samtidig er skolen i dag en statsligt selvejende uddannelsesinstitution på linje med landets mange andre erhvervs-

» Her arbejder man virkelig meget med personlig udvikling, og er der noget, du har lyst til at arbejde på, så siger du det bare til vores rektor, så siger hun: »du går bare i gang«. Vi er en skole fyldt med kreative mennesker, ikke? [...] Niels Brock er jo en meget gammel, anerkendt skole. Du kommer ud med nogle helt specielle kvaliteter, det ved folk jo også, især generationer, der er lidt ældre end os, at hvis du har gået der, kommer du i hvert fald ud med en ordentlig uddannelse og har noget mellem ørerne.

SIAN OWENS, ELEV PÅ NIELS BROCKS INTERNATIONALE GYMNASIUM 2019

skoler, og en del af det fælles optagelsessystem. Hhx og de merkantile erhvervsuddannelser er ikke længere Niels Brocks »ejendom«, og udbuddet af ungdomsuddannelser er i dag langt større, end da det hele startede på Niels Brock. Man kunne derfor med en vis ret forvente, at skolen med de unges øjne var blevet mere gennemsnitlig og anonym. Det kunne være en skole, man valgte ud fra praktiske hensyn, fordi den lå tættest på bopælen, eller fordi man havde særlig interesse for det merkantile. Men man fornemmer tydeligt på nutidens Niels Brock-elever, at ganske meget af skolens image og selvforståelse fra dengang for 50-100 år siden stadig hænger ved i dag, når man som ung vælger uddannelse. Niels Brock er stadig en skole, man rejser langt efter.

NIELS BROCK-ELEVERNES DNA

I 1938 gjorde lærer ved den Jyske Handelshøjskole i Aarhus, cand.polit. H.J. Hansen, sig betragtninger over forskellene mellem jysk og københavnsk handelsskoleungdom:

*»Københavnerne syner mere. De er maaske ikke ret meget højere, men deres frejdige Optræden i Modsætning til Jydernes mere beskedne Fremfærd, gør dem større. [...] Københavnerne er friske og frejdige, har større Evne til at give Udtryk for deres Tanker, udtaler sig med en overbevisende Sikkerhed og famler ikke efter Ordene. Deres Sætninger er ikke så uklare som hos mange af Jyderne«.*⁶

Stereotypen om forskelle på københavnere og jyder er hørt både før og efter, og skal nok ikke tages for mere end en charmerende generalisering. Men det kunne måske godt alligevel give anledning til overvejelser om, hvorvidt det er ånden og værdierne på Niels Brock, der giver næring til en stor grad af selvhævdelse og vedholdenhed med hensyn til problemløsning og resultatopnåelse hos eleverne. Spørger man handelsskoleeleverne i dag om deres præstationer, har Niels Brock-eleverne tendens til i højere grad at vurdere deres egne faglige præstationer som gode, end hvad den gennemsnitlige danske hhx-elev gør. Brock'erne synes i markant højere grad end gennemsnittet, at de lærer det, de har sat sig for, de synes selv, de knokler hårdt for det, men de føler sig også under et hårdere pres.⁷

Der er belæg for, at eleverne på Niels Brock hhx resultatmæssigt klarer sig bedre end hhx-landsgennemsnittet (0,7 karakterpoint højere) og sam-

tidig ligger marginalt højere end landsgennemsnittet for stx (0,2 karakterpoint over). Og man kan godt antage, at konkurrencen om adgang til en spændende fremtid og de attraktive uddannelser gør, at karaktergennemsnittet hos Niels Brocks ambitiøse elever som udgangspunkt ligger højere end gennemsnittet. Allerede ved optagelsen er Niels Brocks elevgrundlag anderledes: elevernes gennemsnitlige karakterkvotient fra grundskolen er 8,34, hvilket berettiger til en placering som nr. 1 blandt hhx-skolerne, mens næstbedste skole optager elever fra folkeskolen med et gennemsnit på 7,51.⁸

FREMTIDSFORVENTNINGER OG KARRIEREPLANER

Over halvdelen af hhx'erne, helt præcist 54% i gennemsnit for Niels Brocks fem gymnasier, kommer fra hjem med videregående uddannelse, mens det for hhx i hele landet til sammenligning lyder på 41%.⁹ Næsten 70% af Niels Brocks hhx'ere tager en videregående uddannelse bagefter. Alene en akademisk bachelor, f.eks. en uddannelse på CBS, tegner sig for 45% - til sammenligning er de tilsvarende nationale tal for hhx og stx på henholdsvis 31% og 44% af årgangen.

På en uddannelsesinstitution kan det mærkes, når en bevidst og ambitiøs holdning til videreuddannelse blandt eleverne er normen og ikke blot én mulighed blandt flere. På Niels Brock tilbyder man eleverne *Masterclasses* i forskellige emner og ofte i samarbejde med eksterne parter - og man har ingen vanskeligheder ved at rekruttere deltagere til disse. Det har en afsmittende virkning på *alle* eleverne, når man kan mærke, at man ikke er en *stræber* i nedsættende betydning, fordi man er målrettet og godt vil gøre en ekstra indsats.

Når EUX-eleven Cornelius von Kiær fortæller, om hvilke overvejelser han har gjort sig, da han valgte EUX, om hvordan man kvalificerer sig til de

» Altså, nu kommer jeg jo ude fra Hvidovre, og der synes de måske nok nogle gange, at sådan noget som Niels Brock er lidt fisefornemt. Jeg tror også, der har været en tanke om, at det var for rigmandsdrenge og -piger, men der er jo også de her, der kommer i jakkesæt hver dag, fordi de er politisk aktive efter skole, så skal de ligesom have en vis dresscode. Men jeg synes det har ændret sig meget, efter der er kommet det der modsvar, at nu skal det være genbrugstøj. Der er virkelig plads til alle.

JOHAN OTTESEN, ELEV PÅ NIELS BROCKS HANDELSGYMNASIUM PÅ NR. VOLDGADE 2019

bedste chancer for job på kortest tid og om hvordan man får det højeste snit ved at fravælge de fag, man er mindre stærk i, forstår man, at rigtig mange elever er endt på Niels Brock. Ikke fordi det stod øverst på listen i ansøgningsformularen, eller fordi det skulle de andre i klassen, eller fordi det sagde deres far eller mor, at de skulle, men fordi de har gjort sig seriøse overvejelser over, hvad de gerne vil opnå med deres liv.

HHX'eren Marius Hæsungaard har valgt den toårige hhx på JTP for at komme hurtigt videre i uddannelsessystemet sammen med andre, lidt ældre og erfarne elever, der gerne vil. Efter en karriere inden for professionel e-sport i Tyskland vil han nu gerne studere, og hvorfor så ikke kvalificere sig til det på blot to år? At man så bor i Slagelse med to

Og når det hele er overstået, og man kun mangler at få eksamensbeviset med Niels Brock-logoet, mens familie-medlemmerne er stolte tilskuere, foregår det naturligvis, som det altid har gjort, i Børsens historiske rammer. Hvad er mere naturligt end netop de lokaler, hvor både Niels Brock og Tietgen havde deres gang, og hvor Grosserer-Societetet og FUHU holdt de møder, der førte til Købmandsskolen og Niels Brock. Dimissionsbillede fra 1950'erne.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

timers daglig pendling og som familiens første student er på vej til at blive mønsterbryder, er ingen hindring, når man kun går efter det bedste.

ELITEGYMNASIUM OG »DEN KORTE LUNTE«

Niels Brock ser det ikke som sin primære opgave at sikre, at restgruppen af københavnske unge uden en ungdomsuddannelse kommer i gang. Skolen stiller i sin kommunikation med kommende elever, kursister og studerende ikke krav om, at man er blandt de bedste for at gøre sig forhåbninger om en Niels Brock-uddannelse, men Niels Brock er stedet for elever, der har sat sig præcise mål og gerne vil gøre en indsats for at nå dem. Begrebet elite er blevet en del af italesættelsen og selvforståelsen på Niels Brock i de sidste årtier. Det vakte både opsigt og kritik, da skolen i 2005 lancerede begrebet elitegymnasium som betegnelse for et nyt spor med flere højniveaufag for at tiltrække de ambitiøse – eller måske med det i Danmark let forkætrede ord: *eliten*. »Smart markedsføringstrick« mente både venner og fjender i uddannelsesbranchen, idet de var bange for, at de forskellige gymnasieformer ville flyde sammen til et konturløst enhedsgymnasium, når Niels Brock miksede naturvidenskabelige højniveaufag fra det almene gymnasium med handelsgymnasiet. Daværende undervisningsminister Bertel Haarder var dog som den eneste positiv overfor ideen.

15 år senere kan man om ikke andet konstatere, at ånden er ude af flasken, og at flere ungdomsuddannelsesinstitutioner nu med selvfølgelighed og stolthed tager ordet elite i munden. Elitegymnasiet eksisterer stadig i Niels Brocks portefølje som forskellige linjer på Det internationale Gymnasium. Erkendelsen af, at globaliseringsudviklingen i høj grad sætter fokus på Danmarks overlevelse i det 21. århundredes globale konkurrence, har sat sig spor ikke mindst i uddannelsesverdenen, hvor det at være den bedste handler om internationale kompetencer, forretning og teknologi.

For at blive optaget på Niels Brock skal man skrive en motiveret ansøgning, hvor man viser, at man mener det alvorligt, når man søger ind på en skole med et værdigrundlag kaldet *Den brockske forskel*. Stolthed, umage og ordentlig opførsel er nogle af de prædikater, skolen gerne vil holde frem for den nysgerrige og interesserede ungdom, og om end skolens elever måske ikke kan det i søvne, så ved de, at der findes et værdisæt, som stiller forventninger til dem.

Det kan være en konsekvens af denne linje, også kendt som »den korte lunte«, at frafaldet på Niels Brocks hhx-uddannelser er højere end lands-

gennemsnittet. Op imod 21% gennemfører ikke uddannelsen, mens tallet på landsplan lyder på ca. 17%. Hvis man ikke vil, og hvis man ikke kan med den hjælp, skolen stiller til rådighed, er man bedre tjent med at vælge om og tage en uddannelse, der passer bedre til en frem for at fuldføre for enhver pris. Samme mønster gør sig gældende på erhvervsuddannelserne, hvor Niels Brock også ligger over landsgennemsnittet m.h.t. frafald.

TRADITIONER

Alle skoler har traditioner. Og traditioner skal helst bare være der, uden at man ved hvorfor, opstået i fortiden og overleveret fra generation til generation. Skoletraditioner er bestemt noget, der dyrkes på Niels Brock, hvor de betyder meget for eleverne. Traditionerne bæres videre fra årgang til årgang af Niels Brock'ere, og de skaber følelsen af at være en del af noget større.

For de første generationer af Niels Brock'ere og Købmandsskoleelever var traditioner ensbetydende med opbyggelse af en fælles identitet. Som elever inden for handel stod man alene som de absolut første på banen, og i modsætning til de tekniske håndværksuddannelser havde man som handelselev

Ca. 25 år senere var slips, hat og frakke stort set forsvundet, men traditionen med at sige farvel til skolen foran Børsen blev holdt i hævd. Dimittendafslutning ved Børsen 1973.

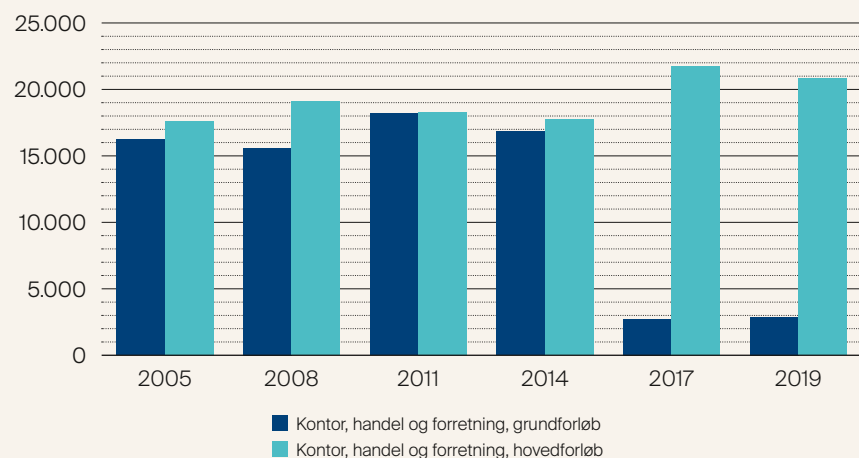
FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

hverken lavstraditioner eller svendeprøvens ritualer at se frem til som det, der gjorde en til noget særligt. Handelsfolket havde heller ikke tilknytning til arbejderbevægelsens fællesskab, festdage og synliggørelse af, at man *hørte til*. Fester, selskabelige og sociale arrangementer, udlandsrejser og virksomhedsbesøg for Købmandsskole- og Niels Brock-elever skulle skabe det nødvendige sammenhold og understrege, at man som handelselev ikke opfattede sig som i et modsætningsforhold til ens arbejdsgiver og overordnede, men som en loyal deltager på vej ind i et etableret fællesskab. Som handelsgymna-

De merkantile erhvervsuddannelser siden 2005

De sidste 15 år har ændret betingelserne for de merkantile erhvervsuddannelser fundamentalt. Den 'klassiske' indgang til en erhvervsuddannelse inden for handel og kontor, grundforløbet, er som det ses markant decimeret, navnlig siden 2014. Men der er stadig mange, som tager en merkantil erhvervsuddannelse, nogenlunde konstant ca. 20% af alle erhvervsuddannelser. Nu hedder indgangen bare typisk en gymnasial uddannelse – hhx, stx og siden 2015 ikke mindst eux merkantil. De merkantile erhvervsuddannelser og de gymnasiale uddannelser er blevet tættere sammenvævede siden 2000.

Merkantile erhvervsuddannelser 2005-2019

Kilde: Danmarks Statistik

sielev var følelsen af at være anderledes end dem, man godt kunne sammenligne sig med, nemlig de almene gymnasieelever, endnu mere håndgribelig.

Gymnasiets vigtigste og konkrete tradition var studenterhuen, som dengang ikke blot var en rekvisit under to-tre dages fugtigt festivitas, men et vigtigt symbol på lærdom og status, som studenten kunne bære i årevis. Men Niels Brock-handelsstuderne havde ingen hue at se frem til som kronen på værket. Til erstatning fik Niels Brock sin helt egen tradition: stråhatten med skolens blå logo som kokarde vandt indpas som Niels Brock'ernes studenterhue. I dag, hvor den klassiske studenterhue er udbredt til stort set alle ungdomsuddannelser, har stråhatten alligevel overlevet på hhx'ernes hattedag som en af Niels Brocks stærkeste og mest synlige traditioner. Morgenen inden offentliggørelse af eksamensfagene, der samtidig markerer afslutningen på tre års skolegang og indledningen til den afgørende eksamensperiode, samles eleverne til morgenmad i de små haver på Frederiksberg, inden de bevæger sig i samlet optog mod skolerne i indre by for at modtage eksamensdommen, alle iført stråhat.

Roregattaer, hvor eleverne kappes mod hinanden om sejren og æren, forbindes af de fleste nok med Oxford og Cambridge. Det er dog lykkedes Niels Brocks elever at omplante traditionen til danske farvande, hvor elever og lærere i mange år har dystet imod hinanden i de krappe bølger ved Fisketorvet. Om end det for flertallet nok især handler om at heppe og være tilskuere, har det årlige arrangement været med til at skabe den følelse af at være noget helt for sig selv og med til at videreføre nogle skikke, hvis oprindelse godt nok fortaber sig i historiens tåger, men som er sjove og bekræftende.

At kunne lægge navn til sin egen, årlige revy, Niels Brock Revyen, var heller ikke enhver handelsskole beskåret. Niels Brocks, der i en lang periode fra 1930'erne og frem fandt sted hvert år i februar i Københavns Handelsstands Klub på Bispetorvet, senere i Farimagsgade, skrev sig ind i en lang tradition for revyer i foreninger og institutioner i datidens Danmark. Revyen var et vigtigt redskab til at fortælle og bevare de små og dagligdags historier fra skolens liv, vævet ind i tidens samfundsbegivenheder, som kunne være med til at skabe de fælles fortællinger og dermed give samtalestof ved de kommende års arrangementer og fester i Niels Brock-regi.

Hverdagen for datidens handelsskoleelev eller Niels Brock-alumne var måske knapt så meget præget af fester og begivenheder, som den er det for nutidens unge, og måske netop derfor kom skolens traditioner til at lyse ekstra tydeligt op i hverdagen. Det kunne være revyen, besøget på Tuborg Bryggerierne, og ikke mindst den årlige dimittendfest, der indledtes med

den rituelle kransenedlæggelse ved Tietgens statue på Sankt Annæ Plads og fortsattes med særtog til Marienlyst ved Helsingør, festmiddag og dans til ud på de små timer.

En anden hæderkronet tradition på skolen er »Valget«. Årligt vælges elevrepræsentanter til »Styrelsen«, skolens bestyrelse, og Mega Brockrådet. For eleverne er det en vigtig begivenhed, der ud over alvoren godt kan krydres med underholdende happenings, som da man i 1957 som led i valghandlingerne havde arrangeret en fingeret politianholdelse af en af kandidaterne. Måske ikke så opsigtsvækkende i 2021, men i 1950'erne var den slags ikke hverdagskost.

For de elever, der har lyst og evner til politisk arbejde, er skolen naturligvis en god anledning til at få prøvet kræfter med demokratiet indefra. Således for Cornelius von Kiær, EUX'er på Niels Brock, der efter formandskab for både Københavns Fælleselevråd og medlemskab af Københavns Ungeråd

i dag er aktiv som elevrepræsentant på Niels Brock. Mega Brockrådet består af elevrådsformænd og -næstformænd fra alle skolens afdelinger, og de mødes jævnligt med skolens direktør for at drøfte anliggender af fælles interesse for hele skolen. Mødeleder er »ungedirektøren«, i daglig tale »Mini-Anyaa«, valgt af eleverne til den fremtrædende post. Ud over at repræsentere eleverne i sko-

lens bestyrelse er ungedirektøren tæt på skolens ledelse og er en vigtig brik mellem eleverne og skolens direktion. Mens de aktive elever gennem tiden derudover har reddet sig en ekstra anbefaling fra skolen til senere jobsøgning, har skolen i Mega Brockrådet fået en flok uvurderlige ambassadører, der år efter år er med til at fastholde fortællingen om skolen.

Og når det hele er overstået, huen er på og man kun mangler at få eksamensbeviset med Niels Brock-logoet, mens familiemedlemmerne er stolte tilskuere, foregår det naturligvis, som det altid har gjort, i Børsens historiske rammer. Hvad er mere naturligt end netop de lokaler, hvor både Niels Brock og Tietgen havde deres gang, og hvor Grosserer-Societetet og FUHU holdt de møder, der førte til Købmandsskolen og Niels Brock? Det er med Niels Brock som med alle andre kulturbærende institutioner: traditioner skal fortælle en historie om, hvordan man gerne vil kendes.

» Der er jo ikke en speciel type på Niels Brock på den måde. Sku' man udpege en Niels Brock-type, så er det et ambitiøst, ungt menneske.

SIAN OWENS, ELEV PÅ NIELS BROCKS
INTERNATIONALE GYMNASIUM 2019

KAPITEL 4

En skole er lig dens ansatte – Personalet

Således formulerede skolens direktør i 1980-90'erne Peer Andersen Niels Brocks særpræg. Ånden på Niels Brock er sammensat af mange generationers medarbejdere, vaner og traditioner. Men ét har været fælles for dem alle: følelsen af at være på en helt særlig skole præget af pionerånd i forening med bevidstheden om at være medskaber af en institution med et særligt greb om handelsuddannelser gennem tre århundreder.

For den nyansatte universitetskandidat på skolen var de første frokostpauser altid en uventet oplevelse. Omkring bordet sad der ikke blot ligesindede, som der plejede i universitetskantinen, men også handelsfolk, direktører, selvstændige erhvervsdrivende, landmænd, IT-programmører og advokater, man kunne snakke med over madpakken. Det blev til en anden snak end den, man var vant til, men hurtigt viste det sig jo, at man havde mindst en ting til fælles: undervisning, pædagogik og unge mennesker. På en handelsskole som Niels Brock er medarbejderskaren stor, og navnlig før i tiden var den ikke særlig homogen. Skolens mange forskelligartede aktiviteter kunne tydeligt ses i medarbejderskaren. Og det skabte synergier, når den belæste, men uprøvede, kunne trække på den erfarnes viden om virkeligheden, og samtidig være den, der gav praktikerne et andet perspektiv på årsager og sammenhænge.

ET SELVBEVIDST LÆRERVÆRELSE

I begyndelsen af februar 2008 dumpede en mail ned i Folketingets uddannelsesudvalgs postkasse. Det var en udtalelse fra lærerforsamlingen på

Niels Brock om de på det tidspunkt pågående overenskomstforhandlinger: *»Vi må fuldstændigt afvise det udspil til overenskomst for de gymnasiale uddannelser som er fremlagt af Finansministeriet. [...] Lærerne må nemlig uafbrudt forsvare undervisningens kvalitet og de fornødne arbejdsbetingelser over for ledelsens spareiver«.*

Signeret: Lærerforsamlingen på Niels Brocks Handelsgymnasium.

Stemningen har sikkert været lige så opbragt på mange andre handelsgymnasiers lærerværelser, men forskellen er nok, at på Niels Brock nøjes man ikke med at blive vred, her handler man! Når man er ansat på landets største gymnasium, er det den naturligste ting i verden, at landets lovgivere bør være orienteret om Niels Brock-lærernes holdning til Finansministeriets udspil. Selvfølelsen har aldrig fejlet noget blandt Niels Brocks ansatte.

*»Brocklærere var lige så uafhængige som højesteretsdommere. Det gjaldt i klasseværelset. På lærerværelset var der stor forskel på »højesteretsdommere«. Mindst halvdelen af lærerne var lærebogsforfattere, eksamenskommissionsmedlemmer, fagkonsulenter eller endda TV-stjerner«.*¹⁰ Sådan husker en Brock'er skolens lærerværelse i midten af 1960'erne.

EN STOR SKOLE MED MANGE SLAGS MEDARBEJDERE

I dag er Niels Brock at regne for en stor virksomhed med ca. 500 ansatte. På skolen beskæftiger alle ansatte sig på en eller anden måde med uddannelse og omgås elever/studerende. Omkring 85% af de ansatte er i kategorien lærere og pædagogisk ledelse, der beskæftiger sig direkte med elever – og de fylder sandelig også godt op i det samlede billede. Men med til helheden hører også personalegrupperne administration, markedsføring og bygningsdrift og -service. Hver især udgør personalegrupperne vigtige tænder i det store tandhjul, men der har altid været et usynligt skel imellem dem, der underviser, og dem der ikke gør.

TAP'ERNE – EN VELSMURT MASKINE

Sammenlignet med lærere og ledere er det teknisk-administrative personale, TAP'erne, en stiltfærdig gruppe, der uden de store armbevægelser har passet deres arbejde gennem alle årene og været med til at sikre, at Købmandsskolens og Niels Brocks elever til enhver tid har fået en god behandling. På samme måde har også lærerne fået den service, som de gerne vil have og bestemt også føler sig berettigede til – som den naturligste ting i verden.

Det teknisk-administrative personale fylder sjældent meget på en skole, og heller ikke på Niels Brock har TAP'erne fået samme opmærksomhed og anerkendelse, som er blevet forskellige tiders handelsoverlærere og lektorer til del. I fordums tider måtte de nærmest godt være lidt usynlige. Det er kun 40 år siden, at kontordamerne sagde »De« og »Hr. Falkner« til administrationschefen, helst skulle have papirer i hånden og virke travle, hvis de blev antruffet på skolens gange, og skulle neje foran telefonomstillingsbordet, hvis det var direktøren selv, der ringede.

I dag er TAP-gruppen alt andet end usynlig. TAP'erne er dem, der altid er der og sørger for, at det hele fungerer og løber rundt. I mange år var det på de vilkår, der nu gjaldt for dem på det almindelige arbejdsmarked, men Niels Brock indførte dog samme seniormuligheder for TAP'ere, som lærerne havde fået i deres overenskomst, og 10% tidsreduktion uden løntab til ansatte med børn under to år.

Mens lærerkorpsset gennem længere uddannelsesforløb og erhvervskarrierer har fået selvtiliden til at fremstå som »uafhængige højesteretsdommere« indpodet, har TAP'erne, mange af dem oprindelig selv uddannet på Niels Brock, med større ydmyghed sørget for, at dagligdagens små detaljer på en handelsskole altid har været på plads, uden at de af den grund efter fortjeneste er blevet indskrevet i Niels Brocks annaler som dem, der har gjort en forskel.

Men TAP'erne har altid været der, klar med trøst, hjælp og omsorg, som selv den mest hårdkogte lærer kan få brug for. Rengøring, IT, elevadministration, skemalægning, eksamensplanlægning, lokaleklargøring og mange andre funktioner – TAP'erne er overalt. Og har man en formodning om, at arbejdet med administration og service i grunden ikke har ændret sig nævneværdigt gennem årene, må man tro om. Få medarbejdere har skullet vænne sig til så hurtige forandringer i kølvandet på automatisering, effektivisering og digitalisering, som kontor- og servicepersonalet.

DE FØRSTE LÆRERE

Da Købmandsskolen og få år senere Niels Brocks Handelsskoler blev oprettet sidst i 1800-tallet, overtog man i første omgang en del af arbejdskraften fra de københavnske handelsakademier. Disse private handelsskoler, der trods navnet underviste på realskoleniveau, forsvandt hurtigt, da Købmandsskolen og Niels Brock havde etableret sig. Handelsakademierne havde fungeret uden egentlig kontakt med handelslivet, og i FUHU og

Lærerværelset Fiolstræde med Købmands-
skolens første forstander, L. Jacobsen
(forstander 1902-21) stående yderst til
højre. Skolens lærere var en varieret
gruppe af højtuddannede og respekterede
specialister, inkl. en nationalbankdirek-
tør, professorer, en departementschef,
direktører, højesteretsdommere, der hver
på deres felt havde lyst til at formidle
deres viden til de interesserede elever.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

navnlig Grosserer-Societetet var ambitionerne væsentlig højere. FUHU's aftenskole skulle være et tilbud om en »af fortrinlige Lærere ledet Undervisning«. Tietgen og Grosserer-Societetets planer var endnu mere vidtgående, idet lærerne på Niels Brock skulle have »Evne til selvstændig Fordybelse og omfattende, ægte videnskabeligt Arbejde«. ¹²

Den handelsvidenskabelige tilgang, som var forudsætningen for Tietgens handelshøjskoleprojekt, forudsatte et lærerkorps, der ikke bare havde en universitetsuddannelse, men også for de merkantile fags vedkommende havde indgående kendskab til handelserhvervet. I erhvervsrettet undervisning var det uomgængeligt, at man selv havde erfaring med det, man underviste andre i. Lærerkredsen på Niels Brock blev da også meget hurtigt præget af eksperter fra samfundets øvre lag, således i de økonomiske fag en nationalbankdirektør, professorer, en departementschef, direktører, højesteretsdommere m.v. I de første mange år, var det et bijob at være lærer på Niels Brock. Skolen tiltrak en varieret gruppe af højtuddannede og -respekterede eksperter, der hver på deres felt havde lyst til at formidle deres viden til de interesserede elever.

Så længe lærergerningen ved Niels Brock var en bibeskæftigelse, var det muligt at rekruttere lærere fra samfundets øverste hylder, men i løbet af 1900-tallet voksede samfundets efterspørgsel efter højt kvalificeret arbejdskraft, bl.a. med konkurrence fra den nyetablerede Handelshøjskole. I 1920, da skolen var ved at komme på finansloven, begyndte man at udnævne og fastansætte adjunkter og lektorer på samme vilkår som i uddannelsesverdenen i øvrigt.

På Købmandsskolen bestod lærerne af to grupper: de faguddannede som kommunelærere, adjunkter og lektorer, og på den anden side de ikke-faguddannede som translatører og forretningsfolk. Til de faguddannede var der i 1893 blevet givet statstilskud til et treugers sommerferiekursus for handelsfaglærere, og sidenhen udviklede Købmandsskolen selv sine egne kurser i begyndelsen af 1900-tallet for at sikre dem den manglende praktiske indsigt og erfaring. De ikke-faguddannede blev sendt på Købmandsskolens pædagogikum, der bestod i et års undervisning under en dygtig lærers vejledning med afsluttende prøve forud for egentlig ansættelse på skolen. Fra 1920 overtog staten ansvaret for tilsynet med lærerkvalifikationerne med handelsfaglærereksamen.

Det vi i dag kender som selvfølgelige lønmodtagergoder – pension og tryghed – var endnu ukendte begreber i skolernes barndom. Allerede i Købmandsskolens første år lykkedes det dog de ansatte at oprette en sygekasse

med frivillig indbetaling på 2% af lønnen. Kort efter i 1905 accepterede FUHU som arbejdsgiver også oprettelsen af en pensionskasse, hvor skolen månedligt ville bidrage med beløb svarende til lærernes indbetalinger, så de ansatte kunne sikres samme pensionsbetingelser som i den statslige sektor. Endelig oprettede købmandsskolelærerne også deres egne fagforeninger for henholdsvis dagskole- og aftenskolelærere, der hver især førte lønforhandlinger med bestyrelsen.

»KONEN MED LEEN« – KONFLIKTER PÅ NIELS BROCK

Det er ikke en hverdagsbegivenhed, at direktøren for landets største handelsskole får krænkende øgenavne eller bliver mødt med tilråb som »kønnen med leen« og »Anya er en svindler – hænger snart og dingler«, når hun møder på arbejdet. Men arbejdsnedlæggelser på Niels Brock er forekommet, hyppigt endda, i kølvandet på den økonomiske krise på Niels Brock i 1999/2000, hvor lærerne af flere omgange nedlagde arbejdet i protest mod ledelsens genopretningsplan.

Lærerne på Datamatikeruddannelsen i Fiolstræde valgte også at nedlægge arbejdet i protest mod ikke at være blevet ordentlig inddraget i flytteplanerne fra Fiolstræde til Nyropsgade, og afdelingens studerende arrangerede demonstrationer på Kultorvet imod skolens ledelse. Stakkevis af postkort med vrede budskaber fra datamatikereleverne havnede hos bestyrelsen: »Hvorfor har vi elever ingen indflydelse på hvor vi bliver flyttet hen? Nu har vi jo tilmeldt os Fiolstræde, så må vi vel have lidt indflydelse på at I finder et sted vi kan acceptere.« For både studerende og lærere var afskeden med Fiolstrædes højloftede lokaler bitter og uforståelig.

Konflikter mellem lærere og ledelse har ofte handlet om afskedigelser og om arbejdstidens tilrettelæggelse. Kort fortalt bestod en lærers arbejdstid af undervisningstid, forberedelsestid og øvrig tid – møder, kurser m.m. Med det økonomiske kollaps i 1999/2000 var det nødvendigt at få rettet skolens økonomi op. Genopretningsplanen indeholdt blandt andet en halvering af skolens samlede ledelse, en halvering af timer til øvrig tid (fra 210.000 timer til 100.000 timer) og opsigelse af 10.000 kvm lejemål. Over 100 medarbejdere blev opsagt, ikke efter det ellers udbredte SIFU-princip, (sidst ind – først ud), men efter kompetencer. For ledelsen var sagen klar: Niels Brock er en virksomhed, hvor økonomien skal hænge sammen, og det bedste hold skal sættes. Vreden fra en meget stor gruppe af medarbejdere var til at tage og føle på. »Det er uhørt i skolens verden at fyre så mange på en

gang. Undervisere med 35 års erfaring ryger ud af skolen og flere undervisere er brudt sammen eller gået i chok», udtalte en tillidsmand, der dog samtidig anerkendte, at skolen havde gjort et godt arbejde i forbindelse med afskedigelsesproceduren.¹³

»HVIDBOGEN OM NIELS BROCK« - LØNUDGIFTER OG BESPARELSER

Som en af statens selvejende institutioner er Niels Brock en integreret del af det offentlige arbejdsmarked. Man er underlagt et fælles system med regler og overenskomster, indgået med forhandlingsberettigede organisationer. Løn og tjenesteforhold forhandles centralt imellem Finansministeriet og de centrale organisationer. Men siden de store økonomiske reformer i 1991, hvor taxametersystemet (mere herom i kapitel 12) blev indført, har detaljerne i lærernes arbejdstid og en del af lønnen skullet forhandles lokalt. Efter i en lang årrække at have været underlagt Undervisningsministeriets økonomiske anvisninger og bevillinger har skolen i de sidste 30 år selv haft det fulde ansvar for at få økonomien til at hænge sammen. Det har således været intentionen, at ledelsen – efter drøftelser med lærerne og forhandlinger med tillidsrepræsentanterne – fastsatte principper for tildeling af tid til forberedelse. Da lærernes lønninger udgør ca. 75% af skolens udgifter, gælder det for ledelsen om at få mest mulig uddannelse for lønkronerne.

Da skolens ledelse indførte differentieret forberedelse (10% mindre tid til forberedelse til parallelhold, altså gentagelse af samme fag på samme niveau), kulminerede uenigheden mellem lærere og ledelse. En gruppe lærere valgte i 2003 at producere og offentliggøre en såkaldt *Hvidbog – Sandheden om Niels Brock*, der skulle godtgøre, at undervisningen på skolen, som følge af ledelsens besparelser, havde nået et faretruende lavpunkt. Angiveligt var den udløsende faktor dog, at 'skibet', et af skolens historiske klenodier, et antikt handelsskib i en montre, ved ledelsens mellemkomst pludselig var forsvundet fra sin faste placering på skolens lærerværelse. Skolens ledelse havde solgt skibet, og stor set alt andet, der kunne indbringe penge til huslejen.

Hvidbogen, der var sendt til interesseorganisationer, fagforeninger og forsøgt uddelt til skolens elever, nåede også frem til undervisningsministerens bord. Dog så Bertel Haarder efter sigende helt andre, positive perspektiver i skriftet end, hvad der var tiltænkt af forfatterne: »*Endelig en skole, der formår at udmønte ledelsesretten. Der er krummer i den pige. Kald hende ind.*«

Siden hen gjorde den landsdækkende overenskomstaftale i 2013 en ende på disse årlige spilfægterier, idet lærernes arbejdstid her blev »normaliseret«, forstået på den måde, at det herefter har været ledelsen, der suverænt tilrettelægger lærernes arbejdstid. Retfærdigt eller ej, så har aftalen i hvert fald formået at skabe mere ro og tillid imellem ledelse og medarbejdere.

HL, GL OG DJØF

Tillidsmænd er vigtige, ikke blot som forhandlingspart og medlemmer af samarbejdsudvalg, men til tider også som ledelsens sparringspartnere og værdifulde deltagere i strategiprocesser m.m. Blandt andet som følge af tillidsmændenes synlighed har organisationsgraden været høj på Niels Brock. Når man blev ansat her, forventedes det, at man var medlem af sin fagforening. Afhængig af uddannelse og funktion var man medlem af HK for det administrative personale, mens underviserne delte sig imellem HL, GL og Djøf. De overvejende ikke-akademisk uddannede handelsskolelærere var ansat på tjenstemandslignende vilkår og organiseret i Handelsskolernes Lærerforening, HL, der dominerede på erhvervsuddannelsesområdet. De overenskomstansatte akademikere dominerede i handelsgymnasiet og på akademiet og var organiseret i Gymnasieskolernes Lærerforening, GL, eller i juristernes og økonomernes Djøf. Nok var det ledelsen, der var hovedmodstanderen, men navnlig mellem HL og GL var der en årelang rivalisering om retten til at være dem, der *mest* repræsenterede lærerne. I dag har de hævdede kvalifikationskrav gjort, at langt de fleste lærere på alle skolens uddannelser har en akademisk uddannelse og dermed er overenskomstansatte.

EN SKOLE - MANGE AFDELINGER

Niels Brock har altid bestået af mange afdelinger, fordelt på mange forskellige adresser. Undervisningsaktiviteter fordelt på 10 afdelinger eller mere har på intet tidspunkt i skolens historie været usædvanligt, og omend de fleste har været koncentreret i Københavns midte, har der været fjernere afdelinger som på Amager, Nørrebro, Enghave, i Valby, Søborg og Herlev. En naturlig følge har været, at mange medarbejderkulturer med egne særkender har eksisteret side om side. Hver afdeling levede sit eget liv og opbyggede egne traditioner. De lokale skolekulturer blev til stærke brands,

man identificerede sig med. På en mastodont som Niels Brock kunne det forekomme bureaukratisk, at sager først skulle behandles i det lokale pædagogiske råd og det lokale SU, siden fælles pædagogisk råd og HSU og endelig Skolerådet. Så var det nok naturligt, at man fokuserede på sin egen afdeling og daglige kolleger. Den stedlige forstander var ledelsen, mens direktionen var fjerne personer, man sjældent mødte – og nok følte sig lidt overset af. Et godt eksempel på dette var Gullfossgade, en Niels Brock-afdeling i årene 1976-2009.

GULLFOSSGADE - BROCK PÅ BRYGGEN

Amager Handelsgymnasium i Gullfossgade var en afdeling med et stærkt lokalt særpræg. Afdelingen blev oprettet til EFG og dekoratøruddannelsen i FDB's nedlagte skotøjsfabrik på Islands Brygge og

Niels Brock-festen i den pompøse festsal i Fiolstræde 19.3.31. på 200 års dagen for Niels Brocks fødsel. Det var ikke kun de 'håndværksmæssige fag', de unge lærlinge skulle oplæres i, men også det kulturelle skulle der lægges vægt på. Bibliotek og festsal skulle være ramme om dette.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

fra 1984 gjort til handelsgymnasium. Gullfossgade tilhørte den mere vildtvoksende del af Købmandsskolen. Personalet var knapt så velafrettet som på Niels Brock på Julius Thomsens Plads. Omgivelserne og elevgrundlaget var et ganske andet end Niels Brocks traditionelle: her var indvandrere og socialt udsatte en anderledes stor gruppe, ligesom antallet af uddannelses- og gymnasiefremmede elever. Men afdelingens personale påtog sig opgaven med stor ildhu og indgik partnerskaber med lokale virksomheder og sociale myndigheder for at løfte opgaven og udbrede merkantile uddannelser på Amager. Samtidig var personalegruppen som en familie for hinanden. Alle medarbejdere spiste frokost sammen hver dag, om fredagen med øl og snaps, hvilket dog ikke forhindrede, at der kunne undervises efter frokostpausen. Lærerværelset var atomvåbenfri zone, og i det hele taget foregik der ind imellem aktiviteter i afdelingen, som ledelsen på københavnsiden nok syntes var lige på kanten af, hvad man kunne acceptere på Niels Brock. I Gullfossgades sanghæfte lød det:

*Som filmmagister da kunne jeg se
at min fremtid var sikret her på AHG
og sku' jeg bli' til no'et her på denne jord
sku' jeg snakke med kolleger ved det runde bord
Sku' han snakke med kolleger ved det runde bord (kor)
Så lidt efter lidt – ja så busede jeg på og
så endte jeg i Gullfossgade på HH
Da han lidt efter lidt sådan busede på (kor)
Så endte han i Gullfossgade på HH*

MEL.: ADMIRALENS VISE

Pionererne på Bryggen kunne med stolthed konstatere, at de med Amager Handelsgymnasium havde formået at skabe en skole med nerve og nærvær – mere end 400 loyale elever mødte op til gamle-elevfester som et klart udtryk for, at den skole og dens ansatte havde betydet noget for dem.

Men når det kom til søgetallene, var det svært at matche Niels Brock på JTP. Det var nok stadigvæk førstevalget for de elever, der gerne ville frem i verden. Nok var det samme skole, men der var altså forskel på et af Købmandsskolens handelsgymnasier og det guldrandede flagskib Niels Brock ved Forum. En anden afdeling i samme situation var Trekronergade-afdelingen i Valby (1966-97). *'Bygningen som helhed får derved et fabrikslignende udseende, som Niels Brock-flag og pæne skilte ikke kan rette op på ...*

Indenfor signalerer farver og materialer nærmest kælder', lød det i en reportage i personalebladet *Kommers*.

KOMMERS – KØBMANDSSKOLEN PÅ KRYDS OG TVÆRS

Både Købmandsskolen og Niels Brock er leveringsdygtige i hæfter, beretninger og tidsskrifter i rigt mål. Foreningen Niels Brock udgav et tidsskrift af samme navn. Skolerne selv udgav årlige læseplaner og programmer, senere beretninger, der dokumenterede aktiviteterne, og i dag er det årlige *På Vej*-strategiskrift et synligt eksempel. På den interne front udsendte ledelsen i en årrække nyhedsbrevet NB!, og på Købmandsskolen fandtes skolebladet *Støvekluden*, men intet skriftligt levn giver en bedre fornemmelse for skolens liv end personalebladet *Kommers – Købmandsskolen på kryds og tværs*. Bladet udkom fire gange årligt i perioden fra begyndelsen af 1980'erne til sidst i 1990'erne. Bladet udsprang egentlig af Gullfossgade-afdelingen, men blev hurtigt udbredt til at dække hele Købmandsskolen, inkl. Niels Brock.

Kommers var ikke ledelsens informationskanal, men et *personaleblad*, hvor man kunne få afløb for kritik af undervisningsministeren eller skolens drift. Når direktionen varslede besparelser på grund af dårlig økonomi, trådte *Kommers* i karakter som det lokale Ekstrablade, der stillede kritiske spørgsmål og borede i ledelsens dispositioner. *Kommers* lavede så interviews med »de højere lønrammer«, og tonen var fræk og lidet respektfuld.

Niels Brock var i *Kommers*-bladets levetid præget af lærere, der var formet af det store antiautoritære opgør, som var en af ungdomsoprørets byggesten. Det er ikke nogen selvfølge, at man blot rettede ind og gjorde, som chefen sagde, i hvert fald ikke uden at vedkommende havde argumenteret tilfredsstillende for sin beslutning. Som en professionel organisation med en forholdsvis flad struktur – mange på samme niveau og en forholdsvis lille ledelse, ofte med samme kvalifikationer som personalet – er en handelsskole præget af personalets forventninger om medindflydelse og -inddragelse.

Når ledelsen i 1997 blev stillet til regnskab for besparelsesplanerne i direktionskontorerne, kom det ubønhørlige og respektløse opfølgings-spørgsmål: *'Den store årlige julekoncert for ledelse, styrelse og alle de fine udefra, den røres der ikke ved?'* Bladet var en vigtig sikkerhedsventil, der gav afløb for ansattes frustrationer og holdt liv i medarbejderindflydelsen.

Bladet var også en vigtig kilde til løbende information om livet på Niels Brock. Det indeholdt f.eks. skrivestafetter, hvor man lærte kolleger bedre at kende, læserbreve, beretninger om medarbejdervirksomhedspraktik, der en overgang var udbredt på skolen, indlæg i den løbende organisations- og strategidebat samt ikke mindst interviews med direktøren om alverdens forhold, som redaktionen tog op, ofte skolens bygningsmæssige dispositioner eller uddannelsernes placeringer i afdelingerne – »blandede eller rene huse?» optog sindene i Kommers' storhedstid.

I 1990 indeholdt bladet et interview med tidligere Niels Brock-direktør Jens Vibæk (1905- 92), der startede på skolen i 1930'erne. »I trediveerne var eleverne udprægede individualister, også på det politiske område. De var overvejende konservative, mange K.U.'er, men også med repræsentation fra andre partier, og i næsten hver klasse fandtes en kommunist«, fortæller Vibæk og leverer dermed stof til de fortællinger, der binder en stor skole som Niels Brock sammen, både på tværs af uddannelser og fra fortid til nutid. Ikke mindst Vibæks pædagogiske overvejelser og metoder, der på samme tid virker fortidige og vækker genklang i dag, er interessant læsning, der gør dagens Brock-ansatte til en del af historien og udgør det kit, der holder sammen på fællesskabet.

NIELS BROCK-ÅNDEN

'Er der en særlig Niels Brock-ånd, eller er den forduftet?' blev en nyudnævnt direktør engang spurgt af Kommers' udsendte efter 100 dage på posten. Direktøren havde noteret sig, at der var en god tone folk imellem, uanset hvilket niveau, man befandt sig på, men kunne derudover ikke nærmere præcist definere, hvad det var for en Niels Brock-kultur, som i øvrigt skulle bevares. Retfærdigvis skal siges, at det er et svært spørgsmål at besvare efter få måneder i et lidt afgrænset hjørne af den store skoles mange krinkelkroge. Og omgangsformer hører netop til det yderste lag af artefakter, som er nemme at iagttage for en udefrakommende. Under det ligger organisationens værdier og grundlæggende antagelser, som er mere tidskrævende og komplicerede at analysere sig frem til.

Heller ikke denne bog når ind til kernen af virksomhedskulturen på Niels Brock. Men det er antagelsen, at der i dag i vidt omfang findes en fælles kultur på tværs af afdelingerne. Fælles omgangsformer, traditioner, fysisk udtryk, værdier. Det er imidlertid et fællesskab, der først er opstået siden 1990, hvor skolen under direktør Peer Andersen var begyndt at

arbejde målrettet med at skabe et skolefællesskab på tværs af uddannelses-typer og adresser, og hvor det fælles navneskift til Niels Brock Copenhagen Business College i 1991 var det synlige højdepunkt. Men indtil da fandtes fællesskabet kun i begrænset målestok. Afdelinger og uddannelser havde hver deres egne kulturer, traditioner og vaner, man kendte kun i begrænset omfang hinanden på tværs af afdelingerne og omgikkes mest sine egne.

Udbredelsen af Niels Brock-navnet til alle afdelinger i 1990-91 har sin egen historie, der vidner om en svær fødsel for fællesskabet. Beslutningen om navneskiftet fra Købmandsskolen og Niels Brocks Handelsskole til Niels Brock Copenhagen Business College blev truffet af styrelsen i september 1990 og blev straks mødt med modstand hos elever og ansatte. Købmandsskolens elever og ansatte ville ikke give slip på deres navn, og mere overraskende så ville Niels Brock'erne på JTP ikke acceptere, at deres handelsskole nu ikke fandtes længere som en stat i staten, endsige at hvem som

'Den brockske forskel' – skolens værdigrundlag

Siden 2000 har Niels Brocks værdier været formuleret og nedskrevet. Det er vigtigt at kunne gøre det klart for elever og studerende, at man ikke bare går på en handelsskole eller på en uddannelse, men at man går på *Niels Brock!* Og det gør en forskel, nemlig *'den brockske forskel'*. I skolens barndom gik det automatisk i blodet på eleverne, at de som de få, de var, var en del af noget særligt, hvorimod det i dag – helt i overensstemmelse med tidsånden – er mere nødvendigt at gøre værdierne mere eksplicite og synlige:

- Vi opfører os ordentligt i alle relationer
- Vi er stolte af vores historie og ved, at navnet Niels Brock forpligter
- Vi har internationalt udsyn, og vi er innovative
- Vi er professionelle, og vi gør os umage
- Vi er en skole, som er tæt på erhvervslivet

Som en skønsom blanding af normative og faktuelle udsagn forsøger skolen på den måde at gøre det tydeligt for enhver, hvilket image, man gerne vil være kendt for, og at det i bund og grund starter med, hvordan man selv er og opfører sig.

helst foruden dem selv, tilmed elever på EDB-skoler og merkonomer, nu kunne smykke sig og deres eksamensbevis med Brock-navnet.

Omdømmet var i fare, og ikke mindst de gamle elevers dimittendforening, Niels Brock, kastede sig ind i sagen med kontakt til advokater for at afklare ophavsretten til Niels Brock-navnet. Sågar forslag om at reetablere et privat Niels Brock-handelsgymnasium blev overvejet, før sagen langsomt døde ud. I dag tænker formentlig ingen længere over retten til navnet, og flere har grund til at glæde sig over, at 100 års navneforvirring er blevet afløst af et stærkt brand.

Men selv i dag, hvor Niels Brock-ånden i høj grad er bredt ud til alle afdelinger, lever skolens afdelinger hver deres eget liv. Selv på Julius Thomsens Plads, hvor tre gymnasier lever side om side i samme bygning, er der opdeling, separate lærerværelser og hovedsagelig adskilte lærerkorps. Der er en verden til forskel på at være ansat til engelsksproget universitetsundervisning på bachelorniveau på Bispetervet og undervise EUD-elever på grundforløb 1 på Nørre Vold. Men navnet og historien skaber en ramme, der binder ansatte sammen og skaber fællesskab, også med kolleger, man aldrig har mødt.

KAPITEL 5

Højere Handelseksamen – en handelsgymnasial succeshistorie

Højere Handelseksamen er helt igennem en Niels Brock-ide, og de første 40 år var skolen tilmed eneste udbyder af uddannelsen. Fra at være en toårig uddannelse til dem, der ville gå handelsvejen, er det i dag en treårig almindennende gymnasieuddannelse, som mere end tusind dimittender fra Niels Brock hvert år bruger som springbræt til en videregående uddannelse.

I 1848 var den 19-årige Carl Frederik Tietgen handelsmedarbejder hos Christian Jürgensens manufakturhandel i Odense, da han som færdigudlært søgte sin første stilling som handelscommis hos firmaet Hald og Rahr i Manchester. I sin ansøgning skrev han en oversigt over de færdigheder, han selv mente at have opnået i sin læretid: »*Et indgående varekendskab, især til tekstiler, handelskorrespondance på tysk og engelsk samt noget fransk, beherskelse af regnskab med det dobbelte bogholderi og kendskab til vekselforretninger*«. ¹⁴ Ca. 40 år senere var han erhvervslivets mægtigste mand i Danmark med aktiviteter og investeringer i en lang række danske og udenlandske virksomheder.

TANKERNE OM VIDEREGÅENDE HANDELSUDDANNELSE

På det tidspunkt, midt i 1880'erne, havde Grosserer-Societetet og FUHU påbegyndt grunduddannelsen af handels- og kontorlærlinge i København. Med Tietgen som formand interesserede Grosserer-Societetet sig nu også

I tresserne var der lidt mere gang i den: Niels Brock var flyttet til Sylows Alle på Frederiksberg, så den årlige Niels Brock-fest blev holdt i Studenterforeningen på H.C. Andersens Boulevard. Ca. 1965.

FOTO: JENS KAMPMANN

for videreuddannelser på handelsområdet, hvor mulighederne stort set ikke eksisterede på dette tidspunkt. Resultatet blev oprettelsen af Niels Brocks Handelshøjskole. Stod det til Tietgen, var det rent faktisk en handelshøjskole, der var slutmålet, men måske var han og grossererne alligevel lidt forud for deres tid. I hvert fald gik der endnu 30 år, før Handelshøjskolen blev en realitet, hvorimod højere handelseksamen, nogenlunde som vi kender den i dag, var det umiddelbare resultat af Grosserer-Societetets indsats. Om det så var en højere handelseksamen, Tietgen selv havde savnet i sin egen uddannelses- og erhvervs karriere, kan vi kun gisne om. Tietgens egne kvalifikationer anno 1848, som han oplyste, var først og fremmest resultatet af praktiske erfaringer i en handelsvirksomhed, men hans teoretiske viden om handel, geografi og økonomi har nok været mere begrænset på det tidspunkt. Datidens spirende forsøg på at etablere handelsuddannelser rundt

omkring i Danmark var meget færdigheds- og praksisorienterede, hvorimod Grosserer-Societetets ønsker til handelsuddannelsen ikke kun omfattede praktiske, færdighedsorienterede fag, men i høj grad også almen-dannende og teoretiske fag.

HØJERE HANDELSEKSAMEN ANNO 1887

På Niels Brock omfattede de første undervisningsplaner fagene: handelsvidenskab, handelslovgivning, kulturhistorie, handelshistorie, handelsgeografi, nationaløkonomi og statistik, teknologi og varekundskab, bogholderi, handelsregning og handelskorrespondance. Men de kommende handelsgymnasiaster skulle ikke bare undervises i handelsfag, men også almindennende gymnasiefag, først og fremmest dansk og historie samt de tre hovedsprog, engelsk, tysk og fransk, der også hørte til den nye, toårige uddannelse. På Niels Brock var adgangsgrundlaget en præliminæreksamen og fra 1903 en realeksamen, svarende til 10 års skolegang.

Det er forbløffende at se, i hvor høj grad fagsammensætningen har holdt sig uændret gennem 140 år. I 1920 blev Højere Handelseksamen officielt anerkendt af Folketinget som en toårig, gymnasial uddannelse, dog uden at den automatisk gav almen studiekompetence, som uddannelsens fædre ellers havde taget for givet. I 1927 kom den første bekendtgørelse om Højere Handelseksamen, om fagenes indhold og eksamenstilrettelæggelse. Springer vi f.eks. frem til 1950'erne hed de obligatoriske fag på Niels Brock: dansk, handelshistorie, almindelig historie, samfundslære og statistik, samfundsøkonomi, erhvervsret, engelsk, tysk, fransk, regning, bogføring, driftsøkonomi, samarbejds-lære, kontorarbejde, handelsgeografi og maskinskrivning. I 1966 tilføjede man matematik til fagrækken for at understrege uddannelsens potentiale til videreuddannelse, og i 1972 blev uddannelsen endelig anerkendt som studieforberedende.

HHX - DEN TREÅRIGE GYMNASIEUDDANNELSE

Vender vi blikket mod dagens hhx, som siden 1995 har været treårig og i øvrigt er fuldt studiekompetencegivende, hedder fagene virksomhedsøkonomi, afsætning, international økonomi, erhvervsjura, historie, dansk, engelsk og tysk/spansk, samfundsfag, matematik og seneste tilføjelse informatik, der naturligt nok har afløst maskinskrivning og stenografi. Naturligvis har *indholdet* i de enkelte fag ændret sig markant, ligesom under-

visningsformer og -metoder har det. Gruppearbejde, projekter, casearbejde og fremlæggelser er eksempler på det 21. århundredes dominerende undervisningsformer, der bestemt ikke fandtes i 1800-tals Brocker'ens ordforråd. Men med tanke på samfundsudviklingen i øvrigt er det tankevækkende, i hvor høj grad uddannelsens fædre på Niels Brock formåede at ramme kernen i handelsgymnasieuddannelsen i første forsøg. Krav til indhold og niveauer i de enkelte fag er i dag synkroniseret på tværs af de gymnasiale uddannelser. Overalt opereres med niveauerne A-B-C, og indholdet i de enkelte gymnasiale fag har mange lighedspunkter, dog med nuancer og forskellige toninger fra uddannelse til uddannelse. For eksempel går ordet »erhvervsrelateret« igen i hhx-fagbeskrivelserne, også for de almene fag, og uddannelsen har tydeligt bevaret sin DNA fra 1800- og 1900-tallet, hvor den var tæt sammenvævet med handelserhvervet. Det, der for 140 år siden startede som et helt privat initiativ, er i dag fuldt integreret i det danske ungdomsuddannelsessystem og har tilmed sat sine tydelige spor i alle gymnasieuddannelsernes struktur og indhold.

HVILKEN VEJ GÅR HHX'ERNE?

Det merkantile fokus og den erhvervsrettede profil er stadig intakt. *Den merkantile studentereksamen*, som er hhx's officielle navn i dag, er primært studieforberedende til videregående uddannelse. Mere end 70% af Niels Brocks dimittender benytter sig da også af denne mulighed og læser videre på lange videregående uddannelser på universiteter og andre højere læreanstalter. Muligheden for at tage praktikvejen og videreudanne sig i forbindelse med en oplæring i en elevplads findes dog stadig. Tidligere var praktikvejen absolut »hovedvejen« for hhx'erne, men i dag har et ændret fokus i undervisning og tilrettelæggelse af hhx-uddannelsen på Niels Brock gjort det mere naturligt for eleverne at fortsætte på videregående uddannelse. Udbuddet af forskellige, videregående, erhvervsrettede uddannelser har også gjort uddannelsesvejen mere attraktiv, samtidig med at efterspørgslen efter elever inden for traditionelle praktikområder som f.eks. bank-, shipping- og finansverdenen er dalet markant.

I mange år var eleverne på Højere Handelseksamen generelt lidt ældre end på den tilsvarende almene gymnasieuddannelse. Endnu i 1960'erne var gennemsnitsalderen 22-24 år. Ofte havde eleverne allerede nået at få lidt praksiserfaring fra en plads i en virksomhed, og som adgangskrav gjaldt stadig 10 års skolegang, hvilket kunne være realeksamen og/eller den

etårige handelseksamen, hx. Da disse uddannelser forsvandt i 1970'erne, blev det erhvervsfaglige grundforløbsår, EFG-året, den normale indgangsvej til hhx.

FRA NICHE- TIL MASSEUDDANNELSE

Højere Handelseksamen var en forholdsvis lille og upåagtet uddannelse i de første næsten hundrede år fra starten i 1888. I de første mange år, hvor Niels Brock var landets eneste handelsgymnasium, kunne eleverne tælles i ganske få hundreder. Når disse elevtal med vore dages ører lyder endog meget små, er det værd at huske på, at uddannelsesmønstrene var helt anderledes end i dag. Gymnasieuddannelse ud over grundskoleniveau var for eliten – kun de bedste 2-3% kom så langt. Men rent faktisk nåede Niels Brock i flere omgange kapacitetsgrænsen for, hvor mange elever man kunne optage. Både i 1940'erne og igen i 1970'erne så Købmandsskolens ledelse sig nødsaget til at oprette et alternativ: når Niels Brock ikke kunne optage alle, der søgte, kom Købmandsskolens Handelsgymnasium til, nærmest som en intern konkurrent, der sørgede for, at alle, der ville, kunne få en højere handelseksamen. I 1960, hvor Niels Brock stadig var det eneste handelsgymnasium på Sjælland, var elevtallet kommet op på 374 ud af i alt 600 på landsplan.

Vi skal helt op i 1970'erne, før hhx-uddannelsen begyndte at markere sig med elevantal, der kunne konkurrere med den almene studentereksamen, og hen efter årtusindskiftet før uddannelsens elever begyndte at kunne tælles i titusinder som i dag. Indtil 1995 fandtes der både den »almindelige«, toårige Højere Handelseksamen, samt den etårige hhx for studenter. Siden 1920 havde elever med en almen studentereksamen kunnet opkvalificere sig til at gå handelsvejen ved at tage en reduceret udgave af højere handelseksamen, hvor man kun undervistes i de merkantile fag. Nogen kom direkte fra det almene gymnasium med det formål at kvalificere sig til liberale erhverv inden en eventuel universitetsuddannelse, mens andre var tidligere universitetsstuderende, ofte stud.jur.er, der havde besluttet sig for at vælge en anden og mere direkte vej mod den attraktive fremtid i erhvervslivet.

SPECIALISERING OG OPDELING

I takt med hhx-uddannelsens voksende succes og det øgede fokus på en teoretisk videreuddannelse bagefter, begyndte de første forsøg med specialisering inden for uddannelsen på samme måde som det almene gymnasiums

Niels Brock-slipset

Slipset, som den unge mand nederst til højre bærer, er det såkaldte Niels Brock-slips. Det er blå og med tre indvævede striber, som også er at finde i Niels Brocks logo. Slipset var igennem det meste af 1900-tallet en vigtig del af skolekulturen og var et synligt symbol på, at man tilhørte Niels Brock-fællesskabet. Og det var ikke blot, mens man gik på skolen – som her, hvor vi er til 1. års fest i klassen HB i 1965 hjemme hos Knud Schierbeck – men også bagefter skoletiden, at slipset var en vigtig markør, der styrkede Brock-sammenholdet og skabte genkendelse og sympati, når vejene for gamle Brockere krydsedes senere i livet. I takt med, at slipset mistede sin udbredelse og ikke mindst ligeberettigelsen og kvindernes indtog, mistede også Brockslipset med tiden lidt af sin symbolkraft.

FOTO: JENS KAMPMANN

opdeling i sprogligt og matematisk gymnasium. Ved reformer i 1975 og 1981 fik eleverne mulighed for at vælge imellem en rent økonomisk, en økonomisk med administrative tilvalg, en rent sproglig retning og en sproglig med

administrative tilvalg. Ved endnu en ændring i 1986 kunne eleverne specialisere sig ved tilvalg af valgfag på højere niveau, og i 1994 blev uddannelsen treårig. Efter mere end 100 år som en overbygning på realskole- eller handelsskoleuddannelse blev hhx en ligestillet, treårig gymnasieuddannelse. Eneste formelle krav var ni års skolegang, og for hhx som for alle ungdomsuddannelsernes vedkommende var det nu den afgivende grundskoles egnethedsvurdering, der afgjorde, om man var parat til at starte.

STUDIERETNINGSGYMNASIET

Et tiår senere betød en samlet reform for alle de gymnasiale uddannelser en indførelse af studieretningsgymnasiet i 2004. En studieretning betyder en specialisering af gymnasieforløbet med særlige studieretningsfag, som går igen på alle uddannelsens tre år. Det betød, at man efter et tremåneders grundforløb skulle vælge, hvilken studieretning med indbyggede specialiseringer man som ny elev kunne ønske sig. Først og fremmest satte reformen gang i en præcisering af begrebet almindelse, der nu var en del af formålet med *alle* gymnasiale uddannelser. For hhx var det en tilfredsstillelse, at almindelse nu ikke længere var ensbetydende med det periodiske system, Den Westphalske Fred og Shakespeare, men nu også var »nært forbundet med merkantile, internationalt orienterede og erhvervsrettede dannelsesperspektiver.«¹⁵ Man kan sige, at Ludvig Schrøders målsætning fra 1880'erne om at bryde det akademiske dannelsesmonopol dermed – med en vis forsinkelse – var nået. At de gymnasiale uddannelser var blevet fuldt ligestillede efter mere end et hundrede års forskelsbehandling var en sejr for hhx, men til gengæld har handelsskolerne måttet acceptere, at valget af en praktisk handelskarriere gennem elevplads ikke længere forudsætter en handelsskoleuddannelse. Et femugers onlinekursus er nok til, at f.eks. en stx-student er ligestillet med en hhx-student eller en eud-elev med to-tre års merkantil uddannelse bag sig, når elevpladserne skal besættes.

NIELS BROCKS PROFILGYMNASIER

Studieretningsgymnasiet har til gengæld været en stor gevinst for Niels Brock de sidste 15 år. Formålet med studieretningerne har været, at eleverne gennem specialisering kan nå en dybere faglig indsigt på hver deres område, end hvis man havde fastholdt det universelle princip om, at hhx

var ens for alle, fagligt og indholdsmæssigt. Valg af studieretning indebærer, at man efter et afklarende grundforløb vælger at tone sin gymnasieuddannelse med en kombination af obligatoriske, almene fag og særlige studieretningsfag, ikke ulig fortidens grengymnasium. Med en volumen på nu over 40 nye hhx-klasser om året har Niels Brock for alvor været i stand til at udnytte stordriftsfordelene til at udvikle specialiserede gymnasier med hver egen profil. Efter kickstarten med Niels Brocks Elitegymnasium i begyndelsen af 2000-årene består skolens hhx nu af fem forskellige og individuelle gymnasietilbud: Det internationale Gymnasium inklusive Elitegymnasiet med fokus på sprog, internationale forhold og naturvidenskab, Innovationsgymnasiet, Handelsgymnasiet med specialerne markedsføring og digital business, samt det klassiske hhx-økonomigymnasium JTP, foruden det toårige hhx-gymnasium for de lidt ældre elever.

Det drejer sig naturligvis stadigvæk om den samme uddannelse med den samme fagrække inden for hhx' rammer. Forskellen er måden, hvorpå man toner indholdet på det enkelte gymnasium, samt de muligheder for forskellig vægtning og variation som bekendtgørelse og valgfagskatalog giver mulighed for.

DIMITTENDERNES KARRIEREVEJE

Gennem snart 140 år har karrierevejen for en nystartet elev i handelsgymnasiet på Niels Brock som regel været klar: en fremtid inden for handel eller kontor, økonomi og forretning har været målet, siden de første Niels Brock-elever blev optaget. Og selv i dag, hvor mange elevers fremtidsplaner i første omgang starter med sabbatåret efter eksamen, peger hhx-uddannelsen uvilkårligt mest i én retning med hensyn til job og fremtid. De økonomiske, juridiske og sproglige profilfag på Niels Brock er indiskutabelt et godt match med videreuddannelse på CBS og derefter en forretningskarriere i Danmark eller internationalt. Traditionelt har valget af hhx for mange elever betydet, at man om ikke ligefrem har afskrevet muligheden for uddannelse og fremtid inden for naturvidenskab og sundhed, så i hvert fald ikke har sin primære interesse her. Selv om Niels Brock med studieretningen Business and Science Elite nu har lukket dette hul og muliggjort videreuddannelse f.eks. på DTU eller de sundhedsvidenskabelige uddannelser, er karrierevejen for hhx'erne stadig overvejende knyttet til de merkantile områder. Derfor har det nok ikke været hhx-elever, politikerne primært har haft i tankerne, når de i de senere årtier har pro-

blematiseret gymnasieelevers langmodighed med hensyn til beslutningen om en fremtidig uddannelses- og erhvervskarriere. Udskydelse af studievalg, omvalg og dobbeltuddannelser, fjumreår og en internationalt set høj, gennemsnitlig dimittendalder på de videregående uddannelser har, sammenholdt med et øget samfundsøkonomisk fokus på den dyre uddannelsessektor, rettet interessen for at adressere problemet allerede på ungdomsuddannelserne.

KARRIERELÆRING OG VIRKELIGHEDSNÆR UNDERVISNING

En del af løsningen siden gymnasireformen i 2015 har heddet *karriere-læring*. Elevernes viden om fagenes muligheder og egne karriererefleksioner i gymnasietiden skal stimuleres via undervisningens indhold, aktiviteter og lærernes funktion som rollemodeller, så »faget bliver løftet ud af klasseværelset og koblet til omverdenen«. ¹⁶ På et erhvervsgymnasium som Niels Brock er dette en smal sag. De fleste fag og hovedparten af undervisningen er som grebet ud af virkeligheden. De merkantile fags selvforståelse er en inddragelse af virkelighedsnære eksempler i undervisningen, taget fra f.eks. virksomhedsregnskaber, markedsføringsstrategier og handelsstatistikker med det fornemste formål at gøre undervisningen relevant og nærværende for eleverne. For eksempel har et centralt forløb på hhx de senere år været faget erhvervs-case. Det er et forløb med grundfagene virksomhedsøkonomi og afsætning, der skal skærpe elevernes evne til at anvende teori og metode i virkelighedsnære sammenhænge med inddragelse af problembaserede cases fra navngivne virksomheders dagligdag. Det skal også nævnes, at alle undervisere i merkantile profilmag selv har mindst to års relevant erhvervs erfaring, før de kom til Niels Brock.

HHX- EN GYMNASIAL SUCCESSTORIE

Niels Brock ejer ikke hhx længere – selv om en træt kontorchef i Undervisningsministeriet nok indimellem i sit stille sind har tænkt: *men man skulle tro, de ikke selv havde opdaget det!* Selv om uddannelsen i dag befinder sig i Undervisningsministeriets og Folketingets stramme tøjler, fortsætter Niels Brock ufortrødent med at udfordre bekendtgørelsernes snærende bånd og udvide grænserne for, hvad man efter skolens opfattelse bør kunne med hhx. Et godt princip på Niels Brock er, at man gerne lytter til ministeriet, men man retter sig helst efter *Styrelsen*, skolens bestyrelse.

En anden hæderkronet tradition på skolen er 'valget'. Årligt vælges elevrepræsentanter til Styrelsen, skolens bestyrelse, og Mega Brockrådet. For eleverne er det en vigtig begivenhed, der dog godt kan krydres med underholdende happenings. Ca. 1970.

FOTO: KURT ERLING BIRK

Det er ikke *alt*, hvad Niels Brock iværksætter på ungdomsuddannelsesområdet, der nødvendigvis flugter 100% med intentionerne i uddannelsesforlig og -bekendtgørelser, i hvert fald ikke i første omgang. Men har Niels Brock ikke rettet ind og bøjet af efter ministeriets henvisninger, har det som regel været, fordi skolen med sine ideer har åbnet døre og knæsat nye principper på uddannelsen. Eksempler på Niels Brocks pionervirksomhed på hhx kunne være Elitegymnasiet eller elevernes længerevarende udlandsophold, som i første omgang måske ikke stod på uddannelsespolitikernes ønskeseddel, men sidenhen er blevet noget, mange skoler praktiserer med fuld ministeriel opbakning. Det er i høj grad en del af Niels Brocks DNA at være innovativ i sin tilgang til uddannelse, samt at være den skole der før andre er opmærksom på erhvervslivets skiftende behov.

Det toårige handelsgymnasium blev opfundet på Niels Brock i 1888, og selv om uddannelsen nær ikke havde overlevet de første par årtier på grund

af for få elever, var det trods alt en livskraftig og gennemprøvet uddannelse, Niels Brock kunne give staten adgang til i 1920, da handelsuddannelserne blev statsgodkendte og -støttede. Man var fortsat eneudbyder af uddannelsen i endnu 15 år, før ideen langsomt begyndte at brede sig til hele landet. Det er selvfølgelig en tanke værd, om uddannelsen på Niels Brock havde klaret sig også efter 1920 uden offentlig støtte og regulering - i Danmark overlever få uddannelser i det lange løb alene på brugerbetaling. Men lige såvel kan man overveje, om uddannelsen var blevet til det, den er i dag uden Niels Brock? Man kan godt hævde, Niels Brock med sit særlige forhold til hhx-uddannelsen og med sin dynamik og fornemmelse for markedets behov har været hovedansvarlig for en solid succes.

Hvad der startede med nogle få håndfulde elever i 1880'erne, er i dag en konkurrencedygtig uddannelse med mere end 10.000 årlige ansøgere eller 20% af alle gymnasieansøgerne på landsplan - og mere end 10% af disse søger ind på Niels Brock. En stor del af den innovation, der har præget hhx i de sidste årtier - international satsning, elitespor, det toårige forløb for ældre elever, særlig fokus på kontakt med erhvervslivet - er utvivlsomt ideer, der bærer Niels Brocks signatur. Som foregangsskole sætter den en særlig standard for, hvad man kan med hhx-uddannelsen.

KAPITEL 6

Erhvervsuddannelserne

Danmark har været en handelsnation gennem mange århundreder, men vi skal frem til sidste halvdel af 1800-tallet, før handels- og kontorlærlingene fik deres egen uddannelse. I første omgang var det aftenundervisning, men sidst i 1900-tallet blev handelsgrunduddannelserne på Niels Brock og andre handelsskoler almene ungdomsuddannelser helt på linje med gymnasieuddannelserne.

»Varekendskab for Kolonialbranchen, Til Brug ved Købmandsskolen« er en ganske lille, nærmest undseelig bog, forfattet af den navnkundige Jules Ferdinand Lund. Farmaceuten Lund, der var lektor på Købmandsskolen i 1910-37, skrev selv de lærebøger, han skulle bruge i sin undervisning. »Denne Bog omfatter de vigtigste Varer, der forhandles i Kolonialforretninger, og Stoffet er ordnet saaledes: En Indledning, omfattende Kornsorterne og de Produkter, de leverer. Dernæst Kolonialvarer, der har Næringsværdi, begrundet paa deres Indhold af Æggehviteoffer, Fedtstoffer eller Kulhydrater ... Nydelsesmidler ... Tekniske Artikler«.

Dette forord er det tætteste man i 1925 kom pædagogiske, didaktiske overvejelser i lærebøger, endsige en imødekommelse af den unge handels-ekspedient-lærlings eventuelle spørgsmål om, hvorfor han mon skulle lære dette stof. Men den tids pædagogiske idealer var andre end i dag: formålet var ikke som nu at udvikle elevens erhvervsfaglige, studieforberedende og personlige kompetencer, men snarere at forsyne den kommende kontor- eller handelsmedhjælper med en grundlæggende og praktisk brugbar viden om f.eks. forskellen på tapioka- og kartoffelsago, hvad »Skokræm« består af, eller hvad brændt kaolin kan anvendes til. At gå på Købmandsskolen var at blive faglært, hvilket indebar at opnå en faglig stolthed over at besidde

tilbundsgående viden til at mestre fagets metoder og teknikker.

KØBMANDSSKOLENS AFTENSKOLE

Da de første generationer af Købmandsskolens aftensskoleelever indtog undervisningslokalerne, kunne man nu næsten få indtryk af, at målet havde været at etablere en sprogskole. Grundstammen af fag på Købmandsskolen var engelsk, tysk og fransk eller evt. spansk, samt dansk, regningsskrivning og handelsgeografi. Det var mere handel end kontor, uddannelserne sigtede imod i de første årtier. Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse, der havde taget initiativet, havde som sine erklærede mål, dels at etablere handelsuddannelse, dels at hjælpe unge mennesker til en plads i udlandet. Efterhånden begyndte man at eksperimentere med undervisning i bogføring, stenografi, handelsret og varekundskab.

Der skulle undervises i både enkelt og dobbelt bogføring, og eleverne skulle øves i at føre kassebog, memorial og hovedbog. Ikke mindst for lærlingeuddannelsens vedkommende var undervisningen færdighedsorienteret.

Foto fra begyndelsen af 1920'erne.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

I løbet af 1900-tallet kom kontoruddannelsen gradvist til at fylde mere. Der oprettedes blandt andet både en bankklasse og et særligt hold for forsikringsundervisning, foruden en særlig shippingskole, og ikke mindst kvindernes adgang til Købmandsskolen i 1903 gav anledning til, at der kom øget fokus på kontoruddannelsen som en ligeberettiget del af en handelskoles virke. Efterhånden blev undervisningen delvist adskilt i den, der var forbeholdt butikslærlingene, og den som kom kontorlærlingene til del. Således diskuterede man f.eks. i 1920'erne, om butikslærlingene virkelig skulle plages med dobbeltbogholderi, hvis de fint kunne nøjes med det enkelte i deres fremtidige virke?

FRA FÆRDIGHESORIENTERING TIL MÅLSTYRING OG KOMPETENCER

Fra 1920'erne blev undervisningens indhold reguleret ved lov som betingelse for, at staten kunne begynde at give økonomisk tilskud til handelsskolernes drift. De første bekendtgørelser om undervisningen i de økonomiske fag var ekstremt præcise og detaljerede. Der skulle undervises i både enkelt og dobbelt bogføring, og eleverne skulle øves i at føre kassebog, memorial og hovedbog. Eleverne skulle kunne opstille statusoversigt og »danne de Afslutningsposter, der bringer Hovedbogens Kontoer til at balancere«. ¹⁷ Ikke mindst for lærlingeuddannelsens vedkommende var undervisningen færdighedsorienteret. Dette står i kontrast til i dag, hvor læreplaner stadig detailregulerer fagenes profil, men hvor sigtet er målorienteret, f.eks.: »skal eleverne udvikle deres evne til at analysere, vurdere og formidle virksomhedsøkonomiske problemstillinger gennem anvendelse af fagets teori«. ¹⁸ Færdighedsorienteret undervisning i bogføring, som for bare 20-30 år siden endnu fandt sted på handelsskolerne, er i dag en saga blot.

Et fåtal af handelsskolernes elever har nogen sinde sat deres ben i en handelsvirksomhed eller kender til praksis og rutiner her, når de starter på uddannelsen. Derfor skal erhvervsuddannelserne i dag primært henvende sig til unge mennesker uden forudsætninger for at vide, hvad konkrete færdigheder i handelsmæssige discipliner egentlig skal bruges til. Men arven fra lærlingeuddannelsens færdighedsorienterede aftenskoleundervisning er bevaret i Niels Brocks tilgang til undervisningen. Dagens handelsuddannelse handler om at give eleverne et begrebsapparat til at forstå principperne i, hvad der foregår i en moderne virksomhed, så de selv enten kan iværksætte eller indgå som medarbejder i en virksomhed. Samtidig skal

eleverne være »grydeklare« og have praktiske færdigheder, når de ansættes i virksomhederne, så de omtrent fra første dag kan udarbejde regnskaber, grundlæggende nøgletal, priskalkulationer ud fra et bidragsprincip og et likviditetsbudget. ¹⁹

HANDEL OG KONTOR

Fra starten havde handelsfagene og kontorfagene meget til fælles, og til sammen blev de grundstammen i de fleste handelsskolers virke op gennem 1900-tallet. Nok spillede handelsgymnasium, kursusvirksomhed, merkonom- og akademiuddannelse m.v. også vigtige roller for en skoles økonomi, men det var stadig handelsgrunduddannelsen, der fyldte mest, både økonomisk og mentalt, på landets handelsskoler. Omkring hver tiende dansker havde sit erhverv inden for handel og omsætning, og når man dertil lægger egentlig kontorvirksomhed, ser man, at denne kæmpestore sektor havde et konstant og umætteligt behov for handels- og kontorlærlinge. Omkring 1960 var der i alt ca. 36.000 lærlinge i hele landet på handelsskoleområdet, fordelt på 19.000 på butiksområdet, 14.000 på kontorområdet og 3.000 inden for handelsområdet, typisk en gros. Og 10.500 af dem – næsten 30% – gik på Købmandsskolen. Handels- og kontoruddannelsen foregik både i virksomheden og på aftenskole som en vekseluddannelse, hvor den teoretiske del foregik på skolen, og praksisdelen var dagens arbejde på kontoret, i butikken eller virksomheden.

FRA VIDEREUDDANNELSE AF VOKSNE TIL UNGDOMSUDDANNELSE

Oprindeligt var en handels- og kontoruddannelse ikke tænkt som en decideret ungdomsuddannelse, som den er det i dag, men snarere som en videreuddannelse for voksne, man kunne starte på, når man allerede var begyndt på sin plads som handels- eller kontorlærling i en virksomhed. Og helt frem til 1960'ernes start foregik det stadigvæk om aftenen. At handelslærlinge var voksne hang naturligvis også sammen med, at samfundet var anderledes den gang: voksenlivet startede, når man forlod skolen, og frem til skolereformen i 1958 kunne det allerede være efter 7. klasse, og derefter ofte efter 9. klasse. Teenagealderen og ungdomsbegrebet dukkede først gradvist op i løbet af 1950'erne. Handelsskolerne hørte da også under et erhvervsministerium, Handelsministeriet, helt frem til 1961, hvor det overgik til Undervisningsministeriet, og hvor en handelslærlingeud-

dannelse altså blev til en ungdomsuddannelse på lige fod med gymnasieuddannelserne.

DE STORE ÅRGANGE

Dette var samtidig startskuddet til en større reform af handelsuddannelserne. Antallet af læreforhold inden for de tekniske skoler var i løbet af 1950'erne steget med 50%, mens de var steget med 100% inden for handelskoleområdet. De store børneårgange fra 1940'erne var nu ved at blive voksne, og med en stigning i ungdomsårgangene på op imod 30% var det ikke sikkert, at det nuværende uddannelsessystem uden videre kunne op-suge alle unge. Også overvejelserne over fremtidige behov for arbejdskraftens uddannelse gjorde det relevant at overveje lærlingeuddannelserne. Vi var på vej ind i den socialdemokratiske efterkrigsperiode med planlægning på alle samfundets niveauer, også uddannelse. Øverst på den socialdemokratiske ønskeseddel stod en 12 års enhedsskole, der skulle omfatte alle skoleformer, inklusive erhvervsuddannelser og gymnasium, i en fleksibel skoleenhed. Den almindelige skolegang, der allerede var udvidet fra syv år til ni år med skolereformen i 1958, skulle nu fortsætte i et treårigt ungdomsuddannelsessystem, enten som en erhvervsgrunduddannelse eller en gymnasieuddannelse.

DAGSKOLE OG EFG

I første omgang blev dagskoleundervisningen på handelsskolerne gjort obligatorisk fra 1964. For små provinsskoler, der måske havde lejet sig ind i lokalerne på kommuneskoler om aftenerne, var det et problem pludselig at skulle tilbyde dagundervisning. Men også landets største handelsskole, Købmandsskolen, måtte udvide for at skaffe lokaler til alle aktiviteterne. Næste skridt i retning af at gøre handels- og kontoruddannelserne til »rigtige« ungdomsuddannelser blev oprettelsen af Den Erhvervs Faglige Grunduddannelse, EFG'en, der skulle vare et år, efterfulgt af en uddybende og praksisorienteret erhvervsfaglig uddannelse.

Købmandsskolen var forsøgsskole allerede fra 1972 for den nye uddannelse, hvor pigerne hurtigt viste sig at være i overtal. Det blev relativt hurtigt en succes med fulde hold, og nogenlunde samtidig med EFG's endelige lovfastsættelse i 1977 så man starten på de næste mange årtiers evigt tilbagevendende problem: mangel på praktikpladser. Den erhvervsfaglige

Læsesalen i Købmandsskolens nye bygning i Fiolstræde 1902. Da Købmandsskolen i Fiolstræde var færdigbygget, indeholdt den 50 klasseværelser, foredragssale, gymnastiksal, læsesal og festsal. Allerede dengang var det en vigtig del af skolekulturen at afholde kulturelle begivenheder som foredrags- og oplæsningsaftener, teater, og fester for skolens elever og lærere.

FOTO: DET KGL. BIBLIOTEK

specialisering oven på grunduddannelsen, senere kaldet hovedforløbet, forudsatte, at eleven havde en praktikplads og løbende kunne træne de færdigheder, man lærte i skoleperioderne. Trods lønrefusion til arbejdsgiverne under elevernes skoleophold er det endnu ikke blevet så attraktivt at have handels- og kontorelever, at alle har været sikre på en praktikplads.

FRA LÆRLING TIL ELEV: FLERE ÅR I SKOLE

Efter det meste af et århundrede med mesterlære, aftenskolegang og ikke mindst lærlingebegrebet påhæftet, var unge, der valgte handels- eller kontortorvejen, nu med et blevet *elever*, og det endelige uddannelsesvalg var ud-

skudt lidt, indtil man havde prøvet de forskellige uddannelsers muligheder af på grunduddannelsen.

Det politiske mål med 1960'ernes og 70'ernes reformer på ungdomsuddannelsesområdet var, at 10. til 12. skoleår skulle være så attraktive, at de unge frivilligt valgte at tage dem fremfor at forsvinde ud på arbejdsmarkedet til en ukendt og måske ufaglært fremtid. Og en succes blev det i den forstand, at større og større dele af ungdomsårgangene fortsatte i uddannelse efter folkeskolens lovbestemte 9-10 års skolegang. Men efterhånden blev det også tydeligt, at ungdommen ændrede uddannelsesmønster, hvilket på længere sigt kom til at betyde et fravalg af erhvervsuddannelserne.

HANDELSSKOLERNES GRUNDFORLØB HG

Fra 1990'ernes start betød endnu en erhvervsuddannelsesreform, at handels- og kontoruddannelserne efter perioden med det lidt intetsigende navn EFG nu kunne betegne sig med sit eget, identitetsskabende navn »HG«, Handelsskolernes Grundforløb. Hvor EFG havde været et etårigt skoleforløb, blev det snart muligt at vælge, om man ville gå et eller to år på HG, hvilket i praksis gjorde handelsgrunduddannelsen toårig. På den måde fik eleverne på erhvervsuddannelserne både mere studiemiljø og samtidig bedre tid til de faglige mål.

Til trods for en skarpere handelsskoleprofil for HG-uddannelsen kæmpede også Niels Brocks HG med både rekrutteringsproblemer, praktikpladsmangel og imageproblemer i begyndelsen af dette århundrede. Andelen, der valgte gymnasiet og ikke mindst hhx voksede og voksede, mens HG-uddannelsen og de øvrige erhvervsuddannelser havnede nederst i elevernes uofficielle uddannelseshierarki, som der, hvor man endte, hvis man ikke kunne komme i det eftertragtede gymnasium. Tre års gymnasietid med nye fag, fester og ungdomskultur var meget mere attraktivt end en erhvervsuddannelse med kortere skoleforløb og derefter starten på et tidligt voksenliv på en praktikplads blandt voksne med mødetider, ansvar og disciplin.

HG var således godt på vej til at få et image som uddannelsen for de elever, der tilhørte den svage restgruppe, der ikke kunne komme i gymnasiet. Det blev forstærket af, at mange praktikpladsudbydere foretrak hhx'ere fremfor de HG-elever, som praktikpladsuddannelsen egentlig var skræddersyet til. En merkantil erhvervsuddannelse var på vej til at blive en blindgyde i uddannelsessystemet. På Niels Brock var oplevelsen da også, at HG af det omgivende samfund var på vej til at blive gjort til en socialpoli-

tisk foranstaltning, hvor systemet kunne parkere de umotiverede og fagligt svage elever.

PÅ VEJ MOD EN MODERNISERET ERHVERVSUDDANNELSE

Begyndelsen af det 21. århundrede har på mange måder været en vanskelig periode for de erhvervsrettede handelsuddannelser som HG og for mange handelsskoler i det hele taget. Kraftigt tilskyndet af staten, qua alt for lave taxametre, valgte mange handelsskoler i 2000-årene at fusionere med tekniske skoler i større erhvervsuddannelsescentre. HG blev på den måde pludselig kun én handelsuddannelse side om side med en lang række tekniske erhvervsuddannelser, der i kraft af deres ofte meget tydelige profiler og individuelle, særegne kultur og bedre økonomi, nemt kom til at overskygge handels- og kontorområdet.

Da regeringen tilmed fjernede muligheden for at drive de korte videregående uddannelser (KVU) som overbygning på de merkantile grunduddannelser i 2008, oplevede mange handelsskoler, at klokken var ved at falde i slag for en selvstændig handelsprofil på erhvervsskoleområdet. Det kunne da også opfattes som mere end symbolik, at Handelsskolernes Grundforløb endelig helt forsvandt som selvstændigt begreb ved erhvervsuddannelsesreformen i 2004. I stedet blev handels- og kontoruddannelsen en af syv *indgange* til en erhvervsuddannelse, hvor de seks andre handlede om industri og håndværk, samt landbrug og sundhed-omsorg.

Endnu engang skiftede uddannelsen navn til det lidt konturløse *EUD-merkantile område*. Samtidig havde mange af de tilbageværende, selvstændige handelsskoler skiftet handelsskolenavnet ud med titler, der i højere grad signalerede internationale business-brands, og ofte i gymnasial retning med det anerkendte *college* involveret – Købmandsskolen var da også allerede i 1991 blevet til Niels Brock Copenhagen Business College. Ugebrevet Mandag Morgen stillede i en rapport i 2003 om fremtidens handelsskole det relevante spørgsmål, om handelsskolen som selvstændigt begreb overhovedet ville overleve på længere sigt.²⁰ Søgningen til handelsgrunduddannelserne var fallende, mens frafaldsprocenterne blandt dem, der kom ind, var stigende.

ERHVERVSUDDANNELSERNES NYE IMAGE PÅ NIELS BROCK

På Niels Brock tog man konsekvensen af de nødlidende erhvervsuddannelser, og for at vende udviklingen iværksatte man et program, der skulle æn-

dre HG-uddannelsens *corporate image* og atter gøre det attraktivt at tage en erhvervsuddannelse på Niels Brock. Der var ikke blot tale om en strategisk indsats, hvor man nyformulerede sit image og fortællingen om Niels Brock. Man gjorde også en konkret indsats for at hæve kvaliteten i uddannelserne ved at skærpe adgangskravene til HG og reelt frasortere et antal af de svageste ansøgere, der måske ansøgte med afgangsbeviser fra folkeskolen lige omkring eller ligefrem under dumpegrænsen. Man opstillede tydelige forventninger til elevernes indsats i studie- og ordensregler og signalerede »kort lunte« ved overtrædelser for at understrege, at Niels Brock er vejen til en fremtid i nationalt og globalt erhvervsliv – men det kræver en indsats.

Resultaterne udeblev ikke, og HG-uddannelsens lidt ramponerede image fik på Niels Brock det forventede løft, det giver, når man pludselig kunne føle sig lidt udvalgt på uddannelsen: fremgang i søgetal, mindre frafald og bedre vurderinger i trivselsmålinger. Trods konkurrence fra tal-

Karrierevejledning på EUX. På Niels Brock er afstanden mellem skole og erhvervsliv virkelig kort: i 2019 fik EUX-eleverne sig en overraskelse, da Iværksætterguru Jesper Buch tilbød karrierevejledning på Niels Brock. To måneder senere vandt gruppen *CuirX* fra Niels Brocks EUX en pris som bedste iværksættere ved National Entreprenørskabsmesse i Odense.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

rige omegnshandelsskoler, der var vokset i takt med Københavns relative affolkning i 1970'erne og 1980'erne, formåede Niels Brock at fastholde sin markedsandel af hovedstadsområdets unge og tilmed gøre turen ind til Københavns centrum så attraktiv, at man godt kunne passere en omegnshandelsskole med S-toget på vej ind mod centrum og Niels Brocks forskellige afdelinger.

Imidlertid satte den seneste erhvervsuddannelsesreform fra 2015 en stopper for Niels Brocks særlige visitering til HG-uddannelsen. Handelskolernes grundforløb blev reduceret til to grundforløb à hver 16 ugers varighed, hvor alle elever med en bestået 9. klasses afgangsprøve med et eksamensresultat på mindst 2.0 fik et retskrav på optagelse. Men den »korte lunte« og den læringsorienterede dagsorden er fastholdt.

HANDELS- OG KONTORUDDANNELSERNE I DET 21. ÅRHUNDREDE

Et interessant alternativ blev imidlertid den gymnasiale erhvervsuddannelse EUX som en fireårig kombination af en merkantil erhvervsuddannelse og studentereksamen. Undervisningsministeriet lancerede den i 2010, og EUX Business blev det færdige navn, hvor 'EU' refererede til erhvervsuddannelserne, mens 'X'et signalerede studentereksamen.

På Niels Brock har EUX allerede efter få år overhalet den klassiske merkantile erhvervsuddannelse som elevernes foretrukne valg. I 2019 startede der således syv nye eux-klasser, mens der blot er to almindelige eud-hold for unge tilbage. En kraftig medvirkende faktor til den klassiske EUD-uddannelses tilbagegang har også været, udover uddannelsens nedgradering i seneste reform, at adgangen til en kontoruddannelse nu er betinget af et toårigt skoleforløb og dermed EUX. På Niels Brock har det længe været kontoruddannelserne, der fyldte mest i ansøgningsbunken, hvorfor EUD-tilgangen er blevet yderligere reduceret.

Dette forstærker indtrykket af, at handels- og kontoruddannelserne i det 21. århundrede er på vej i hver sin retning. For detailhandelsområdet gør det sig gældende, at branchen dels i højere grad end før gør brug af ufaglært arbejdskraft, og dels at detailhandlens store, dominerende kæder i stigende omfang tilrettelægger egne uddannelsesforløb på fagskolerne. Nye særlige og specialiserede uddannelsesforløb rettet mod f.eks. e-handelsbranchen har forstærket detailhandelsområdets specifikke særpræg.

For kontoruddannelsernes vedkommende er der tale om en langvarig udvikling i retning af øgede uddannelseskrav til fremtidens kontorfunktionæ-

rer. Ikke mindst kontorarbejdets digitalisering siden slutning af 1900-tallet har i hastigt tempo flyttet uddannelsen fra industrisamfundets *maskinskrivning* og *stenografi* via *EDB'en* til nutidens *informatik*. Allerede i 1990'erne var informatikassistent-uddannelsen tænkt som fremtidens kontoruddannelse, hvilket også kom til at holde stik, i den forstand at informatikken helt og fuldt har indtaget den almene kontoruddannelse. EUX-uddannelsen på Niels Brock har i dag indbygget det gymnasiale fag informationsteknologi på B-niveau, faktisk et trin højere end det obligatoriske C-niveau på hhx-uddannelsen.

På Niels Brock så man gerne, at det også fremover er handelsskolerne, der står for uddannelsen af eleverne til fremtidens administrative jobs. Ganske som ved etableringen af uddannelserne for hundrede år siden, er størstedelen af eleverne på hovedforløbet i dag voksne. Således er den politiske målsætning om at gøre erhvervsuddannelserne til en ren ungdomsuddannelse ikke fuldt ud lykkedes.

140 år efter de første handels- og kontorlærlinge satte sig til rette på Købmandsskolens bænke for at følge aftenundervisningen, får man stadig den grundlæggende handels- og kontoruddannelse på Nørre Vold i København uanset om ambitionerne peger mod iværksætteri, forvaltning, salg eller en international karriere i forretningsverdenen.

KAPITEL 7

Merkonom og åben uddannelse

Med efterkrigstidens økonomiske højkonjunktur fra sidst i 1950'erne voksede behovet for uddannelse på højere niveauer efter folkeskolen og erhvervsuddannelserne. På Købmandsskolen var man tidligt opmærksom på dette behov og udbød fra 1962 Specialskolernes merkonomuddannelse som et mere praktisk orienteret alternativ til den ellers udbredte HD-uddannelse. Uddannelsen blev en af skolens største succeser og blev inden for få år udbredt til hele landet som den foretrukne voksenuddannelse på det økonomiske område.

I november 1952 startede den 14-årige Magnus som elev i Jystrup Brugsforening efter at have afsluttet 7. klasse. Som reglerne var, skulle uddeleren sende ham på nærmeste handelsskole, så han kunne få en handelslærlingeuddannelse. Få år efter forlod han dog pladsen i Jystrup, og efter to års værnepligt blev han i stedet trafikalev ved DSB. I 1969 kom han til DSB Indkøb på betingelse af, at han tog en merkonom på Specialskolerne i København. Det tog tre år og bestod af indledningen til virksomhedsøkonomi + virksomhedsøkonomi, indkøb og indkøbsjura samt datalære, organisation og personaleledelse. Bagefter fortsatte han fire år mere med tysk handelskorrespondance på enkeltfag.

ØKONOMISK VÆKST OG HØJKONJUNKTUR

Den danske samfundsøkonomi undergik store forandringer fra 1950'erne. I 1957 begyndte en højkonjunktur, der kom til at vare i mere end 15 år, og det kom også til at betyde store forandringer for uddannelsessystemet. I takt med den økonomiske vækst og øgede handel og kontakt med omverdenen voksede behovet for uddannet arbejdskraft, ikke mindst inden for handel,

økonomi og sprog. Endnu omkring 1960 var det kun ca. hver tredje ung, der fortsatte skolegang og uddannelse udover 9. klasse.

Selv om folkeskoleloven i 1958 forlængede skolegangen for mange fra syv til ni år, og tilgangen til realskolen og gymnasiet voksede støt, var der stadig en meget stor gruppe unge og voksne, der med syv års skolegang, evt. suppleret med en lærlingeuddannelse eller en handelsmedhjælperuddannelse, oplevede et stigende efterslæb på uddannelsesområdet. Derudover var ikke mindst mange kvinder blevet hjemmegående, da de blev gift og fik børn, og de var nu i stort tal på vej ud på arbejdsmarkedet igen uden anden uddannelse end folkeskolen.

En mulighed for at indhente noget af det forsømte, som mange benyttede sig af, var at læse enkeltfag på Købmandsskolen. Allerede i handelskoleloven af 1920 var der åbnet for muligheden for at aflægge statskontrolleret prøve i enkeltfag i sprogfag og bogføring på handelsskoler, på et niveau svarende til højere handelseksamen på Niels Brock. På den måde fik »de flittige aftenlæsere«, som Købmandsskolens direktør Jens Vibæk kaldte enkeltfagskursisterne, mulighed for sidenhen at begynde på Handelshøjskolen, hvor HD-studiet var det mest oplagte tilbud om videreuddannelse. Enkeltfagsstudierne blev en vigtig vej til videreuddannelse og job for mange voksne med kort uddannelsesbaggrund. HD stod for Handelshøjskolens Diplomprøve, en erhvervsøkonomisk deltidsuddannelse på videregående niveau, som mange tog sideløbende med arbejde eller elevplads som f.eks. revisor.

Mulighederne for videregående uddannelse i starten af 1960'erne var altså noget begrænsede sammenlignet med uddannelsesudbuddet i dag. HD-uddannelsen var en fagligt set yderst krævende uddannelse, der fik mange til at give op undervejs. I FUHU og på Købmandsskolen så man tidligt det behov for videregående voksenuddannelse, der opfyldte arbejdsmarkedets behov for kvalificeret arbejdskraft uden unødigt akademisering. Merkonomuddannelsen var kendetegnet ved, at det var praktikere, der underviste praktikere. Adskillige »flittige aftenlæsere« tog flere merkonomuddannelser, næsten som var det begynderfransk eller blomsterbinding på aftenskolen – *man gik til merkonom onsdag aften.*

SPECIALSKOLERNE

Direktør Vibæk gik i gang med at udvikle en uddannelse, der skulle bygge oven på handelsmedhjælpereksamen og højere handelseksamen, mere

Selv i en travl skolehverdag er der tid til at gøre en indsats for andre. Det årlige DIG-løb for Niels Brock-elever var i 2019 til fordel for Børnecancerfonden.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

Uanset om det handler om afskeds-
gede lærere, flytning af uddannelser
eller som her SU-besparelser: Niels
Brock-eleverne har aldrig tøvet med
at afbryde undervisningen og gå på
gaden for at vise deres utilfredshed.
Her bliver JTP blokeret omkring 2010.

FOTO: JENS DRESLING/POLITIKEN/
RITZAU SCANPIX

fleksibel end HD-uddannelsen og
langt mere praksisorienteret. Det
blev inspektør i enkeltfagsafdelin-
gen på Købmandsskolen, Flemming
Klöcker-Larsen, der blev den store
drivende kraft i etableringen af
uddannelsen på det, der kom til at
hedde Købmandsskolens Special-
skoler fra 1962.

Klöcker-Larsen var som en af de
første dimittender fra Handelshøj-
skolens organisationslinje optændt
af ideen om at gøre Handelshøj-
skolens teori til forståelig praktisk
viden for uddannelsens studerende.
Uddannelsen var i første omgang
især rettet mod medarbejdere
i overordnede stillinger i banker og
større forretninger, der manglede
kundskaber i ledelse og organisa-
tion. Hurtigt blev en eksportuddan-
nelse føjet til udbuddet, og overalt
i den voksende underskov af ud-
dannelser indgik fagene virksom-
hedsøkonomi og organisation. Nye
uddannelses tilbud, der opstod, var

således markedsføring, indkøb og regnskabsvæsen, senere opstod transport, ejendomshandel og revision, og efter 1980 linjer som turisme, miljøledelse og innovation.

Familien Bjørner – der er mindst én Brock'er i alle danske familier

Man siger, at alle familier i Danmark har mindst et medlem, der har gået på Niels Brock. Lad os tage et eksempel: familien Bjørner.

Morten Bjørner dimitterede fra Niels Brock i 1960. Hans bror Lars var blevet færdig med den 1-årige studenter-hhx 10 år før, og Anne, der senere blev hans kone, bestod sin hx-handelseksamen på Købmandsskolen samme år som Morten. Mortens far Bue, dimitteret fra Niels Brock i 1920, og farbror Dan, der dimitterede i 1930 – han blev i øvrigt senere formand for Grosserer-Societetet – samt fætter Bo var ligeledes Brock'ere. Og seneste skud på stammen er Mortens søn Casper, der dimitterede i 1988 og efterfølgende tog en akademiøkonomuddannelse fra Niels Brock.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

I forhold til enkeltfagsundervisningen blev deltagerbetalingen tredoblet på disse helt privatfinansierede uddannelser, hvor så mange som 500 kursister tog fag alene i Specialskolernes første år. Uddannelserne var treårige og som noget helt nyt modulopbyggede. Det ville sige, at man efter behov kunne tage enkelte fag i vilkårlig rækkefølge, der så kunne samles til en treårig uddannelse.

Et fag tog en vinter fra september til april med to ugentlige timer. De fleste deltagere tog to fag på en vinter og brugte således en aften om ugen på skolen. Dertil kom hjemmearbejde af samme omfang. Uddannelsen blev finansieret dels ved deltagerbetaling, dels tilskud fra FUHU. Deltagerbetalingen var høj, både for at skabe respekt om uddannelsen og for at sikre sig, at uddannelsen som et privat foretagende kunne være uafhængig af staten. I 1960'ernes begyndelse kostede et fag inkl. opgaveretning og eksamen 250 kr., svarende til lidt over 3.000 nutidskroner.

Staten viste sig hurtigt at være yderst interesseret i denne Købmandsskolens succes, så fra 1968 blev uddannelsen statsfinansieret og -kontrolleret med et tilskud på 84% af omkostningerne. Lærerkorpset bestod af eksterne undervisere, primært erhvervsfolk, som stillede op, fordi også de brændte for projektet.

Med til Specialskolernes virke hører forlagsvirksomhed, idet institutionen selv sørgede for, at der blev skrevet og udgivet lærebøger. Også eksamensadministration stod Specialskolerne for, i takt med at uddannelsen bredte sig over hele landet.

MERKONOM

Fra 1965 begyndte navnet »Merkonom« at optræde som dimittendernes eget bud på et mere mundret navn på uddannelsen. De første studerende på Specialskolerne havde sluttet sig sammen i Dansk Merkonomforening, og dermed var navnet givet, selv om Undervisningsministeriet holdt fast i navnet *Handelsskolernes Statskontrollerede Specialkursus*, da uddannelsen fra 1968 overgik til staten. Først fra 1980 blev Merkonom uddannelsens officielle navn.

Uddannelsen oplevede en voldsom vækst i 1970'erne, både på Specialskolerne og efterhånden også ude om i landet. Ved et skoleårs start i midten af 1970'erne skulle der på Specialskolerne i løbet af den første uge besættes 15.000 studiepladser fordelt på 8.000 personer, 500 hold og 350 lærere. Pladserne/undervisningen var fordelt på fem-seks lokaliteter i byen. FUHU

havde modstræbende afgivet kontrollen med uddannelsen til staten og måtte konstatere, at magten over merkonomens indhold nu var hos et rådgivende nævn bestående af arbejdsmarkedets parter, bl.a. DA og HK, samt lærernes HL og forstanderforeningen HFI. Man havde skabt en uddannelse, der var en succes fra starten af, men prisen for statens økonomiske støtte var, at man ikke længere selv »ejede« uddannelsen og kunne indrette den, som man ville.

Tilgangen til uddannelsen toppede i slutningen af 1980'erne, hvor mere end 80.000 studerede over hele landet var i gang med uddannelsen. Flere og flere erhvervsgrupper erkendte, at de manglede elementære forretningsmæssige kvalifikationer, som de på en nem og overskuelig måde kunne tilegne sig på merkonomen. Siden da har tilgangen til uddannelsen været støt faldende - uddannelsen blev mindre attraktiv for mange, da den stærke praksisorientering ved statens mellemkomst forsvandt og blev afløst af øget akademisering. En anden forklaring kan være den stigende konkurrence fra alternative uddannelses tilbud.

I dag er situationen den, at uddannelsen stadig findes, men for Niels Brock det paradoksale, at skønt uddannelsen blev skabt i skolens regi, er man i dag afskåret fra at udbyde den. Uddannelsen overgik med tiden fra Specialskolerne til Niels Brocks handelsakademi, som med statens beslutning i 2006 om at fratage handelsskolerne deres akademiuddannelser gradvist forsvandt fra skolen og indgik i erhvervsakademiet Cphbusiness. Det, der var Købmandsskolens egen opfindelse, Merkonom, og måske vigtigste guldæg, endte man med ikke længere at være berettiget til at udbyde. Et sted mellem 20 og 25% af alle merkonomer gennem tiden vurderes at være uddannet fra Købmandsskolen/Niels Brock.

KAPITEL 8

Handelsakademier – de Korte Videregående Uddannelser

I 1977 var Niels Brock på ny initiativtager til et uddannelseskoncept, der fik stor betydning for det danske uddannelseslandskab: Handelsakademiet. Det var en toårig videregående uddannelse oven på højere handelseksamen, der kombinerede teoretisk uddannelse med praktik og internationale ophold. Senere blev akademierne til KVVU, der i 2012 blev placeret i nyoprettede, selvstændige erhvervsakademier. Niels Brock kunne dermed ikke længere udbyde de uddannelser, man selv havde udviklet 35 år før.

Med Merkonomuddannelsen var Købmandsskolen og FUHU med til at løse et af efterkrigstidens centrale problemer med kortuddannede inden for handel og kontor, der havde behov for videreuddannelse. Et årti senere, i 1970'erne, opstod nye udfordringer på arbejdsmarkedet, som Niels Brock var med til at finde løsninger til. Den økonomiske krise fra 1973 og frem, oliekrisen, medførte stigende arbejdsløshed, og det gav vanskeligheder ikke mindst for de nyuddannede hh'ere.

1970'ERNES UDFORDRINGER FOR HANDELSUDDANNELSERNE

Højere handelseksamen var gradvist under forandring. Oprindeligt var uddannelsen primært søgt af 'voksne', der var sidst i 20'erne, og som allerede havde flere års handelserfaring fra erhvervslivet. Men i 1960'ernes løb var uddannelsen støt og roligt ved at blive en uddannelse for unge, der

Skoleskemaet på de Brockske Handelsskoler omfattede også gymnastik. Her eksercererer gymnastiklæreren, kaptajn Buhl, med eleverne i 1892.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

kom direkte fra grundskolen eller med en realeksamen. Det vil sige, at når man som 20-årig havde gennemført EFG-året og Højere Handelseksamen, skulle man ud på arbejdsmarkedet og finde en elevplads, hvilket var vanskeligt, når man ikke havde nogen konkret erfaring at sælge sig på. Samtidig blev der flere og flere elever med hh-uddannelsen, og de konkurrerede om de elevpladser, der blev mærkbart færre af i 1970'erne.

Normalt ville staten reagere på den type udfordringer ved at iværksætte forskellige former for incitament til at få virksomhederne til at tage flere elever. På Niels Brock var tilgangen en anden: en ny uddannelse oven på hh i kombination med praktikophold ville automatisk gøre handelsdimittender mere attraktive for virksomhederne. Ideen var ikke hentet ud af det blå. Hans Friis, som var lærer på Niels Brock og initiativtager til den nye uddannelse, fandt inspiration i udlandet, navnlig Tyskland. Her var forbilledet det treårige *Berufsakademie*, der var oprettet som en vekseluddannelse med indbygget praktik som reaktion på de i tiltagende grad teoriprægede og erhvervskritiske universitetsuddannelser.

NIELS BROCKS HANDELSAKADEMI

Akademiernes historie er omfattende og går flere tusind år tilbage. Akademier var lærde selskaber, der begyndte at beskæftige sig med discipliner og emner, som det almindelige universitetssystem ikke var i stand til at varetage. Sådan var det også, da Niels Brocks Handelsakademi opstod: man imødekom et behov, som det traditionelle videregående uddannelsessystem ikke var opmærksom på. På Niels Brock var planen at skabe en såkaldt søsætningsuddannelse for unge, der uden praktiske erfaringer havde svært ved at vinde fodfæste på arbejdsmarkedet.

Uddannelsen skulle vare to år oven på højere handelseksamen og var tænkt som en kombinationsuddannelse med teori og praksis. Den blev kendt som en vekseluddannelse, hvor man miksede sprog og international kultur med økonomi og praksis. De økonomiske fag blev suppleret med et sprogophold i udlandet, midtvejs i uddannelsen, samt vekslende praktikophold, især i udlandet. Mange af de første akademiøkonomer, som dimitterende kom til at hedde, havnede i eksportstillinger i virksomheder og i udenrigstjenesten. Modellen byggede på, at virksomheden kunne ansætte to studerende – når den ene var i skole, var den anden på arbejde. »Der skal uddannes generalister, ikke tørre teoretikere så som HA'ere,« som Niels Brocks akademipionerer formulerede det.

AKADEMIETS START I 1977

Akademiuddannelsen blev en succes fra starten i 1977. Undervisningsministeriet var dog skeptisk – det var jo ikke en uddannelse, ministeriet selv havde igangsat. Uddannelsen var derfor i de første år ikke styret af lov og

bekendtgørelse – skolen måtte hvert år søge om tilladelse til at fortsætte uddannelsen. For de studerende var det imidlertid en kæmpe gevinst, at man i stedet for forgæves jobsøgning fik muligheden for uddannelse oven på hh eller anden gymnasial uddannelse. Samtidig fik man praktisk erhvervs erfaring og tilmed kontakter, der måske var indgangen til det eftertragtede job. For Niels Brock var det endnu en fjer i hatten, at man havde opfundet en ny

uddannelse, der ikke bare blev en succes, men tilmed var med til at løse et samfundsproblem.

Også den daværende Handelshøjskole i København var skeptisk overfor uddannelsen, da de første studerende søgte merit for uddannelsens dele ved optagelse på cand.merc.-uddannelsen. Paradoksalt nok blev de første akademiøkonomer optaget på amerikanske MBA-uddannelser, herunder

Klassen HB 66 – en klasse, der har holdt sammen i tykt og tyndt i 55 år

H2/HB66 lyder måske som navnet på en ubåd, men bag forkortelsen gemmer der sig 22 drenge, der i 1964-66 gik på Niels Brock på Sylows Alle i klassen HB. Det var i den legendariske forstander Henry Jørgensens dage, og efter to mindeværdige år med nationaløkonomi, handelsregning, bogføring, fester, fælles sommerferier og meget mere, var drengene klar til at skulle frem i verden med Brock. I dag – 55 år senere og trods vidt forskellige livsbaner og karrierer – mødes HB66-drengene stadig mindst en gang om året og genopfrisker minder fra Niels Brock-dagene. Nok var det, man lærte, absolut brugbart, men kammeratskabet, fester og ballade står dog stærkest i erindringerne, hvis klassens hjemmeside skal stå til troende.

FOTO: JENS KAMPMANN

Harvard, før det lykkedes de første i Danmark at få merit på HA-uddannelsen for deres handelsakademiuddannelse.

I løbet af 1980'erne udformede ministeriet en bekendtgørelse for uddannelsen, hvilket gav anledning til, at uddannelsen blev udbredt til andre handelsskoler. I første omgang kopierede Århus Købmandsskole Niels Brocks eksportakademiuddannelse, og efterhånden åbnede en række handels- og tekniske skoler landet over deres egne akademier, i takt med at akademikonceptet knopskød med en række nye uddannelser.

BILAKADEMIET

Efter det første akademi fulgte logistikakademiet i 1987 og derefter kommunikationsakademiet, detailhandelsakademiet og reklameakademiet. I 1993 skrev Niels Brock et nyt kapitel i akademihistorien, da bilakademiet så dagens lys. 21 elever startede på en treårig uddannelse som biløkonom som et resultat af en henvendelse til Niels Brock fra bilbranchen. Biløkonomerne var sikret en uddannelsesplads hos bilforhandlere, afvekslende med uddannelsesophold på Niels Brock og et tremåneders udlandshold. At en branche selv henvendte sig og var parat til at medfinansiere uddannelsen, var det endelige bevis på, at akademierne ikke bare uddannede »ud i det blå« og blot skabte beskæftigelse på egne skoler, men at man med Niels Brock som foregangsskole rent faktisk havde ramt et behov på arbejdsmarkedet.

MODSTAND MOD HANDELSAKADEMIERNE

Men netop succesen og akademiuddannelsernes udbredelse til hele landet blev begyndelsen til enden for Niels Brock og de andre handelsskoler, som havde fået udbudsretten til de nu bekendtgørelsesbelagte uddannelser. I løbet af 1990'erne var antallet af forskellige erhvervsakademiuddannelser vokset til over 75. Uden for København var det i stigende grad vanskeligt for mange studerende at finde den nødvendige praktikplads, som var adgangsbillet til uddannelsen.

I første omgang besluttede Undervisningsministeriet at reducere antallet og overføre akademiuddannelserne til det etablerede uddannelsessystem. Man ville gerne have flere tilbud om KVVU, kortere videregående uddannelser, og første nyskabelse blev den toårige markedsøkonomuddannelse i 1990, byggende på Niels Brocks oprindelige eksportakademiuddannelse.

Senere fulgte finansøkonom og logistikøkonomuddannelserne efter samme model. Også en engelsksproget udgave af markedsøkonomuddannelsen blev udbudt, og med et optag på i alt 12 årlige hold uddannede Niels Brock ca. 1/3 af landets markedsøkonomere.

Men i iveren efter at akademisere Niels Brocks oprindelige uddannelsesidé ofrede man delvist praksisdelen og vekseluddannelsen, idet et virksomhedsophold blev reduceret til en del af uddannelsens fjerde og sidste semester. Uddannelserne blev således primært skoleuddannelser, mens praktik- og vekseluddannelse gled i baggrunden, og dermed voksede faren for, at dimittenderne ikke fandt beskæftigelse inden for branchen. Mange KVVU-udbydere oplevede stigende problemer med at dokumentere, at der var aftagere til det stigende antal dimittender. Samtidig voksede kritikken af, at studiemiljøet på mange mindre handels- og tekniske skoler ikke levede op til, hvad man kunne forvente på en videregående uddannelse. Det handlede primært om, at underviserne ikke alle steder havde de nødvendige akademiske kvalifikationer.

På Niels Brock var dette ikke tilfældet. Akademiuddannelserne, de korte videregående uddannelser, udgjorde op mod 1/3 af Niels Brocks samlede aktivitet og var en stor og blomstrende aktivitet for skolen, både i Danmark og i udlandet, hvor det netop var de korte videregående uddannelser, der blev eksporteret.

Politisk voksede bekymringen om, at akademierne var ved at blive uddannelsesmæssige blindgyder uden mulighed for de studerende for at fortsætte på bachelor- og kandidatniveau. Så selvom der var etableret fine meritaftaler, primært med udenlandske universiteter, for de forholdsvis få dimittender, der ønskede akademisk fordybelse, ønskede man politisk – igen – at ændre den af Niels Brock udviklede uddannelse.

COPENHAGEN BUSINESS ACADEMY

Det var denne uddannelsespolitiske virkelighed, Niels Brock kom til at befinde sig i, da kravet om strukturændringer for de korte videregående uddannelser (KVVU) voksede i 2000-årene. Den politiske bekymring gik på, om uddannelsesstilladelserne fra ministeriets hånd var spredt for tyndt ud over landet, og om de mange små og mellemstore institutioner kunne løfte opgaven med at udbyde uddannelse på videregående niveau.

Det var uberettiget i den forstand, at der rent faktisk var et velfungerende studiemiljø på Niels Brocks KVVU-uddannelser i Blågårdsgade og på

Nørre Voldgade, og at man ikke manglende kontakt til aftagervirksomheder. Niels Brock og andre store KVVU-skoler kunne med rette føle sig skåret over en kam med små erhvervsskoler i tyndere befolkede områder. I en forsøgsperiode fra 2007 blev der etableret såkaldte erhvervsakademier, der samlede uddannelserne i større enheder, og for Niels Brocks vedkommende betød det et samarbejde med handelsskolen Knord, Hotel- og Restaurant-skolen samt Erhvervsskolen Nordsjælland. Niels Brocks KVVU-uddannelser blev nu markedsført under overskriften Copenhagen Business Academy eller Cphbusiness – et erhvervsakademi i en light-udgave, hvis eneste opgave var at samle udbuddet.

FARVEL TIL DE KORTE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER I 2012

Fem år senere sluttede en epoke i det moderne Niels Brocks historie, da et flertal i Folketinget besluttede, at akademiuddannelserne fra 2012 helt skulle adskilles fra erhvervsskolerne og flyttes over i en søjle med andre videregående uddannelser. Fra light-version til et rigtigt akademi. Da var der gået 35 år, siden Niels Brock havde oprettet Handelsakademiet i 1977 og som den første uddannelsesinstitution havde brudt Handelshøjskolen/CBS' monopol på videregående uddannelse på handelsområdet. Nu blev skolen altså 'fradømt' retten til at udbyde de uddannelser, man selv havde skabt og udviklet på det merkantile videreuddannelsesområde. Godt nok havde man som nævnt i efterfølgende kapitel 10 sideløbende med Handelsakademiet fået opbygget en videreuddannelsesdel baseret på udenlandske uddannelser, men det var stadig et mærkbart tab for den samlede skole og de øvrige uddannelser, da akademierne forsvandt. Fra at have været »en supertanker i den danske uddannelsesverden« var Niels Brock reduceret til »blot et mellemstort skib i handelsflåden«, som direktør Anya Eskildsen konstaterede i sin afskedstale til Akademiet i 2012.

KAPITEL 9

Fra blæk til bytes – nye IT-uddannelser og undervisningsformer

På IT-området var Niels Brock hurtig til at tilpasse sig og udnytte de forandringer, som den digitale revolution indvarslede fra omkring 1970. I første omgang var det selve det nye medies måde at fungere på, der var i centrum på en række nye IT-uddannelser. Men i de sidste 15-20 år er det gradvist digitaliseringens nye anvendelsesmuligheder, der er kommet i fokus, herunder IT-understøttede læringsmuligheder.

De fleste handelsskolelærere i dag kender situationen: i en undervisningstime planlægger man at lade eleverne udtrykke sig skriftligt på papir, f.eks. i forbindelse med gruppearbejde, vejledning, brainstorm eller måske en ikke-varslet prøve uden hjælpemidler. Alt er forberedt – undtagen at man ikke også har medbragt kuglepenne til uddeling! Elevernes notater i dag foregår som et snapshot med mobilens kamera, et lyn-skriv på den bærbare eller et hurtigt lyd-memo på telefonen. Som på så mange andre fronter i dag er kuglepennen om ikke på vej ud, så dog udsat for massiv konkurrence fra computere, når det handler om at organisere og gemme vores tanker.

Men i mange årtier af Niels Brocks historie var blæk og håndskrift en vigtig del af undervisningen. Bogføring var et centralt fag både i lærlingeuddannelserne og i højere handelseksamen, og det handlede også om bøger, der skulle føres og afstemmes, kassebøger og hovedbogen. Det var virksomhedens centrale regnskab, og det blev ført med blæk og med håndskrift.

Skrivemaskinen kom til og blev en integreret del af handelsskolens undervisning. Maskinskrivning og blindskrift var også på skemaet både hos lærlinge og hh'ere. Men det blev computeren mange år efter, der endte med omtrent at true håndskriften på livet.

EDB-SKOLEN OG EDB-ASSISTENTUDDANNELSEN

I 1950'erne og 60'erne blev det meste i Danmark, der havde med elektronisk databehandling, EDB, at gøre primært varetaget af IT-virksomheden Regnecentralen, oprettet i 1955 for midler fra Marshall-hjælpen. Det var ikke kun projekter som den første danske datamaskine, DASK, som Regnecentralen stod for, men også uddannelser.

Pioneruddannelsen på EDB-området havde været en programmøruddannelse, der sidst i 1960'erne blev videreudviklet til EDB-assistentuddannelsen. I forbindelse med Regnecentralens omstrukturering i 1971

Det 'hypermoderne' fag maskinskrivning kom allerede på skemaet i starten af 1900-tallet. Blindskrift m.m. var sidenhen på skemaet for både lærlinge og hh'ere til op i 1980'erne Her maskinskrivningslokalet på JTP 1942.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

henvendte EDB-rådet sig specifikt til Specialskolerne under Købmandsskolen med en opfordring om at videreføre uddannelsen, i første omgang i Regnecentralens lokaler i Rialtobygningen på Frederiksberg, i øvrigt tæt på Niels Brock-afdelingen i Sylows Alle.

Købmandsskolen tog selvfølgelig imod udfordringen, selv om den form for uddannelse ikke lå i umiddelbar forlængelse af det, man hidtil havde beskæftiget sig med. Men med næse for, hvad IT i fremtiden kunne komme til at betyde for uddannelsesbilledet og med en ekstrabevilling fra FUUH i ryggen, kastede Købmandsskolen sig ud i EDB-uddannelse.

På dette tidspunkt vidste de færreste, at staten snart ville melde sig for både at finansiere og 'overtage' styringen af uddannelsen. Undervisningsministeriets Erhvervsskoleafdeling overtog få år senere tilsynet med Købmandsskolens edb-assistentuddannelse og gjorde det til en lovfastsat og statsfinansieret toårig uddannelse, udbudt i Danmarks fire største byer.

Formålet var at sikre de nødvendige fagpersoner til den forventede datarevolution af samfundet. Samtidig flyttede Købmandsskolen uddannelsen ind på 3. sal i det gamle hovedkvarter på hjørnet af Nørre Vold og Fiolstræde, og EDB-Skolen var dermed grundlagt. I løbet af få årtier blev det til en af skolens største succeser med en række afdelinger i København, foruden afdelingen i Fiolstræde, som efterhånden blev EDB-skolens hovedkvarter i takt med, at pladsbehovet voksede og de oprindelige handelslærlingeuddannelser flyttede ud af bygningen.

EDB-UDDANNELSER TIL ALLE

Få år senere anbefalede et ekspertudvalg, Johnsen-udvalget, at indføre edb-undervisning på alle niveauer i hele uddannelsessystemet. Også ungdomsuddannelser og folkeskole skulle indføre undervisning i det nye fag. Hurtigt dukkede et »edb-grundkursus« op i Niels Brocks erhvervsfaglige forsøgsuddannelser, som var forløber for den senere EFG-grunduddannelse for både erhvervsuddannelseselever og hh'ere.

Ligeledes merkonomuddannelsen var tidligt i gang med dataundervisningen. I starten var edb-undervisningen paradoksalt nok noget, der foregik med papir og blyant eller på tavlen med kridt - terminalerne, som datidens computere blev benævnt, og dermed mulighederne for hands-on, var sjældne. På SEL, Statens Erhvervspædagogiske Læreruddannelse, oprettedes en handelsfaglærereksamen i edb, så eleverne kunne undervises forsvareligt i det nye fag, *datalære*, som det skulle hedde.

I løbet af 1980'erne faldt priserne på de såkaldte minidatamater, den kendteste var IBM's, som efterhånden fik sit eget, mere mundrette navn, *the Personal Computer*, PC'en. Dette gav anledning til, at skolerne nu for alvor fik mulighed for at få deres egne edb-lokaler med computere til eleverne, hvor eleverne selv kunne prøve kræfter med dette fremtidens medium.

I første omgang var det Undervisningsministeriet, der centralt indkøbte udstyr, servere og terminaler til skolerne, men fra 1991 betød taxameter-systemets indførelse, at det nu var skolerne selv, der skulle finansiere indkøb af IT-udstyret. Det skulle ske ud af det faste tilskud pr. elev - »det ligger i taxameteret«, som man sagde om denne hyppigt voksende udgiftstype, som skolerne nu selv skulle finde plads til i budgettet.

Selv om man i første omgang isolerede datalære til et selvstændigt fag, var det naturligt på en handelsskole, at brugen af elektronisk databehand-

Uddannelsesbenchmark - et kvalitetssamarbejde

I 2006 var Niels Brock sammen med handelsskolerne i det sjællandske Konvent-skolesamarbejde initiativtager til det første benchmark- og kvalitetssamarbejde i Danmark på handelsskoleområdet og senere hele det gymnasiale område. Uddannelsesbenchmark udsprang af mange års samarbejde omkring digitale elevtrivselsmålinger, som skolerne på eget initiativ gennemførte. Samarbejdet udvidede sig gradvist til også at omfatte benchmark af målinger af elevernes tilfredshed med deres uddannelser og skoler. Efterhånden blev *benchmarking* til *benchlearning*, da målet ændredes, så man ikke blot ville sammenligne resultaterne, men nu også ville lære af hinanden og ændre praksis. Det blev til bl.a. gensidige skolebesøg med henblik på at udvikle skolernes kvalitetssystemer i fællesskab. Samarbejdet ophørte sidst i 2010'erne, hvor staten overtog styringen af dette, oprindeligt idealistiske skoleinitiativ.

Uddannelses
benchmark dk
- netværk for en bedre skole

ling meget hurtigt voksede ind i de enkelte fag. Først var de merkantile fag regnskabslære og salgslære, hvor edb'en blev en obligatorisk del af undervisningen. Over de næste 10-20 år bredte det sig gradvist til alle fag med specifikke krav i fagbeskrivelserne om, hvordan og i hvilket omfang edb'en skulle inddrages.

I 2000-årene ændrede faget navn og fokus, idet datalære blev til Informations- og Kommunikationsteknologi, IKT, eller efterhånden slet og ret: IT. I takt med, at fascinationen af *maskinen* og *systemerne* aftog, blev faget til et mere samfundsvidenskabeligt fag med berøringsflader til teknologien, men med nok så megen fokus på relationer mellem maskine og menneske og på betydningen for samfundsudviklingen. Endelig blev faget

EDB-skolen startede på 3. sal i Fiolstræde i 1970'erne. Computerskærmene var ganske små, og de færreste havde en klar mening om fremtiden for datamaskinens fremtid. Det skulle senere hen ændre sig.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

i 2017 til *informatik*, læren om informationsbehandling, der understreger fagets almindende karakter og nedtoner færdighedselementerne.

DATAMATIKERUDDANNELSEN

Kort efter, at EDB-assistentuddannelsen var blevet en Købmandsskoleuddannelse, var EDB-skolen klar med en overbygningsuddannelse på videregående niveau: Datanomuddannelsen, som var et tilbud om yderligere uddannelse til erfarne EDB-assistenter. EDB-skolen og Aalborg Handelsskole udviklede uddannelsen i samarbejde med Aalborg Universitet. Uddannelsen havde sin storhedstid i årene 1974-84, hvorefter EDB-skolen og Aarhus Købmandsskole i fællesskab var klar med en nyudviklet, kortere videregående forsøgsuddannelse inden for EDB: Datamatikeruddannelsen.

Der var tale om en 2¼-årig KVU-uddannelse, der både kombinerede teori med praktikophold og samtidig kvalificerede til videre studier bagefter ved højere læreanstalter. Uddannelsen, der i dag er 2½-årig, blev fra starten en succes og uddanner stadig op imod 1.000 datamatikere om året, mere end 10 forskellige steder i landet. Ofte kombineres uddannelsen med merkantile videreuddannelser som HD.

I 1990'ernes første halvdel eksisterede også informatikassistentuddannelsen som en IT-uddannelse på erhvervsuddannelsesniveau. Også denne uddannelse indgik på daværende tidspunkt i Niels Brocks portefølje af IT-uddannelser. Formålet var at skabe, hvad mange virksomheder oplevede som den manglende forbindelse i det daglige mellem IT-brugerne og de højt kvalificerede programmører. Brugere *brugte* systemerne, måske uden at have den helt store forståelse for, hvad der egentlig skete, men programmørerne kunne have svært ved at forklare, hvad det egentlig var, deres programmer kunne. Den forståelseskluft kunne informatikassistenterne lukke. Uddannelsen blev senere afløst af den almene kontoruddannelse med IT.

PC-KØREKORT

I sidste halvdel af 1990'erne bredte et finsk-udviklet certificeringssystem, PC-kørekortet, sig til Danmark og efterhånden 150 andre lande som en attest for erhvervede IT-kundskaber. Kurset bestod af syv moduler, der skulle gennemføres og bestås i vilkårlig rækkefølge for at erhverve den internationalt anerkendte PC-kørekort-titel.

I 1990'erne havde regeringen for første gang formuleret en målsætning på IT-området om at gøre Danmark til verdens bedste IT-nation. PC-kørekortet blev derfor også bakket op fra regeringens side i form af tilskud til PC-kørekortkurserne, som bl.a. blev udbudt af Niels Brock under åben uddannelse. Alene i skoleåret 1997-98 var 50.000 personer tilmeldt et eller flere PC-kørekortkurser på Niels Brock, og IT-uddannelsen var dermed med et blevet skolens vigtigste aktivitet.

I midten af 1998 opdagede Undervisningsministeriet imidlertid, at antallet af PC-kørekortkursister på landsplan langt oversteg de økonomiske bevillinger. Hen over sommerferien nedskar ministeriet derfor med øjeblikkelig virkning tilskuddet til PC-kørekortuddannelsen, der med et blev en relativt dyr betalingsuddannelse for brugerne. På det tidspunkt havde samtlige medarbejdere i de danske pengeinstitutter og andre større danske virksomheder allerede erhvervet sig PC-kørekortet, og turen var kommet til hr. og fru Danmark, der jo selv skulle betale for uddannelsesforløbet. Reaktionen på den voldsomme prisstigning kom prompte: Kursisterne forsvandt, og PC-kørekortuddannelsen skrumpede ind.

BROCK ONLINE

Niels Brocks egen debut på internettet fandt sted i 1995. Skolens første hjemmeside var et beskedent visitkort generation 1.0 med de nødvendige oplysninger om skolen og uddannelserne, som det gjaldt for de tidligste hjemmesider. Allerede året efter var Niels Brock Online dog blevet oprettet med tilbud om fjernundervisning på enkeltfag og erhvervsdiplomuuddannelsen for merkonomer.

Kun få år senere, i 2000, beskrev Niels Brocks hjemmeside den virtuelle undervisning som et nyt læringsparadigme, hvor det digitale klasseværelse var fleksibelt i enhver henseende. Og efter bare et par år mere var Niels Brock allerede i stand til at udbyde den etårige hhx som e-learning med to-tre dages online-undervisning om ugen.

I 2008, bare et tiår efter det hele var startet på internettet, omfattede skolens nye digitale first moves også tilbud om podcasts fra særlige begivenheder som f.eks. ministerbesøg, Niels Brock TV og direktørens blog med løst og fast fra skolens danske og internationale hverdag.

E-læringskonceptet var nu blevet videreudviklet til Brock Online Academy. »Gå i skole, når børnene er lagt i seng, og spol læreren tilbage, hvis der er noget, du ikke forstår«, skrev man på hjemmesiden og sendte signaler

Et tidligt gruppebillede af Niels Brock-elever i Købmandsskolens port ud til Nørre Voldgade. Velklædte og ambitiøse unge mænd på vej ud i verden, ca. 1930.

FOTO: HOLGER DAMGAARD, DET KGL. BIBLIOTEK

om, at den virtuelle undervisning nu havde fundet sit niveau med et bredt udvalg af supplerende undervisningstilbud til mange forskellige befolkningsgrupper.

I 2012 begyndte Niels Brock som den første handelsskole at udbyde erhvervsuddannelser til voksne som rene online uddannelser, og derefter også til STX-studerende, der skal omskoles til en merkantil erhvervsuddannelse. Begge tilbud har fået stor søgning fra den slags uddannelsessøgende, for hvem behovet for det fysiske samvær med andre elever er trådt i baggrunden til fordel for ønsket om en mere effektiv uddannelsesform, der nemt kan tilpasses individuelle behov, og uden at det går ud over en tæt relation til underviseren.

Samtidig er virtuel undervisning også blevet et uundværligt pædagogisk redskab i de traditionelle klasser, både f.eks. under elevernes internationale skoleophold eller hvis helt særlige forhold umuliggør almindelig undervis-

ning. Under den spanske syge i 1918 var Købmandsskolen og Niels Brock lukket, men der blev organiseret skriftlig undervisning, hvor eleverne en og en kunne aflevere deres opgaver på skolen, som så blev rettet og lagt tilbage til senere afhentning. Hundrede år senere gav Coronakrisen i 2020 anledning til, at al undervisning for en periode og uden væsentlige vanskeligheder kunne omlægges til digitaliseret fjernundervisning. Når ingen kan mødes fysisk, finder både lærere og elever lynsnart nye veje til at opretholde undervisning og samarbejde. Og med det omfattende kompetenceudviklingsprogram og en hel afdeling bestående af IT-pædagogiske supportere, blev overgangen til ren virtuel undervisning nok lidt lettere på Niels Brock end så mange andre steder i Danmark. I dag er IT en helt integreret del af skolens dagligdag og undervisning.

DE DIGITALE INDFØDTE

I dag er papir, pen og bøger nærmest en saga blot på Niels Brock. IT og computere er vokset ind i undervisningen og har gjort den digitale hverdag til den nye norm. I 2013 blev alle skolebøger båret ud i store containere og kasseret. Den interaktive bog, iBogen, havde gjort sin entre. I dag er alle skolens lærebøger digitale netudgaver, som elever og studerende har adgang til overalt. Man finder stadig lærere, der indrømmer, de godt kan savne de gode gamle papirbøger, men der bliver stadig flere, elever såvel som lærere, der dårligt kan huske, at der var en hverdag før ibøgerne.

Eleverne nøjes med at glæde sig over, at skoletasken i dag stort set kun rummer den bærbare PC eller MacBook. Det er ikke meget skolearbejde, der møder printerens blæk: alle opgaver afleveres elektronisk af eleverne og modtages retur i rettet stand, elektronisk. I det hele taget er de fleste arbejdsgange mellem skole og elever digitaliserede og dermed samtidig et vigtigt bidrag til skolens målsætning om at være klimaneutral i 2030.

Også for Niels Brocks personale er IT blevet en uomgængelig betingelse. Fra 1991 til 2020 har EASY-A systemet samt regnskabsprogrammer været den afgørende faktor i det administrative personales arbejdsystemer. For det pædagogiske personale er studieportalen *Mit Niels Brock* den digitale indgang til undervisningsforberedelse, kollegialt samarbejde og den daglige kommunikation med skolens elever og kursister.

KAPITEL 10

Internationalisering

Danmark lever af at handle. Samhandel er en betingelse for velfærd og velstand og en forudsætning for gode relationer til omverdenen. Derfor har det, der ligger uden for Danmarks grænser, altid fyldt meget i uddannelserne på Niels Brock. Det er dog især inden for de sidste 30-40 år, at Niels Brock International for alvor er blevet en afgørende del af skolens virke. Efter en start, der først og fremmest handlede om at arrangere studieture til udlandet og at »oversætte« skolens danske uddannelser, er Niels Brock i dag en globaliseret handelsskole, der opererer over det meste af verden i mange forskellige uddannelsesmiljøer, tro mod sine værdier – nemlig med et internationalt udsyn og en innovativ tilgang til uddannelse.

I slutningen af 1900-tallet var Niels Brock på mange måder landets mest internationale uddannelsesinstitution. På det tidspunkt var Murens fald og den globaliserede, åbne verden endnu så friske begivenheder, at de fleste uddannelsesinstitutioner først lige var begyndt på at indstille sig på de nye tider med uddannelsessamarbejder på tværs af landegrænserne.

På Niels Brock havde udviklingen hen imod internationaliseringen været i gang siden 1980'erne. Der var nu 16 fuldtidsansatte i den internationale afdeling, og på lederkontoret stod ringbindene tæt i reolerne, et bind for hvert internationalt projekt eller samarbejdspartner: ved optællingen var der 140 ringbind i alt. Forklaringen på, hvordan det kunne lade sig gøre at skaffe sig så mange samarbejdspartnere, er ifølge Niels Brock selv: netværk. At være velrenommeret, have adgang til de rette kanaler og kende de

rigtige kontakter, kombineret med energisk ildhu hos skolens omrejsende, internationale ildsjæle.

DE FØRSTE INITIATIVER

En stærk handelsnation bygger på stærke handelstalenter, der forstår de konstant forandrede samfundsforhold, nye strømninger og globale konjunkturer. Også på storkøbmand Niels Brocks tid i 1700-tallet var økonomien i Danmark i høj grad præget af handel på tværs af landegrænser, og det internationale indgik tydeligt i Brocks egne tanker om at etablere en grosserer-skole i landet, ikke mindst med undervisning der skulle forbedre beherskelsen af fremmedsprog hos fremtidens handelsfolk.

Siden 1881 har Købmandsskolens historiske udvikling været tæt forbundet med en international orientering. Hovedformålene var fra starten dels at medvirke til en forbedret handelsundervisning, og dels åbne mulighederne for en international karriere for unge handelsmænd.

Med støtte fra FUHU oprettedes allerede i starten af 1930'erne Købmandsskolens Udlandsskoler, og den første udenlandske handelsskole blev søsat i 1933 under navnet *The Danish Merchant School in London*. I 1953 startede man *Dänische Kaufmannschule in Bremen* i tæt samarbejde med *Handelskammer Bremen*.

Frankrig var længe på vej. Efter et kortvarigt forsøg i Tours kom *Ecole Commerciale Danoise* på plads i 1969 i et meget konstruktivt samarbejde med det respekterede *Chambre de Commerce et d'Industrie de Paris*.

Mange af de implicerede lærere tog deres erfaringer med til iværksættelsen af Niels Brocks Handelsakademi. Købmandsskolen i sin helhed og Niels Brocks Handelsskole i særdeleshed har fra sine tidligste år organiseret studierejser og internationale besøg, og Niels Brock-dimittendernes CV'er vidnede i mange generationer om, at anstrengelserne bar frugt. Dimittendforeningen Niels Brock førte i mange år omhyggeligt fortegnelser over medlemmernes karrierer, og der var ofte tale om internationale karriereforløb.

1986: NIELS BROCK INTERNATIONAL

I 1970'ernes begyndelse lagde oliekrise og økonomisk tilbageslag en dæmper på de internationale aktiviteter. Men sidst i 1970'erne boblede ideerne til internationale aktiviteter op på ny. En EFG-klasse i Nyropsgade overtalte

deres tysklærer til at være med på ideen om at komme ud i verden: med ønsket om en cocktail af tyskundervisning, skiløb og festligheder fandt eleverne frem til et ophold gennem Dansk Vandrelaug på en sprogskole i Tyrol. Både forstander og FUHU støttede planen, og uden at eleverne formentlig tænkte meget over det, var de hermed med til at lægge grundstenen til det moderne Niels Brocks internationalisering.

Som nævnt i kapitel 8 havde man på Niels Brock på samme tid planer om at bryde det nationale dødvande hvad angik videreuddannelse på handelsområdet og lade sig inspirere af omverdenen. Med den tyske akademimodel som forbillede oprettede Niels Brock sit eget internationale akademi, og uddannelsens fokus var i høj grad sprog, internationale forhold og eksport. Niels Brocks Handelsakademi var en realitet fra 1977.

I løbet af 1980'erne begyndte de tidlige tanker om internationalisering af uddannelserne at nyde politisk opbakning. Efter at have overstået 1970'ernes politiske og økonomiske tilbageslag så de danske politikere på ny udad på vegne af handelserhvervene. Danmarks fremtid lå ikke mindst i at eksportere sig ud af de økonomiske problemer.

I september 1987 nedsatte undervisningsministeren »Handelsudvalget« med det formål at nyvurdere de handelsmæssige og økonomiske uddannelser for at styrke mulighederne for de udlandskonkurrerende erhverv. Udvalget foreslog først og fremmest mere internationalisering i uddannelserne, ikke mindst i form af udenlandske studieophold og indarbejdning af det internationale i det danske handelsuddannelsessystem for at skabe studiemæssig mobilitet. Det mest konkrete og synlige resultat af Handelsudvalgets arbejde var dog uden tvivl oprettelsen af markedsøkonomuddannelsen i 1990, der i sit sigte var meget eksportorienteret.

Det er betegnende for Niels Brocks proaktive holdning til uddannelser, at man allerede året inden Handelsudvalgets anbefalinger havde oprettet *Niels Brock International* i 1986. Formålet med en international afdeling på skolen var blandt andet at blive en del af landets hastigt voksende eksport-erhverv: salg af tjenesteydelser, der i Niels Brocks øjne også burde omfatte uddannelsesaktiviteter.

Skolens egne uddannelser, ungdomsuddannelserne og akademiuddannelserne, kunne sagtens sælges i udlandet i tilpasset form. Og skolens hjemlige aktiviteter blomstrede naturligt nok ved at få tilført næring og inspiration fra udlandet i form af nye kontakter og samarbejdspartnere. I løbet af en 10-års periode bredte projekterne sig til i alt 14 forskellige lande i Sydøstasien, USA, Østeuropa og Baltikum. I denne periode var Niels

Brock med til at befæste Danmarks position som et foregangsland inden for erhvervsuddannelser og voksenuddannelse, velrenommeret som partner i opbygning af uddannelsesstruktur.

ÅBNING MOD ØSTEUROPA EFTER 1989

I 1980'ernes slutning kiggede man stadig især mod andre vestlige lande og i et vist omfang også Asiens tigerøkonomier, når man søgte partnere til uddannelsessamarbejde. Samarbejde med Østeuropa, Sovjetunionen og Kina var på det tidspunkt utænkeligt. Men før man fik set sig om, overhalede Berlinmurens fald og Østeuropas liberalisering virkeligheden, så i 1990'erne kom der også gang i systemeksporten af uddannelse til Østeuropa. Overordnet set kan man sige, at »temaet« for Niels Brocks involvering i Østeuropa var *Institution Building*, der tillod de nye demokratier at møde Vestens konkurrence på markedets vilkår, men det konkrete indhold var vidt forskelligt fra land til land.

I 1993 startede »Estonian-Danish Business College Programme«, som var det officielle navn på den nye handelsskoleuddannelse i Tallinn, der blev til i et samarbejde med bl.a. Niels Brock. Projektet bestod i indførelse af et toårigt handelsgymnasium samt videregående uddannelse i form af kurser for erhvervsfolk. Tilsvarende projekter blev gennemført i Letland og Litauen i de følgende år.

Senere i 1990'erne kom Rusland og Ukraine med. I Skt. Petersborg, Moskva og Kiev var der i første omgang tale om kurser for virksomheder og statslige institutioner, der skulle introducere markedsøkonomiske principper og med det tiltrække vestlige investorer. Senere fulgte projekter med uddannelsesudvikling, bl.a. i Voronezh ved Don-floden 800 km syd for Moskva, en på alle måde sovjetisk by, med udvikling af bachelor-, master- og MBA-uddannelser på lokale universiteter. Endelig deltog skolen sidst i 1990'erne i det såkaldte »Jeltsin-initiativ«, der skulle træne russere og ukrainere i vestlig ledelses- og busnessteori og praksis, mens det i Ukraine drejede sig om kurser i regnskabssystemer. Den type aktiviteter foregik ofte i samarbejde med store konsulentfirmaer som Carl Bro og KPMG.

Opgaven var fuld af uventede udfordringer for Niels Brocks udsendte medarbejdere i Østeuropa i de første år efter Murens fald. To timers rejse mod øst følte som 50 år tilbage i tiden, og i parkerne var der stadig bare pletter der, hvor Lenin-statuerne havde stået. Det gamle, stive Sovjetsy-

Graduation Ceremony på Niels Brock. Den engelske skik med særlige uniformer og hovedbeklædning ved translokationer gjorde sit indtog på Niels Brock i forbindelse med De Montfort-uddannelsen. Iført *Caps and Gowns* gik dimittenderne i procession fra Kulturvet til Fiolstræde til afslutningsceremonien. Leder af BA-programmet John Knudsen holder dimissionstalen i 2011.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

stem prægede stadig tankegangen, også i Baltikum, og lærertræningen foregik med tolk – de færreste af de lokale lærere talte eller forstod engelsk, sågar for engelsklærerne kneb det. Også de baltiske elever kunne have svært ved at se formålet med den vestlige tankegang, når læreren ville diskutere en tekst – *hvorfor diskutere den, den er jo skrevet ned?* Både regering og det hemmelige politi KGB fulgte opmærksomt med i Niels

Brocks aktiviteter i Rusland, men man vænnede sig såmænd til, at det kikkede underligt på linjen, når man talte i telefon.

INTERNATIONALISERING AF NIELS BROCKS DANSKE UDDANNELSER

Fra starten af 1990'erne introducere man på mange af Niels Brocks danske uddannelser både studie- og praktikophold i udlandet med støtte fra diverse danske statsstøttede samt EU-støttede programmer, både i og uden for Europa. Et eksempel var Danmark-USA programmet, hvor lederen i ministeriet måtte sige til Niels Brock, at nu måtte skolen godt snart stoppe succesen med at sende elever til USA, da Niels Brock var ved at tømme kassen for penge!

Også Niels Brocks videregående uddannelser, markedsøkonomuddannelsen og datamatikeruddannelsen, fik deres engelsksprogede

Studerende ved Foreign Trade University i Vietnam, som Niels Brock har samarbejdet med siden 2010. Niels Brocks samarbejdsprogrammer i Kina og Vietnam fokuserer i høj grad på at styrke de studerendes tilegnelse af stoffet ved hjælp af danske, pædagogiske metoder: gruppearbejde, klassediskussioner og deltagerpræsentationer.

FOTO: CLAUDIUS VILLUMSEN

udgaver i løbet af 1990'erne, *The Market Economist Diploma Programme* og *The Diploma Course in Advanced Computer Studies*. At tage sin uddannelse på engelsk var derfor et tilbud, som mange danske unge tog imod, samtidig med at det åbnede for udenlandske elever og studerende til at tage deres uddannelse i København.

Det gav mulighed for, at Niels Brock fra midten af 90'erne kunne deltage i Europas to største udvekslingsprogrammer på de videregående uddannelser, Leonardo- og Erasmus-programmerne. Der kunne nu sendes studerende og lærere fra samtlige KVVU- og professionsbachelorprogrammer til udlandet, både i kortere og længere forløb (for studerende typisk mindst tre måneder med fuld merit), og modtages studerende fra over 100 partneruniversiteter på de engelsksprogede uddannelser. På et år sendte Niels Brock flere studerende til udlandet end samtlige andre danske colleges til sammen. Dette endte dog brat, da udbudsretten til de videregående uddannelser i 2012 blev flyttet fra Niels Brock og givet til de nyoprettede erhvervsakademier.

DE MONTFORT UNIVERSITY

De Montfort University i Leicester er et forholdsvist ungt, engelsk universitet. Ligesom Niels Brock startede det som et *college*, *The Leicester Colleges of Art and Technology*, og blev først i 1992 anerkendt som universitet. I dag har De Montfort 27.000 studerende, nogenlunde samme størrelse som Syd-dansk Universitet.

I 1994 var Niels Brock i den situation, at der var et voksende ønske blandt de mange akademiuddannede om at kunne bygge oven på deres uddannelse med en universitetsgrad, bachelor eller master. I Danmark var de videregående uddannelsesinstitutioner, Handelshøjskolen og universiteterne, utilbøjelige til at give merit for akademiuddannelserne, hvilket betød, at man måtte begynde forfra, hvis man ville opnå en universitetsgrad oven på akademiuddannelsen. Derfor var det naturligt for Niels Brock at kigge ud over landets grænser efter samarbejdspartnere, der var parat til at anerkende Niels Brocks akademiuddannelser og give Niels Brock'erne gode videreuddannelsesmuligheder.

Resultatet blev en aftale med De Montfort University om en etårig bacheloroverbygning på den danske datamatikeruddannelse. Uddannelsen skulle foregå i Leicester, hvilket dog ikke afskrækkede de første hold datamatikere, der i årene 1994-98 drog til England på studieophold og kunne

vende hjem som *BSc in Computer Science*. Efter 1998 blev det muligt at tage De Montfort-uddannelsen i København. Samarbejdet mellem Niels Brock og de Montfort har i dag mere end 25 år bag sig, og trods deltagerbetaling – uddannelsen er ikke dansk og er dermed ikke tilskudsberettiget – kan den stadig tiltrække et i dag overvejende internationalt klientel af studerende fra bl.a. Kina, Bangladesh og Nepal.

UDDANNELSESEKSPORT

Niels Brocks samarbejde med Kina tog fart omkring 2000. Økonomiske reformer havde siden 1980'erne gradvist åbnet den kinesiske økonomi for omverdenen og med dette også muligheden for transnationalt samarbejde om f.eks. økonomiske, merkantile uddannelser. Den første store projekt-partner blev Shanghai Finance University, der udbød en justeret version af markedsøkonomuddannelsen på engelsk. Siden hen er samarbejdet med Kina udvidet med partnere i Changchun, Rizhao, Beijing, Sanya og Wenzhou.

Forinden var man i Singapore begyndte at interessere sig for de danske merkantile erhvervsuddannelser i slutningen af 1980'erne. Niels Brocks akademiuddannelser var blevet foreslået som en model for de lokale eksportvirksomheders uddannelsesindsats, uddannelsen skulle bare 'oversættes' til at kunne fungere i Singapore.

I starten af 2000-årene blev Niels Brock kaldt til møde i Undervisningsministeriet – skolen havde slet ikke hjemmel til den type systemeksport, mente ministeriet. En direkte kontakt til ministeren fik Bertel Haarder til selv at tage med til Kina og derefter foranledige, at Niels Brock godt måtte fortsætte eventyret. Det stoppede dog brat, da akademiuddannelserne forsvandt fra Niels Brock, og de nyetablerede erhvervsakademier ikke tog handsken op.

MØDET MED DEN KINESISKE KULTUR

Kina var for Niels Brocks vedkommende et øjenåbnende møde med en aldeles fremmedartet kultur. I de første år var de ældre, kinesiske lærere, man mødte, endnu rundet af maoismen – én universitetsleder havde på egen krop mærket skiftet fra at være højtuddannet i Changchun til at blive opvasker i en kinesisk landkommune under kulturrevolutionen. Dengang såvel som i dag var alle lærere, der er tilknyttet udenlandske undervisningspro-

jekter, medlemmer af kommunistpartiet. På den måde var intet overladt til tilfældighederne uden at være godkendt, og partiet stod for alle sociale og kulturelle aktiviteter på campus.

I Kina var det en vidt fremmed undervisningskultur, Niels Brock mødte – og satte sig for at påvirke. De studerende sad lydigt parate til at tage

MBA

En af de mest eftertragtede lederuddannelser i Danmark er MBA'en, Master of Business Administration. Den toårige uddannelse, der forudsætter både et vist uddannelsesniveau og flere års erhvervs erfaring, udbydes af Niels Brock i samarbejde med Middlesex University London. Trods uddannelsens internationale profil har Niels Brock valgt at udbyde uddannelsen på dansk i to versioner – enten 'MBA go', som er uddannelsen begrænset til det nødvendige til en pris af 100.000 kr., eller 'MBA executive', som er luksusudgaven med bl.a. studierejse til 240.000.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

notater, når læreren ankom og forventedes at snakke løs. Det kunne godt være op ad bakke for Niels Brock-læreren, der gerne ville involvere de studerende med gruppearbejde, fremlæggelser og kritisk tilgang til stoffet. Men hen ad vejen kan selv faste traditioner ændres, og de skandinaviske principper bredte sig som ringe i vandet, når de danske lærere sidenhen kunne overvære, at de kinesiske kolleger havde taget det til sig i deres undervisning.

Det krævede sit at være udsendt på skolens internationale program, både i Østeuropa og Kina, ikke mindst i de første år. Det 3-stjernede hotel viste sig som regel at være et møbleret værelse i universitetscampussen, og mødet med den fremmede undervisningskultur krævede minutiøs planlægning og forberedelse. For den enkelte lærer var det personlig kompetenceudvikling og en investering, der først begyndte at give afkast i form af rutine og resultater efter nogle år. Og når kollegerne hjemme spurgte til lønnen og med vantro erfarede, at den var den stort set samme som deres egen, kom det uvilkårlige: *at du gider!* Internationale projekter var ikke altid en dans på roser, men til gengæld bød det på fantastiske oplevelser og uvurderlig erfaring.

En af gevinsterne ved de internationale aktiviteter var at kunne tilbyde skolens lærere den oplevelse, et udlandsophold var. Selvom det absolut ikke var luksus, så gav udlandsopholdene de udstationerede lærere mange oplevelser, der ikke normalt er lærergerningen forundt.

Hen ad vejen blev muligheden for en udstationering næsten et rekrutteringsparameter for skolen, ligesom det var skolens erklærede mål, at de internationale aktiviteter også skulle resultere i institutionel læring for skolen – det, lærerne lærte sig i udlandet, skulle også komme resten af skolen og dermed de danske elever hjemme i København til gode. Sidst, men ikke mindst, var formålet naturligvis også økonomisk – afkastet skulle give skolen bedre muligheder i de hjemlige aktiviteter. De internationale aktiviteter skulle altså ikke bare være økonomisk bæredygtige, de skulle være økonomisk attraktive.

TRANSNATIONALE UDDANNELSESSAMARBEJDER

Herhjemme har politikerne i en årrække talt rosende om og opfordret til indgåelser af transnationale uddannelsessamarbejder på uddannelsesinstitutioner som Niels Brock. Politisk anså man det som et ekstra plus for danske studerende at kunne tage internationalt orienterede uddannelser

i Danmark. Og set i et økonomisk perspektiv er gevinsten, at uddannelse er en vare, som kan sælges til udlandet. Det var ikke altid, at den samme begejstring for internationaliseringens mange muligheder også blev genfundet blandt undervisningsmyndighederne.

Skolen blev i 2010 kontaktet af den daværende undervisningsminister Bertel Haarder med henblik på at undersøge mulighederne for at etablere et uddannelsessamarbejde i Vietnam med myndighederne der. Inden første besøg i Vietnam havde Niels Brock sammen med den danske ambassade i Hanoi udvalgt tre universiteter som mulige samarbejdspartnere, og besøget resulterede i noget så usædvanligt som et Memorandum Of Understanding mellem den vietnamesiske stat og Niels Brock. Og ved samme lejlighed blev en konkret samarbejdskontrakt med Foreign Trade University i Hanoi underskrevet. Uddannelsen kom til at hedde Financial Management and Services og har i de sidste 10 år uddannet ca. 1.000 studerende. Siden er samarbejdet i Vietnam udvidet til også at omfatte det private Thang Long University, ligesom et gymnasieprogram med udbud af Niels Brocks IBB er under udvikling.

AKKREDITERING

Som nævnt mistede Niels Brock udbudsretten til akademiuddannelserne i 2012. Disse uddannelser, som Niels Brock oprindeligt havde skabt, var selve grundlaget for skolens uddannelser i Kina og Vietnam. Niels Brock følte sig forpligtet til at fuldføre uddannelserne, som op mod 2.000 asiatiske studerende var i gang med. Hverken myndighederne eller de nyetablerede erhvervsakademier følte tilskyndelse til at medvirke til at løse dilemmaet. Der havde været stor, politisk interesse for at »klippe snore« i udlandet, men interessen for at sikre en 'Lex Brock', der kunne muliggøre fortsættelsen af Niels Brocks internationale uddannelser, var som forduftet.

Niels Brocks første løsning var at søge godkendelse som udbyder af en amerikansk akkrediteret bacheloruddannelse gennem det amerikanske, uafhængige akkrediteringsråd ACICS. Akkrediteringsprocessen, som normalt tager ca. tre år, blev gennemført på ni måneder, og Niels Brock bestod med bravur.

Skolens internationale ildsjæle ledte processen med kyndig hånd og fik udviklet uddannelsen American BSc in Business Administration, en fireårig amerikansk bacheloruddannelse, som Niels Brock herefter udbød

både i København og i Asien allerede fra 2012. Denne løsning muliggjorde en fortsættelse af projekterne i Asien, hvor den internationale uddannelse, baseret på anerkendte danske, pædagogiske principper, endte som en gevinst for alle parter.

IBB

Siden 1968 har det internationale IB-program, *International Baccalaureate*, været et tilbud til danske unge om en almen, international studentereksamen. I 1991 fandt en gruppe lærere på Niels Brock det påfaldende, at en tilsvarende, erhvervsgymnasial international uddannelse endnu ikke fandtes. Resultatet blev IBB, *International Business Baccalaureate*, en engelsksproget udgave af hhx, udviklet af Niels Brock.

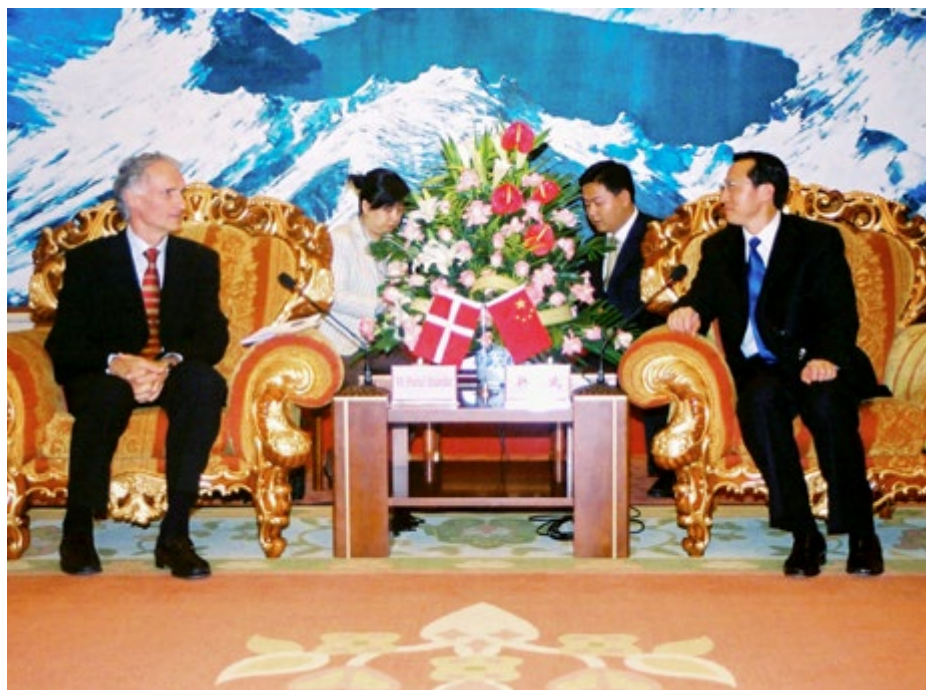
Uddannelsen eksisterer stadig som et af skolens gymnasietilbud, i dag som en del af Det internationale Gymnasium i Linnésgade. Al undervisning foregår på engelsk, og længerevarende udlandsophold i USA, England, Irland og Canada indgår i uddannelsen. Aktiviteten er vokset fra et optag på to klasser årligt i 1991 til syv klasser i dag. I perioden fra 1998 til 2004 udbød Niels Brock også en engelsksproget udgave af den etårige hhx (IBC).

Nogenlunde samtidig iværksatte Niels Brock også den omvendte model i form af uddannelse af udenlandske studerende i København. Den etårige IBC, International Business Certificate, svarede i store træk til den etårige hhx-uddannelse, og IBD, International Business Diploma, var den toårige overbygningsuddannelse på KVU-niveau. Uddannelsen tiltrak en del kinesiske studerende til København, der som en del af den gensidige internationale kulturudveksling var privat indkvarteret.

KRITIK AF NIELS BROCKS INTERNATIONALE UDDANNELSER

Skolen har også modtaget kritik i offentligheden for sit internationale program af uddannelser. Hvordan kan en dansk handelsskole, der ikke længere har udbudsretten til uddannelse på videregående niveau i Danmark, alligevel udbyde internationale uddannelser på videregående niveau?

Også det faktum, at en stor del af de studerende på uddannelserne er udenlandske studerende fra fattige lande som Nepal, har påkaldt sig kritisk opmærksomhed. De studerende betaler i dyre domme for at komme til Europa for at uddanne sig, og deres sproglige niveau er ikke højt nok

Det er ofte en farverig affære, når ministeren deltager i åbningen af nye initiativer. I 2007 indledte skolen sin aktiviteter i Chunchan, Kina. Med undervisningsminister Bertel Haarder i spidsen åbnede flere og flere døre sig for både Danmark og Niels Brock i det indtil da relativt lukkede kinesiske uddannelsessystem.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

til videregående uddannelse i Danmark på universitetsniveau efter Niels Brock-uddannelsen, blev det indvendt.

Kritikerne har nok været tilbøjelige til at overse, at selv om Niels Brock ikke er godkendt til offentlig videregående uddannelse i Danmark, er de internationale uddannelser under løbende kontrol og evaluering af Danmarks Evalueringsinstitut, EVA, der til dato talrige gange har evalueret og godkendt Niels Brocks internationale uddannelser. Flere forskningsministre har anerkendt, at Niels Brocks uddannelser svarer til danske bacheloruddannelser, hvorfor studerende, der har taget bacheloruddannelse fra Niels Brock, er sikret optagelsesmulighed på kandidatuddannelser i Danmark.

Glemmes skal heller ikke, at Niels Brocks samarbejde på dansk grund med udenlandske uddannelsesinstitutioner løbende udsættes for streng kontrol af de udenlandske godkendende myndigheder. Endelig er det værd at bemærke, at Niels Brock på ingen måde søger at undgå at få de danske myndigheders akkreditering af de internationale uddannelser. Tværtimod er en dansk akkreditering eftertrægtelsesværdig som en anerkendt blåstempling af uddannelser – som Niels Brock utallige gange har bedt om lovhjælp til at ansøge. Men Uddannelses- og Forskningsministeriet har indtil nu ikke ønsket at give Niels Brock lov til at søge om godkendelse, hvorfor det har tvunget uddannelsesentreprenøren til at gå uden om den nationale godkendelse.

ET AMERIKANSK UNIVERSITET - EN AMERIKANSK DRØM

California International Business University, CIBU, var et lille boutique-universitet i San Diego, som Niels Brock i perioden 2015-20 havde kontrollen over via udpegning til universitetets bestyrelse.

San Diego i det sydlige Californien er ikke Silicon Valley, men trods alt tættere på end kontorerne i København. Et ønske om at komme tæt på den entreprenante, amerikanske ånd var drivkraften bag, at Niels Brock i 2013 indledte et samarbejde med det lille amerikanske universitet for et par år senere reelt at overtage det. Universitetet blev udstillingsvindue for Niels Brocks internationale uddannelser og base for længerevarende studieophold. Op imod tusind danske studerende har haft glæde af CIBU, læst der i op til 16 uger, og adskillige medarbejdere, lærere, administrative og ledelsesrepræsentanter fik muligheden for et ophold i USA. Desværre kunne CIBU ikke klare sig gennem Coronakrisen i foråret 2020. Det korte amerikanske eventyr gav dog erfaring og kapacitet på Niels Brock til at kunne gå ind i fremtidige internationale udviklingsprojekter.

COPENHAGEN BUSINESS COLLEGE - A PART OF NIELS BROCK

De internationale uddannelser er blevet en fast del af Niels Brock. Siden 2018 har afdelingen under navnet Copenhagen Business College været etableret i eget domicil på Bispetorvet i Københavns latinerkvarter. Selvom det danske uddannelsesmarked næppe har set sit sidste initiativ, signeret Niels Brock, er mulighederne for nye indsatser størst for skolen uden for lan-

dets grænser. Mens det gennemregulerede danske uddannelsessystem ofte sætter hindringer op for den Brock'ske foretagsomhed, er imødekommenheden over for skolens tiltag og ideer større i verden udenfor, ligesom uddannelsestraditionerne mange steder stadig er meget konservative, hvorfor Niels Brocks tanker og ideer om handelsuddannelse er forfriskende nye og anderledes.

Status for Niels Brocks internationale aktiviteter i 2021 er, at der går ca. 600 internationale studerende på de to uddannelser på Bispetorvet: American BSc in Business Administration og De Montfort-uddannelsen. IBB-uddannelsen sender hvert år op til syv gymnasieklasser på internationale studieophold, og endelig fortsætter Niels Brocks offshore systemeksport af uddannelser til Kina og Vietnam.

Kulturformidling og eksportfremme på gadeplan

I 1998 var et hold eksportteknikerstuderende fra Niels Brock som nogle af de absolut første på selvfinansieret studierejse til Kina. Forberedelserne havde strakt sig over et år og omfattede indgående studier af generel og specifik eksportmarkedsføring samt kulturforståelse, herunder traditionel konfucianisme set i krydsfeltet mellem teoretisk socialisme og praktisk kapitalisme. Det var imidlertid et lille teknisk mysterium oplevet i felten, der for alvor satte hjernerne i sving. På dette tidspunkt var bilismen endnu ikke slået igennem i Kina, så næsten al person- og varetransport fandt sted på cykel. En studerende bemærkede, at når en tungt læsset, 3-hjulet varecykel kom til en bakke, så trådte føreren i hurtigt tempo baglæns på pedalerne, mens cyklen langsomt bevægede sig fremad over bakken.

Nu fulgte intense diskussioner om indretningen af vendegear, der først fandt sin afslutning på banegårdspladsen i storbyen Tianjin. Her holdt en række 3-hjulede cykeltaxier af samme konstruktion. Det lykkedes en af de studerende via tolk og fagter at få en fører til at vende sin cykel om på siden, så indretningen kunne studeres nærmere. Seancen kulminerede med, at den danske studerende cyklede en prøvetur rundt på pladsen med taxiføreren stolt anbragt på det brede bagsæde. Det var kulturformidling og eksportfremme på gadeplan!

KAPITEL 11

Bygninger – en del af kulturen

På Niels Brock har skolens lokaler og bygninger altid været af stor betydning, både for undervisnings- og arbejdsmiljøet, og for den måde, man gerne vil præsentere sig selv på. For en skole, der har som en af sine erklærede værdier, at man er stolt af sin historie, er det selvsagt naturligt, at man med sin visuelle fremtræden i bybilledet er tro mod sin historie og sine rødder. Niels Brock er i 2021 en skole, der har til huse i en lang række karakteristiske, historiske bygninger i det centrale København.

Handelsmanden Niels Brock efterlod sig ikke præcise instrukser til eftertiden om, hvordan hans påtænkte »grossererskole« skulle fremtræde. I testamentet stod blot, at »udi denne Gaard, hvor bemeldte Skole skulde blive anlagt, kunde d'Hrr Grosserere have deres Samlings Sal«. På Niels Brocks egen tid, 1700-tallets sidste halvdel, var en skole et vigtigt symbol på lærdommens magt, så dens fysiske fremtræden skulle selvfølgelig også være i overensstemmelse hermed. De sidste levn af kirkens betydelige magt på skoleområdet forsvandt i 1700-tallet, og i stedet tog borgerskabet over og byggede deres egne skoler, *borgerdydskolerne*, fremtidens gymnasier. Disse skulle tage sig lige så imponerende ud som kongens og kirkens byggerier, og her skulle man ikke terpe latin, men lære kundskaber inden for videnskab, økonomi og jura. Det er tænkeligt, at det er her, Brock har fundet inspiration til sin skole med vægt på handel, og den skulle i sin fremtræden i hvert fald ikke stå tilbage for de almene gymnasieskoler.

I anden halvdel af 1800-tallet tog bl.a. skolebyggerier voldsomt fart i takt med, at Københavns middelalderby nedlagde sine volde og befæstninger. På de her frigjorte arealer rejste sig store, moderne huse, ofte

monumentale byggerier i klassicistisk stilart, inspireret af borgerdydskolerne i 1700-tallet. I 1850'erne blev der åbnet for bebyggelse på Københavns glacis, som var den ubebyggede, militære sikkerhedszone umiddelbart uden for byvolden. Der opførtes en lang række både statslige og private skolebyggerier og museer: Østre og Vestre Borgerdyd Gymnasier, Rysensteen Gymnasium, Østersøgades Gymnasium, Skt. Jørgens og Sortedam Gymnasier, Zahles skole, Det Tekniske Selskabs Bygning og Købmandsskolen i Fiolstræde, samt de store museumsbyggerier på Østervold. Solide skolebygninger gav et tydeligt signal om den stigende anseelse, som blev tillagt viden og lærdom i den tids samfund. Og hos skolebørnene var skolebygningens ofte imponante fremtræden velegnet til at skabe respekt.

DE FØRSTE DOMICILER

Det første tiårstid foregik både Købmandsskolens og Niels Brocks aktiviteter i lejede lokaler. Købmandsskolen så dagens lys i 1881 i Efterslægtsselskabets Skole, en nu forsvundet bygning på Østergade i det indre København. Og Niels Brocks Handelsskoler måtte i første omgang nøjes med endnu mere ydmyge lokaler i Fredericiagade ved starten i 1888. Købmandsskolens lærlingeuddannelser foregik om aftenen, når eleverne havde fået fri fra arbejde, og derfor var det bekvemt at leje sig ind på andre skoler på tidspunkter, hvor disse alligevel stod ubenyttede. Og Niels Brocks beskedne start med relativt få elever krævede ikke så meget plads.

NIELS BROCK PÅ SANKT ANNÆ PLADS

Men det varede kun et par år, før Niels Brocks Handelsskoler fik deres egen bygning i 1890. Tietgen, der var skolens drivende kraft i disse år, var vant til, at hans storslåede initiativer var synlige i gadebilledet – tag bare færdiggørelsen af Marmorkirkens pragtbyggeri netop i disse år på Tietgens foranledning. Og skulle handelsskolerne blive en succes efter den lidt skuffende start, krævede det et synligt bevis på uddannelsens vigtighed, så forældrene med stolthed kunne sende deres håbefulde på Niels Brock. Tietgen var af den faste overbevisning, at forklaringen på den middelmådige søgning til skolen de første år netop var, at skolen ikke havde en passende *bygning!* Som den handlingens mand, han var, sørgede han for, at allerede i 1889-90

Niels Brocks Handelsskolers første hovedsæde 1890-1908 lå på Sankt Annæ Plads. Det lille slot med tårn, spir og grønne kobbertage indeholdt 9 klasseværelser, 6 mindre værelser samt gymnastiksal og foredragssal.

FOTO: KØBENHAVNS MUSEUM

var arbejdet i gang med opførelsen af De Brockske Handelsskolers domicil på hjørnet af Sankt Annæ Plads og Toldbodgade. En yderst præsentabel adresse, hvor fremtidens købmandsspirer med udsigten over havnens travle handelsplads kunne lade tankerne vandre fra klasseværelset til de fremtidige handelseventyr, de måtte drømme om.

Bygningen stod færdig i 1890 i såkaldt Rosenborgstil, en stilmæssig kopi af Christian IV's foretrukne hollandske renæssancestil, som også børsbygningen repræsenterer. Den fremstod elegant ud til den fornemme Sankt Annæ Plads med tårn, spir og grønne kobbertage og indeholdt ni klasseværelser med hvert eget garderobelokale med vask, seks mindre værelser samt gymnastiksal og foredragssal. Efter tidens standard var der en overordentlig velindrettet skolebygning med brede gange og typisk for

den tidlige industrialiseringsepoke: eget elektricitetsværk. Skolen blev indviet den 4. november 1890 med pomp og pragt, kongens tilstedeværelse og Tietgens tale om den flid og ihærdighed, det kræver at blive en god købmand.

Men lige meget hjalp det: elev- og dimittendtal var fortsat skuffende små i de følgende år. I løbet af 1890'erne kom den på det tidspunkt domicil-løse Købmandsskole til for at udnytte kapaciteten i Niels Brocks bygning bedst muligt. Da Købmandsskolen omkring århundredeskiftet kunne flytte ind i *sin* nyopførte skolebygning ved Nørreport, Købmandsskolen i Fiolstræde, opgav Niels Brocks Handelsskoler selvstændigheden få år senere og flyttede til Fiolstræde som en særlig afdeling under Købmandsskolen. Bygningen på Sankt Annæ Plads blev solgt, og Niels Brocks Handelsskoler havde for en periode ikke sit eget håndgribelige udtryk i bybilledet.

KØBMANDSSKOLEN I FIOLSTRÆDE

Købmandsskolen havde til gengæld ingen problemer med at rekruttere nye elever, så omkring år 1900 blev det nødvendigt at løse pladsproblemerne. Den navnkundige formand Holger Petersen havde også gjort sig tanker om værdien af et præsentabelt hovedsæde, så FUHU erhvervede en hjørnegrund ved Nørre Vold/Fiolstræde. Prisen var 400.000 kr., delvist finansieret af støtte fra staten – svarerende til 28 mio. i nutidskroner. I januar 1902, kun et år senere, stod bygningen færdig i hvad man bedst kan betegne som 'Amalienborgstil'. Facaden ud til Nørre Vold blev domineret af et pompøst indgangsparti, inspireret af antikt tempelbyggeri med figurer fra romersk mytologi i form af guderne Merkur og Neptun – en tydelig reference til FUHU's mission: handel (Merkur) og internationalt udsyn (Neptun). Nedenunder kundgjordes med store bogstaver i sten: Købmandsskole. Med tyve års forsinkelse havde de merkantile fag fået et passende modsvar til de Tekniske Selskabers ikke mindre pompøse skolebygning på den anden side af Nørre Voldgade.

I vore dages skolebyggerier er de fællesarealer, der kalkuleres med ud over klasseværelser, ofte kantiner, auditorier, open learning centre eller innovation labs. Omkring år 1900 var en festsal i klassisk stil med søjler og lysekroner et naturligt og imponerende omdrejningspunkt i dette store skolebyggeri, der desuden rummede ikke bare 50 klasserum, men også foredragssale, gymnastiksal og bibliotek/læsesal. Allerede dengang var det en vigtig del af skolekulturen at afholde kulturelle begivenheder som fore-

drags- og oplæsningsaftener, teater og fester for skolens elever og lærere. Og endelig blev der sågar også plads til Handelshøjskolen, vore dages CBS, i Købmandsskolens store bygningskompleks: Handelshøjskolen så dagens lys i lokaler ud til Rosengården i 1917 på initiativ af Købmandsskolens og Niels Brocks direktør Marius Vibæk.

Købmandsskolens bygning blev beslaglagt af den tyske værnemagt i forbindelse med 2. verdenskrig. Beslaglæggelsen i 1944 havde først militære formål, og til sidst i krigen anvendtes bygningen til indkvartering af tyske flygtninge. Dette var prisen for at have en rummelig, centralt beliggende og tilmed præsentabel bygning, som mange københavnske skoler betalte un-

Holger Petersen – Købmandsskolens fader

Holger Petersen (1843-1917) var grosserer og fabrikant samt medlem af Rigsdagen for Højre. Han kom som Tietgen af beskedne kår og var selv oplært som købmandslærling. Som blot 25-årig løste han borgerskab som grosserer i København og drev sin forretning inden for manufaktur, knapper, bånd og blonder i Købmagergade, foruden at han grundlagde 'Holger Petersens Tekstilfabrik' i København. I 1910-17 var han bestyrelsesformand i ØK, en af Danmarks allerstørste handelsvirksomheder. Derudover var Holger Petersen engageret i en række af tiden store sager: Sønderjylland, hvor han selv havde deltaget i krigen som frivillig i 1864, Københavns befæstning, dansk Vestindien, Hedeselskabet og ikke mindst i unge handelsmænds uddannelse. Holger Petersens periode som formand for FUHU, 1896-1917, hører til de absolut mest dynamiske i Købmandsskolens historie. Det var i høj grad hans fortjeneste, at skolen fik sin egen bygning i Fiolstræde, delvist finansieret af Holger Petersens egne midler. Og navnet 'Købmandsskole', som stadig står hugget i sten over bygningen, var såmænd også Holger Petersens ønske.

FOTO: A. SCHOU, DET KGL. BIBLIOTEK

Købmandsskolen på Fiolstræde-hjørnet ved Nørreport blev bygget i 1902 og kunne den gang rumme både Købmandsskolens og Niels Brocks aktiviteter. 100 år senere sagde Niels Brock farvel til bygningen, der var ejet af FUHU. Fire sandstensskulpturer, der prydede taggesimsen på det buede hjørne mod Nørre Voldgade var forinden nedtaget og kan i dag ses i gården på Julius Thomsens Plads.

FOTO: PERNILLE KLEMP

der besættelsen. Mere overraskende var det til gengæld, at netop som man belavede sig på at tage bygningen i besiddelse i maj 1945, blev bygningen på ny beslægtet, denne gang af de allierede tropper som engelsk kaserne. Først to år senere fik man bygningen tilbage, og forinden havde man haft planer om at købe en skolebygning på Julius Thomsens Plads ved siden af skolens bygning som erstatning. Planen løb dog ud i sandet, og man flyttede atter ind i Fiolstræde.

Købmandsskolen og Niels Brock holdt til i Fiolstrædebygningen i hundrede år. En uventet juridisk udløber af den såkaldte Tvind-lov betød imidlertid, at Niels Brock i 2002 måtte forlade den historiske bygning. Et folketingsflertal i 1996 havde med en særlov forsøgt at ramme Tvind-koncernens økonomiske konstruktioner. Imidlertid betød

lovgivningen, at også FUHU's ejerskab til og udlejning af bygningerne i Fiolstræde og Julius Thomsens Plads ikke var lovmedholdelig, hvis FUHU samtidig skulle have sæde i Niels Brocks bestyrelse. For Niels Brock betød det, at man købte bygningen på Julius Thomsens Plads, mens man midt i skolens værste og største økonomiske krise ikke også kunne købe ejendommen i Fiolstræde, som FUHU beholdt. I dag minder kun indskriften »Købmandsskole« om bygningens stolte fortid og de mange handelslærlinge, som engang har passeret gennem hovedindgangen.

JULIUS THOMSENS PLADS

Når man lader blikket glide hen over Niels Brocks 140-årige historie fortalt i bygninger, forekommer det at være en omtumlet odysseé. Niels Brock har skiftet fra sted til sted, og Købmandsskolen har haft til huse på et væld af forskellige adresser

Julius Thomsens Plads. 'Niels Brock-ånden' har geografisk set levet en omtumlet tilværelse igennem det 20. århundrede, men den store bygning på Julius Thomsens Plads er nok den adresse, hvor 'ånden' har opholdt sig længst.

FOTO: PERNILLE KLEMP

i københavnsområdet. Men hvor blev ånden fra De Brockske Handelsskoler af?

Det tætteste vi kommer det 'oprindelige' Niels Brock i dag, er nok bygningen på Julius Thomsens Plads. Her finder vi for eksempel nogle af de klenodier, der har fulgt skolen siden tidernes morgen. Mest synlige er busterne af nogle af skolens fædre Anders Fønnesbech og Holger Petersen, samt de malede portrætter af Niels og Lene Brock, der venligt tager imod fra væggen overfor, når man kommer ind ad hovedindgangen til nr. 6. I gården finder man de nedtagne skulpturer, der førhen knejsede på taget af Købmandsskolens bygning i Fiolstræde. Næsten hundrede års trafik af titusindvis af elever og studerende slider på en skolebygning, men alligevel fornemmer man en aura af fordums storhed over denne kolossale, senklassicistiske bygning, i dag Niels Brocks største afdeling.

Læsesalen på Julius Thomsens Plads,

1942. JTP, som bygningen i daglig tale kaldes, huser i dag 3 gymnasier, men har igennem tiden også været Købmandsskolens kvindeafdeling, og i perioder huset høguddannelsen, Niels Brocks Handelsskole, økonomi, akademiuddannelser m.m.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

Bygningen blev opført i 1927 af FUHU og blev i starten delt mellem Købmandsskolens kvindeafdeling og den nyoprettede handelshøjskole. Bygningen blev i 1930 udvidet med Julius Thomsens Plads 10 ned mod Rosenørns Alle-hjørnet i helt samme stil. På dette tidspunkt samlede man Handelshøjskolen i nr. 10, mens Købmandsskolen overtog hele nr. 6. I 1939 flyttede også Niels Brocks handelsgymnasium ind. Da FUHU solgte det samlede bygningskompleks til Niels Brock, forlod Handelshøjskolen, der i mellemtiden var blevet til CBS, bygningen i nr. 10 og flyttede i 2004 til sine nye bygninger længere ude på Frederiksberg. I dag huser bygningen på pladsen over for Københavns Forum to gymnasier: Handelsgymnasiet JTP og Innovationsgymnasiet.

SYLOWS ALLE, NYROPSGADE OG KULTORVET

I 1957 holdt Niels Brocks Handelsgymnasium på ny flyttedag, da afdelingen rykkede fra Julius Thomsens Plads til Sylovs Alle i følgeskab med Købmandsskolens Medhjælper-skole. Tilgangen til lærlingeuddannelserne på Købmandsskolen steg stærkt, og med store ungdomsårgange forude kunne man ikke længere klare sig med Julius Thomsens Plads og Fiolstræde-bygningen. På Frederiksberg rejste det nye, modernistiske højhus Falkonercentret sig, og her rykkede skolen ind i en fløj ud til en sidegade til Falkoner Alle. For første gang siden starten på Sankt Annæ Plads havde afdelingen fået sin 'egen' adresse, men blot 16 år efter i 1973 gik det tilbage til Julius Thomsens Plads, hvor der atter var blevet plads. Året før, i 1972, var Købmandsskolens store nybyggeri i Nyropsgade blevet indviet, udadtil en kæmpemæssig mastodont i beton, men indvendigt indrettet efter alle tidens principper for skoleindretning. 56 veludstyrede undervisningslokaler, kæmpekantine med plads til 700, festsal og auditorier. Skolens ledelse og centraladministration var også tænkt ind i grundplanen og fik en hel etage til sin rådighed, og på en enestående velbeliggende adresse fik skolen et nyt hovedkvarter, som man tilmed for første gang 'selv' var ejer af. Med udsigten til et større renoveringsarbejde blev bygningen solgt igen i 2002, ligesom lejemål i Nyropsgade 43 og 45 blev opsagt og fraflyttet.

Nogle år forinden havde man lejet sig ind i et andet, endnu større og endnu mere centralt kompleks, Knud Højgaards hus på Kultorvet der var blevet ledigt i 1994 efter Københavns Hovedbiblioteks fraflytning. Som et kuriosum kan nævnes, at Niels Brock i første omgang var på vej til at leje Daells Bolighus' tidligere lokaler i Krystalgade, men da Hovedbiblioteket

også havde kastet sin kærlighed på netop denne bygning, indgik man i stedet en aftale, der overlod Krystalgadeejendommen til Hovedbiblioteket, mod at Niels Brock kunne flytte ind på Kultorvet. Hvad Knud Højgaards hus måtte mangle i udvendig, arkitektonisk charme, besad det til gengæld både i rummelighed, over 11.000 m², og ikke mindst i sin udsøgte beliggenhed ved station og centralt strøg. Bygningen blev i første omgang hjemsted for administration og voksenuddannelse, senere kom også handelsgymnasium og internationale uddannelser til.

Fra slutningen af 1990'erne iværksattes gradvist en ny city-strategi for Niels Brocks vedkommende. Skolen samlede sine aktiviteter i det centrale København, oftest 'inden for voldene' med mindre afdelinger i bl.a. Købmagergade og Nørregade, mens tidligere »omegnsafdelinger« i Trekronergade, Finsensvej og endelig i 2009 Gullfossgade blev fraflyttet. Kronen på dette værk var erhvervelsen af skolens to nyeste historiske ejendomme i Nørre Voldgadekvarteret.

THORVALD KORTBÆKS HUS

Få år inden afskeden med Fiolstræde i 2002 havde Niels Brock imidlertid erhvervet en anden statelig bygning i Nørre Voldgade-kvarteret: Thorvald Kortbæks hus på Nørre Voldgade 34. Købet af ejendommen i 1998 var et led i en ny strategi, hvor man gradvist begyndte at opgive lejemål til fordel for bygninger, man selv ejede. Det centrale København var blevet et attraktivt forretningskvarter med stærkt stigende huslejer til følge, og derfor var det nu blevet mere attraktivt at købe i stedet for at leje.

Bygningen på Nørre Voldgade blev købt af Industriens Arbejdsgivere, som havde fået bygningen opført i 1939 af arkitekten Povl Baumann. Historisk set havde de oprindelige bygninger i dette område ligget upåagtet klemmt inde bag volden i middelalderbyens udkant. Men med byens åbning og voldens nedlæggelse midt i 1800-tallet blev kvarteret pludselig mondænt og adressen attraktiv.

Først blev jernbanen til Helsingør ført igennem under jorden, og dernæst anlagde Københavns Kommune en parisisk boulevard oven på, og med byens travleste station Nørreport i umiddelbar nærhed var forvandlingen total. Bygningen, der efter Niels Brocks overtagelse blev opkaldt efter skolens mangeårige bestyrelsesformand, regnes for en af de fornemste repræsentanter for det 20. århundredes funktionalistiske kvalitetsbyggeri. Indvendigt er bygningen præget af snedkerarbejde af Rud. Rasmussens Snedkerier

Thorvald Kortbæks Hus, Nørre Voldgade 34. Bygningen, regnes for en af de fornemste repræsentanter for det 20. århundredes funktionalistiske kvalitetsbyggeri. Bygningens arkitektoniske perle er det cirkelrunde trappetårn, ad hvilken man ubesværet føres 4 etager op igennem bygningen.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

Copenhagen Business College med Niels Brocks internationale uddannelser er fornemt indkvarteret på Bispetorvet v. Frue Plads. Ved overtagelsen af bygningen blev den ført tilbage til dens oprindelige udseende, da den var ramme om Studentersamfundets fester. I dag er festsalen dog blevet studieområde og bibliotek.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

efter tegninger af Kaare Klint og Mogens Koch. Bygningens arkitektoniske perle er det cirkelrunde trappetårn, ad hvilken man ubesværet føres fire etager op gennem bygningen. Med respekt for de oprindelige detaljer er etagerne nu indrettet til undervisning for elever og kursister, og øverst residerer skolens direktion og bestyrelse. Bygningens i alt 10.000 m² er i dag hjemsted for Handelsgymnasiet Nørre Voldgade, EUX-gymnasiet og EUD, samt GSK (gymnasiale suppleringskurser) og enkeltfagskurser.

LINNÉSGADE OG BISPETORVET

I 2016 krydsede Niels Brock Nørre Voldgade og etablerede Det internationale Gymnasium skråt overfor i Linnésgade på hjørnet ved Israels Plads og Ørstedsparken. Den statelige treetagers ejendom ved Nørreport blev opført

i 1879 som Det Tekniske Selskabs Bygning og kom, efter sin færdiggørelse i 1881, til at fungere som teknisk skole frem til 1945. Herefter blev bygningen hovedsæde for Kunsthåndværkerskolen frem til 1990'erne.

Efter at have fungeret som seminarium i en kortere periode blev bygningen købt og indrettet til gymnasium af Niels Brock i 2016, bl.a. som erstatning for Kultorvs-bygningen, som blev endeligt fraflyttet i 2018. 900 elever og 130 medarbejdere befolker i dag den gennemrestaurerede bygning på en af Københavns bedste adresser. Relieffet i gavlen over indgangsdøren mod Ørstedsparken refererer til den græske mytologi og forestiller visdommens gudinde Pallas Athene flankeret af to gudegrupper, der symboliserer bygningskunsten og mekanikken, to centrale begreber i bygningens oprindelige fortid. Talrige andre dekorative detaljer fra de tekniske og håndværks-

Bygningen i Linnésgade stod færdig som teknisk skole i 1881, samme år som Købmandsskolens grundlæggelse. Siden 2016 huser bygningen Niels Brocks Internationale Gymnasium med bl.a. IBB, Business Elite og Science Elite-retningerne.

FOTO: PERNILLE KLEMP

I forbindelse med Det Internationale Gymnasiums facaderestaurering i 2020 fik man en sjælden lejlighed for at komme helt tæt på de smukke udsmykningsdetaljer, der pryder bygningen. Her et udsnit af frisen lige under tagudhængen med gamle håndværkersymboler, en gave til De Tekniske Selskabers nye bygning fra den samtidige fajancefabrik Alumina. Frisen renoveres med midler fra *A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal*.

FOTO: CLAUD VILLUMSEN

mæssige fags historie pryder den trefløjede bygning. Indvendigt mødes man på trappen af en hel væg udsmykket med moderne glasmosaikker fra bygningens tid som skole for brugskunst med motiver af både græsk mytologi og nutidige kunsthåndværk.

Endelig fik Niels Brock i 2018 tilladelse til at foretage sit hidtil seneste bygningsindkøb, da man erhvervede ejendommen Bispetorvet 1-3 i det centrale København over for Københavns Domkirke. Den mere end hundredårige bygning på det historiske torv blev opført omkring 1900 til Studentersamfundet. Ejendommens omskiftelige historie omfatter både studenterballer og revyer i tidernes morgen, siden en tid som mere anonymt kontorhus, og fra 1943 en del af Københavns Universitet. Annekset, som bygningen kom til at hedde, havde ikke mindst sin storhedstid som Historisk Institut, et af studenteroprørets arnesteder i 1968.

Efter mange års bygningsmæssig stilstand ventede der Niels Brock en kæmpeopgave ved overtagelsen. Karakteristisk for skolens tilgang til bygningsrenovering var det ikke den nemmeste og billigste vej, der blev valgt. I dag er bygningen ført tilbage til sit oprindelige udseende, hvor alt fra restaurering af stuklofter og lysekroner til genetablering af originale dørhåndtag har bragt bygningen tilbage til Studentersamfundets dage. Nu er det skolens internationale uddannelser, *Copenhagen Business College*, der udbyder internationale bachelor- og masteruddannelser på den centrale adresse.

MIT NIELS BROCK

Uanset hvornår man har været elev eller medarbejder på Købmandsskolen og Niels Brock i de sidste 140 år, og uanset på hvilken adresse man havde sin gang, har man sandsynligvis haft nogle mindeværdige og udviklende år. Rigtig mange tidligere Niels Brock'ere kan tænke tilbage på deres skoletid med veneration og gode minder, og hos absolut de færreste stopper erindringspilen ved: *'et usselt klasseværelse'* eller *'en grim skolebygning'*. De allerfleste husker, som elev på skolen, kun en af Niels Brocks mange adresser, og det er den, der var rammen om *deres* skoletid. Om det var en tidligere skotøjsfabrik, en arkitektonisk perle eller en tidstypisk betonkolos har næppe haft den afgørende betydning. Det har til gengæld klassekammeraterne, frikvartererne, atmosfæren, omgivelserne udenfor. Og det hele spillede sammen med de konkrete fysiske rammer, det foregik i, nemlig skolebygningen.

Mange af skolens medarbejdere har til gengæld nået at prøve mere end én Niels Brock-adresse gennem tiden, og nogen føler måske ligefrem, de næsten har arbejdet over det hele i alle skolens mange huse. Men som regel var der alligevel ét sted, der var det rigtige, trygge, velindrettede arbejdssted, hvor man faldt til. Alle, der kan sige *mit Niels Brock* om et bestemt fysisk sted, ser lige præcis *den* bygning for sig, som det hele drejede sig om, og som var *deres* Niels Brock. Mit Niels Brock er i øvrigt også navnet på den virtuelle skole.

KAPITEL 12

Økonomi

Det forpligter at være en handelsskole, der gennem 140 år har levet af at lære andre om handel og økonomi. Når man taler om redelighed, omhu og ansvarlighed i en virksomheds økonomiske forhold i undervisningen, skal der naturligvis også være orden i sagerne i eget hus. Niels Brocks økonomi er historien om op- og nedture, men det har været et konstant motiv, at der skulle være orden i økonomien, og at formålet med at skabe økonomisk overskud er at få ekstra ressourcer til at gøre undervisningen endnu bedre.

Økonomiens nødvendighed har været skolens tro følgesvend, siden Niels Brocks testamente i 1800-tallet gav den første økonomiske saltvandsindsprøjtning. I modsætning til uddannelsessektoren i Danmark i almindelighed, der i de sidste mange år har været baseret på skattefinansieret, offentlig uddannelse, var de første mange års undervisning på handels- og kontorområdet privat – skolerne var private, ejet af foreninger, og man skulle betale for at gå på såvel Købmandsskolen som Niels Brock. Efterhånden begyndte staten at yde tilskud til handelsuddannelserne, men skolerne kunne ikke automatisk regne med at få udgifterne til undervisningen dækket.

Skolens 'startkapital' fra Niels Brock-legatet var på 10.000 rigsdaler, eller ca. 300.000 kr., svarende til et godt stykke over 20 mio. nutidskroner. En stor del af denne sum gik til opførelse af skolens ejendom på Sankt Annæ Plads. I 1895 var alle legatpengene brugt, da søgningen til skolen havde været noget mindre end forudsat, så noget måtte gøres.

I københavnsområdet var man – også dengang – i hård konkurrence om eleverne med de private gymnasier, men måske provinsens unge kunne være en målgruppe at rekruttere fra. Niels Brock havde fået ry for

Vi skal kun ca. 60 år tilbage, da man skulle betale for at gå på handelsskole. Beløbet på 40 kr. for august måneds undervisning svarer til godt 500 kr. i dag. Seks år senere blev det gratis at gå på Niels Brock.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

at være en skole for velhaverbørn fra hjem, der godt kunne have råd til skolepengene, så politisk var der en vis modstand mod at bevilge skolen statstilskud. Men argumentet om, at man gerne ville tiltrække provinsens unge, og at opholdet i hovedstaden for en søn på Niels Brock kunne blive ganske dyrt for en provinsfamilie, var forståeligt, så efter ansøgning fik man samme år bevilget 6.000 kr. til fripladser til handelselever fra provinsen.

I 1899 blev statstilskuddet gjort til et almindeligt driftstilskud, dog stadig med forret for provinsens elever, med mulighed for at tilskuddet også kunne komme københavnske elever på friplads til gode. Også Grosserer-Societetet støttede skolen med 10-15.000 kr. om året, men lige meget hjalp det: med faldende elevtal og en dyr skolebygning at forrente

var Niels Brocks Handelsskoler ikke en decideret god forretning i de første årtier.

Købmandsskolen havde valgt en anden strategi, nemlig at forblive i lejede lokaler, og da søgningen til skolen ikke fejlede noget, var den økonomiske situation lysere her. De tre lejede skolelokaler i 1880'erne beløb sig til knap 600 kr. om året, og den største udgiftspost, lærerlønnen, udgjorde 440 kr. om måneden. Skolepengene for at gå på læringskolen var 8 kr. om måneden, men i modsætning til på Niels Brock, hvor det var forældrene, der betalte, fik Købmandsskolens elever typisk betalt deres skolepenge af arbejdsgiveren. Så alt i alt var lærlinguddannelserne en mere sikker forretning. Det var således til begge handelsskoler fordel, da man indledte et samarbejde i 1890'erne. I første omgang kunne Købmandsskolen udnytte den overskydende lokalekapacitet på Niels Brock, og da Købmandsskolen omkring 1900 fik egen bygning, kunne man få år senere både invitere den nødlidende Niels Brock indenfor og derefter sælge bygningen på Sankt Annæ Plads.

1920: STATSSTØTTET HANDELSGYMNASIUM

Omkring 1910 kæmpede Niels Brock en brav kamp for, at eleverne med Højere Handelseksamen skulle sidestilles med de almene studenter om adgang til universitetet. Som nævnt i kapitel 2 opnåede man, at Niels Brocks dimittender gennem en tillægsprøve kunne kvalificere sig til immatrikulation på universitetet, men under forudsætning af at Niels Brocks eksamen kom under statskontrol. Den endelige ordning omkring 1920 blev, at man ikke blot fik anerkendt den toårige uddannelse som en handelseksamen og tilmed fik indført den etårige højere handelseksamen for almene studenter, men at man til gengæld de facto blev en statslig uddannelse. Fremover var det ikke kun eksamener, der skulle godkendes af Handelsministeriet, som førte tilsynet dengang, men efterhånden også lære- og timeplaner, undervisere, fag og undervisningens indhold.

Indtil 1964 var de to skoler således private skoler, der finansieredes dels af deltagerbetaling og tilskud fra FUHU, dels af et voksende statstilskud. Men betingelsen for den statslige anerkendelse og tilskud var, at man ikke længere selv bestemte fuldt ud over uddannelserne, men delte myndigheden med staten. I starten af 1960'erne var statstilskuddet vokset til henholdsvis 48% af driftsudgifterne for Købmandsskolens vedkommende og 54% for

Niels Brocks. På dette tidspunkt udgjorde skolepengene for eleverne 372 kr. om året på Niels Brock, og 240 kr. på Købmandsskolen, svarende til et sted mellem 3.000 og 5.000 nutidskroner.

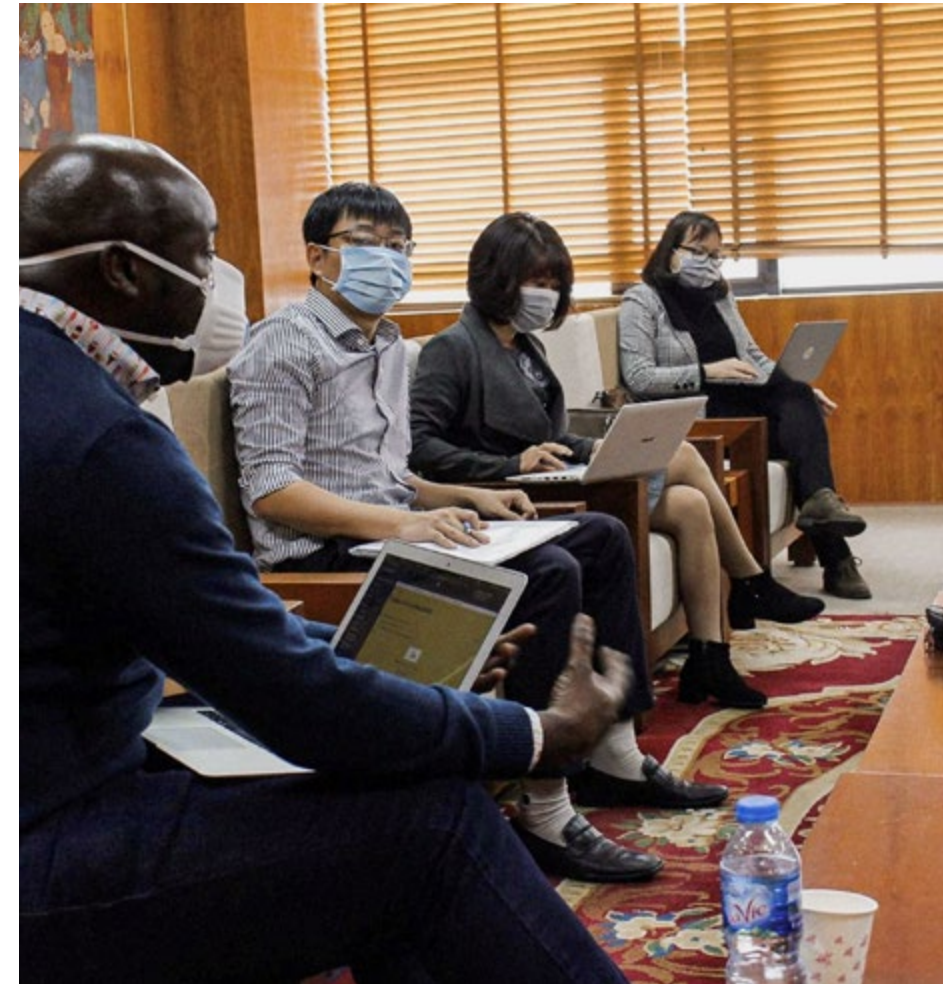
1964: STATEN OVERTAGER DET ØKONOMISKE ANSVAR

I 1961 overgik tilsynet med Købmandsskolen og Niels Brock fra Handelsministeriet til Undervisningsministeriet, og her ønskede man ikke at fortsætte med modellen med både egenbetaling og statsstøtte til ungdomsuddannelserne. Derfor overtog staten den fulde finansiering og indførte i 1964 en gennemgribende reform på erhvervsuddannelsesområdet, herunder en ny budgetstøttemodel, der medførte, at staten forpligtede sig til den fulde finansiering af de statsgodkendte ungdomsuddannelser.

Staten bevilgede årligt et beløb til dækning af forventede udgifter til undervisningen. Mod årets slutning slog pengene som regel ikke til alligevel, hvorefter skolen kunne søge om tillægsbevilling. Køb af udstyr, leje af lokaler, ansættelse af personale, nybyggeri etc. skete også efter ansøgning til ministeriet. Der var få betingelser for at få fuldt tilskud fra staten: For det første skulle der være et behov for undervisningen, hvilket sjældent var svært at dokumentere. Desuden skulle handelsskolerne droppe de økonomiske bånd til de tidligere ejere og fremover være statsligt selvejende institutioner, ledet af en bestyrelse og med statsgodkendte vedtægter, som det med tiden blev almindelig praksis på Undervisningsministeriets område. Ønskede Købmandsskolen/Niels Brock at bevare båndene til FUHU, kunne man kun få statstilskud til 84% af udgifterne. Konfronteret med denne økonomiske virkelighed var skoler og forening fra 1965 tvunget til at skilles økonomisk, og Købmandsskolen/Niels Brock fortsatte som selvejende institutioner.

At være en statslig, selvejende institution indebar en række fordele, ikke mindst en høj grad af økonomisk sikkerhed i form af tilskud uanset markedets konjunkturer. Man var ikke forpligtet til selv at eje sine bygninger, således kunne Købmandsskolen og Niels Brock godt fortsætte på lejekontrakter i FUHU's skolebygninger.

Til gengæld betød det også, at man ikke var sikret imod økonomiske indgreb fra staten, herunder i eventuel formue, da man ikke som i private institutioner er beskyttet af grundloven. Den veldrevne skole kunne med andre ord ikke være sikker på, at man selv kunne høste frugterne af sit

I 2020 kom Covid-19-pandemien til at betyde omfattende restriktioner i undervisningen på Niels Brock. Allerede i slutningen af januar havde blot 15 tilfælde i en vietnamesisk provins fået myndighederne til at beordre mundbind i undervisningen, også som her på Niels Brocks uddannelser på Foreign Trade- og Thang Long Universities i Hanoi.

FOTO: CHARLES-DAVID MPENGULA

arbejde og eventuelle overskud. For de statslige myndigheder var det også tiltagende vanskeligt at skelne imellem, hvad der økonomisk vedrørte en skoles statsunderstøttede undervisningsforpligtelse, og hvad der var sko-

lens »privatøkonomi« i form af midler fra formue, gaver eller private uddannelser med fuld deltagerbetaling som f.eks. merkonomuddannelsen var det i begyndelsen.

1991: TAXAMETERSYSTEMET – SKOLEN FÅR DET ØKONOMISKE ANSVAR TILBAGE

I 1991 gik staten over til taxameterfinansiering af i første omgang erhvervsskolerne og siden hen alle ungdomsuddannelserne. Dette nye finansieringssystem indebar, at statens tilskud til skolens drift hovedsagelig kom til at bestå af et fast beløb pr. elev, det såkaldte undervisningstaxameter. Erhvervsskolerne blev således betalt præcist for det antal elever, der gik på skolen. Pengene følger eleverne.

For skolen betød dette, at der ville være en økonomisk gevinst ved at gøre det godt. Var uddannelserne attraktive, ville søgning og fastholdelse af elever stige og med det taxameteret. Samtidig gav taxameteret også skolen et stort incitament til at reagere og handle hurtigt på negative forandringer i elevtallet. Når kommende skoleårs elevoptag var kendt i marts måned, var det tid til med udgangspunkt i timefagfordelingen at vurdere, om bemanningen passede til kommende års aktiviteter. Set med statens øjne var det en stor gevinst, at skolen på den måde selv kom til at overtage en væsentlig større del af det økonomiske ansvar for driften. Når taxameterets størrelse var fastsat og beløbet bevilget, slap staten for den økonomiske usikkerhed, der lå i løbende at give skolerne tillægsbevillinger til at dække deres uforudsete udgifter. Og med mindre ungdomsårgange i sigte i løbet af 1990'erne ville man fra politisk hold sikre sig, at staten rent faktisk også kom til at spare penge på undervisningen. Skolerne fik med taxameteret en meget direkte egeninteresse i at gøre noget ved et til tider stort elevfratfald, som også med samfundsøkonomiske øjne altid har været et problem.

Den gennemskuelige og nemt sammenlignelige taxameterstruktur gav dog hurtigt staten et forklaringsproblem. For hvorfor var der betydelige forskelle på tilskudsstørrelsen til henholdsvis hhx, som fik det klart laveste taxameter, og så til htx og stx, som fik væsentlig større taxametre? Den bevilgende myndighed forsøgte sig med alle mulige forklaringer, der om trent var en *Komiske Ali* værdige: det skyldes de mange og dyre faglokaler til de naturvidenskabelige fag og musik, som hhx jo ikke havde udgifterne til. Stx-skolerne havde overtaget deres bygninger på anderledes favorable

vilkår – alt efter hvor meget de kunne betale og under markedsprisen. Stx havde flere og mindre valghold og dyrere læreroverenskomster. Og ikke mindst blev det et argument, at erhvervsskolerne jo havde en bredere vifte af uddannelser, der kunne være med til at finansiere driften for der-

Niels Brock Fonden

Man kan sige, at der går en lige linje fra Niels Brocks legater fra 1802, der ydede støtte til en lang række filantropiske formål, og frem til nutidens legater og stipendier, der giver økonomisk tilskud til dygtige og flittige elever på Niels Brock. I 2016 blev *Niels Brock Fonden* til som en sammenlægning af Einar Wilslevs Fond fra 1986 og Foreningen Niels Brocks Fond fra 1944. Sammen med Dansk Erhverv har Niels Brock Fonden indstiftet Dansk Erhvervs Talentpris på 25.000 kr., der hvert år gives til en Niels Brock-studiegruppe på hvert af de fem gymnasier, der har løst en konkret opgave og problemstilling med afsæt i områderne »handel og økonomi, etik og digitalisering«. Her overrækkes Talentprisen 2020 af formand for fonden Frederik Kortbæk (nr. 2 fra venstre) til elever fra Det Internationale Gymnasium.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

Da Niels Brock og Købmandsskolen startede fortællingen, var fem-syv års almindelig skolegang efterfulgt af et par års aftenskole den mængde teoretisk uddannelse, der tilkom en handelslærling. I dag taler vi om livslang uddannelse.

FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

med indirekte at medgive, at hhx-taxameteret nok relativt var for lavt sat. Men i takt med, at uddannelserne blev mere og mere harmoniserede hvad bekendtgørelser, indhold og læreroverenskomster angik, voksede forklaringsproblemerne.

Taxametersystemet er flere gange blevet ændret, og nye taxameterbegreber er kommet til: færdiggørelsestaxameter og senest *socialt taxameter*, der har til formål at begunstige gymnasier i områder med større sociale problemer. Også 'ubegrundede' forskelle på taxameterstørrelsen mellem sammenlignelige uddannelser har man forsøgt at udjævne. Status er dog stadig, at en hhx-elev samlet udløser godt 30.000 kr. mindre end en stx-elev, da hhx åbenbart er en uddannelse, der kan drives væsentlig billigere end andre tilsvarende uddannelser. For Niels Brock betyder det i dag, at skolen ville have fået 20 mio. kroner mere hvert år, hvis hhx taxameteret var på samme niveau som stx.

INDTÆGTSDÆKKET VIRKSOMHED OG KURSUSAKTIVITET

På Niels Brock har man gentagne gange gjort Folketingets partier opmærksom på, at man undrer sig over forskelsbehandlingen. Men derudover giver man ikke op, man handler. Hvor de fleste institutioner uvilkårligt ville tilpasse udgifterne til de budgetterede indtægter og sætte tæring efter næring, gør man nærmest det modsatte på Niels Brock: man sætter indtægterne op, så de passer til de økonomiske aktiviteter, man gerne vil have mulighed for.

På handelsskoler som Niels Brock har det altid været traditionen, at man ved siden af undervisningsaktiviteten for den statslige hovedarbejdsgiver godt kunne have andre forretningsområder, såkaldt rekvireret undervisning for banker og sparekasser. Begrebet indebar, at kurserne var 100% deltagerfinansieret. I løbet af 1980'erne voksede ønsket på mange skoler om at øge aktiviteterne på dette område, der fremover blev benævnt indtægtsdækket virksomhed, og dermed gøre sig mindre afhængig af statens tilskud til uddannelserne. Som man har kunnet læse i de foregående kapitler, er skolen utrættelig med hensyn til at opdyrke nye uddannelsesområder, nationalt såvel som internationalt. Og når et nyt marked for kurser var under opbygning, var man sjældent sen til at sætte alle sejl til. Ud over at skolen jo var sat i verden for at skabe handelsundervisning til flest mulige, handlede det også om at skabe bedst mulig forretning ud af det.

I dag har Niels Brock videreuddannelse, der både omfatter offentligt finansierede kurser som AMU-kurser og privatfinansierede kurser med

ca. 600 årselever nogenlunde samme betydning som hele EUD-området. Men i fordums tider, når konjunkturer var gunstige og samfundets lyst til efteruddannelse var stor, blev kurser og indtægtsdækket virksomhed skolens vigtige »oplevelsesøkonomi«, der i perioder tillod, at man kunne tænke stort. En nogenlunde stabil, øremærket indtægt fra ungdomsuddannelserne gav en god sikkerhed, men sjældent et råderum til nye, dristige initiativer.

AMU

Arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU) har siden slutningen af 1970'erne været en del af Niels Brocks voksenuddannelser. I AMU-regi udbydes der korte efteruddannelsesforløb til voksne på arbejdsmarkedet, og i særdeleshed har kurserne i perioder med høj arbejdsløshed haft en væsentlig betydning for opkvalificering af arbejdsstyrken. Uddannelsernes styrke har i de første mange år med AMU været deres stærke tilknytning til arbejdsmarkedets parter. Konstruktionen med parternes store indflydelse sikrede uddannelsestilbud med relevans og praktisk anvendelighed i erhvervslivet. I de seneste årtier har AMU-systemet imidlertid ikke formået at udvikle sig i samme tempo som det lokale erhvervslivs behov. I dette perspektiv har AMU-kurserne på Niels Brock i dag et ret begrænset volumen i forhold til tidligere. Således havde Niels Brock i 2011 hvad der svarer til 196 årselever i AMU-uddannelser mod 64 i 2019. Organisationerne og skolerne er naturligvis opmærksomme på den faldende interesse for AMU-forløb, og arbejdsmarkedets parter arbejder på en tiltrængt modernisering af konceptet.

TOO BIG TO FAIL

Som nævnt i kapitel 9 betød udbredelsen af PC-kørekortkurserne til alle med næsten fuldt offentligt tilskud i årene 1997-98, at antallet af kursustagere på Niels Brock voksede eksplosivt. For første gang oversteg Niels Brocks samlede antal årselever 10.000 på dette tidspunkt, noget nær det dobbelte af antallet i dag. Taxametertilskuddet for de mange PC-kørekortkursister var naturligvis indregnet i skolens budgetlægning, så den pludselige statslige opbremsning i tilskuddet til kurserne hen over sommeren 1998 fik katastrofale følger for Niels Brock. Skolen kom ud med et underskud på 40 mio. kr. i 1999. Det betød en halvering af skolens egenkapital, og da

budgettet for 2000 udviste et tocifret millionunderskud, var det uundgåeligt, at der måtte ske noget.

Det var en ledelsesmæssig og økonomisk kraftpræstation, den var smertelig for mange, men det lykkedes skolen at klare skærene. Der måtte ske en personalereduktion på 110 medarbejdere, en halvering af ledelsen, opsigelse af lejemaal på fire af skolens adresser, en velvillig bank, samt bortsalg af effekter og løsøre, herunder historiske klenodier, for at skolen både kunne klare behovet for løbende likviditet og i 2001 vende underskuddene til overskud. På tre år havde skolen sagt farvel til mere end 1/3 af personalet og næsten 40% af elevtallet. Det vides ikke, om Niels Brock havde fået lov at gå konkurs – ikke mindst taget i betragtning, at det var den pludselige nedskæring – med tilbagevirkende kraft – af tilskuddene fra Undervisningsministeriet til PC-kørekortet, der var hovedårsagen til miseren. En ting, der ikke kan være tvivl om, er, at også en handelsskole har behov for godt købmandskab.

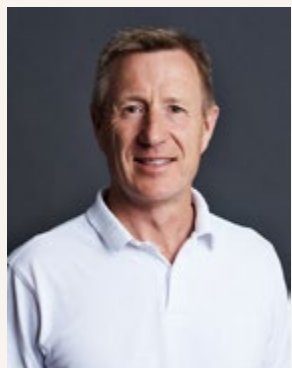
VERDENS VIGTIGSTE PLAN

I dag handler skoleøkonomi også om andet og mere end tilskud, dækningsbidrag eller slet og ret skolens konsolidering som økonomisk enhed. På Niels Brock er man naturligvis opmærksom på, at man som en moderne virksomhed ikke kun bliver bedømt af omverdenen på sin bundlinje, men i lige så høj grad høster anseelse på, hvordan man agerer etisk og socialt i sine omgivelser. Skolen er daglig arbejdsplads for flere tusinde mennesker – elever, kursister, studerende og medarbejdere – og det samlede klimaaftryk er naturligvis betragteligt. Derfor har man ganske i tidens ånd opstillet 2030-mål om ressourcebesparelser ved begrænsning af print med 90% samt reduktion af skolens CO₂-udledning med 50%. Alle bygningsmæssige renoveringer iværksættes i dag ud fra miljømæssige bæredygtighedshensyn.

FN's 17 verdensmål har også i de senere år været en konkret del af skolens strategiske driftsmål. Verdensmålene er ikke blot undervisningspensum om sult og fattigdomsproblemer i den 3. verden, men handler lige så meget om at påtage sig sin del af et socialt ansvar for, at f.eks. socialt udsatte i Danmark også får en uddannelse, eller at god livskvalitet i høj grad begynder i ungdomsårene. I dag, hvor Niels Brock primært uddanner helt unge mennesker, er det således blevet en af skolens målsætninger at tage ansvar for, at eleverne i deres periode på skolen ikke kun er optaget af fag

og pensum, men i lige så høj grad lægger fundamentet i ungdomsårene til en sund livsstil livet igennem.

På Niels Brock kan man tage kursus i bæredygtig ledelse og lære om virksomhedsetik og socialt ansvar, og principperne praktiseres også i egne rækker over for skolens ansatte. Hvis man bliver ramt af langvarig sygdom, stress eller andet, der gør at man i kortere eller længere tid ikke kan passe sit arbejde, er det skolens erklærede politik, at man har et socialt ansvar for sine ansatte. Ingen skal bekymre sig om konsekvenser for ansættelsesforholdet i en svær tid. I sådan en situation strækker skolen sig langt, meget længere end man er forpligtet til, fordi det betyder noget, at man uanset omkostninger tager ansvar for sine ansatte – *‘vi opfører os ordentligt i alle relationer’*.

Ernst Lykke Nielsen, formand
ADMINISTRERENDE DIREKTØR
- UDPEGET AF DE

René Knudsen, næstformand
FORMAND FOR HK SERVICE HOVEDSTADEN
- UDPEGET AF HK

Mette Høgh, medlem
FORMAND FOR HK HANDEL HOVEDSTADEN
- UDPEGET AF HK

Styrelsen – skolens link til erhvervslivet

'Styrelsen' har altid spillet en markant rolle i Niels Brocks virke. Skolens bestyrelse består af folk med indgående kendskab til de merkantile erhverv og med viden om og interesse for uddannelse. I de første mange år havde Købmandsskolens og Niels Brocks forstandere slet ikke ret til at deltage i bestyrelsesmøderne, men i 1920 gav man af praktiske grunde forstanderen plads i Styrelsen som sekretær. Fra først i 1960'erne blev handelsskolerne selvejende institutioner under staten. Som erhvervsskole skal bestyrelsen på Niels Brock være paritetisk sammensat, dvs. bestå af repræsentanter fra både arbejdsmarkedsorganisationerne DE og DI, Finansrådet og Danske Rederier, og fra lønmodtagerorganisationerne, HK og FTF, foruden repræsentanter for erhvervsvirksomheder, hovedstadskommunerne samt elever/medarbejdere.

En skolebestyrelses fornemste opgave er naturligvis at stå økonomisk til ansvar for skolens drift og dispositioner. Men hvad der prioriteres mindst lige så højt på Niels Brock, er bestyrelsens forpligtelse til at være med til at sætte retning for skolens strategiske målsætninger. Styrelsen er som den eneste offentlige bestyrelse kåret ikke mindre end to gange som Danmarks mest professionelle bestyrelse.

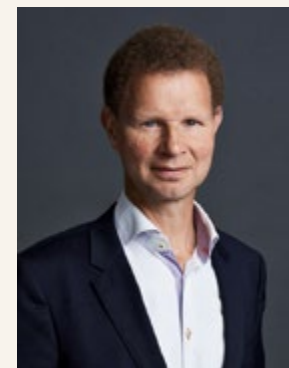
FOTO: NIELS BROCKS ARKIV

Margit Ørsted, medlem
UDPEGET AF KØBENHAVNS KOMMUNE OG
FREDERIKSBERG KOMMUNE I FORENING

Cecilie Goll Knudsen, medlem
UNDERVISER OG
MEDARBEJDERREPRÆSENTANT
- UDPEGET AF MEDARBEJDERNE

Anders Jensen, medlem
GROUP MANAGING DIRECTOR (CRO) HOS
NYKREDIT - UDPEGET AF FINANS DANMARK

John Lykke Nielsen, medlem
VICE PRESIDENT, HEAD OF GROUP DIGITAL
PRODUCT SUPPORT, SALES SUPPORT &
EXECUTION FLSMIDTH - UDPEGET AF DI

Michael Tøttrup, medlem
FAGLIG KONSULENT - UDPEGET AF FTF

Nicklas Kany, medlem
ADM. DIREKTØR MENTOR DANMARK
- UDPEGET AF BESTYRELSEN VED
SELVSUPPLERING

Frederik Kortbæk, medlem
DIREKTØR C.J. HOLM 2013
- UDPEGET VED SELVSUPPLERING

Tina Thomsen, medlem
PEOPLE & CULTURE DIRECTOR SYNOPTIK
- UDPEGET VED SELVSUPPLERING

Anna Xian Hansen, medlem
ELEVREPRÆSENTANT
- UDPEGET AF ELEVERNE

Mikkel Lind, medlem
ELEVREPRÆSENTANT
- UDPEGET AF ELEVERNE

Dina Rosenberg Asmussen, medlem
UNDERVISER OG
MEDARBEJDERREPRÆSENTANT
- UDPEGET AF MEDARBEJDERNE

Fortællingen om Niels Brock

Markedet for uddannelse i Danmark vokser og vokser, og konkurrencen skærpes. For at overleve som uddannelsesinstitution er det derfor vigtigt at have et stærkt brand. Handelsskolesektoren har en svagere identitet i dag end for bare 50 år siden. Men på Niels Brock kan man glæde sig over, at skolens fortælling stiller skolen meget stærkt i offentlig sammenhæng. Alle kender Niels Brock og ved, at skolens tilgang til uddannelse og erhvervskarriere er seriøs og innovativ.

Der er gået 140 år, siden Købmandsskolen og Niels Brock satte en helt ny retning for handelsuddannelse i Danmark. Fra at være forløb på private skoler blev uddannelserne med tiden statsgodkendte og -finansierede, og snart havde enhver købstad sin egen handelsskole. Handelsskolerne blev en vigtig del af den uddannelsesrevolution, der ændrede samfundet grundlæggende i løbet af 1900-tallet.

Men i dag er handelsskolen som uddannelsesinstitution i Danmark kommet under pres. Trods langt mere end hundrede år med vellykkede initiativer, der har skabt en velfunderet og aktiv handelsskolesektor, har handelsskolerne til dels mistet deres selvstændige identitet i offentlighedens øjne. Mange mennesker ville ikke på stående fod være i stand til nærmere præcist at gøre rede for, hvad en handelsskole står for.

Handelsgymnasiet har haft svært ved at blive anerkendt som en ligestillet gymnasieform, og handelsgrunduddannelserne har svært ved at bevare en særskilt, klart defineret identitet over for mere tydeligt tegnede tekniske erhvervsuddannelsesfag som murer, tømrer, mekaniker etc. Og det står nok uklart for mange, hvad en handelsskole egentlig som begreb omfatter og står for i dag. Er det det samme som en erhvervsskole, er det en slags gym-

nasium, er det snarere en handelskursusvirksomhed, eller en handelshøjskole – eller er det ‘bare’ en handelsskole?

Det har ikke virket befordrende for omdømmet, at stadig færre handelsskoler i dag har bevaret betegnelsen »handelsskole« i deres navn, at mange selvstændige handelsskoler er forsvundet i fusioner med tekniske skoler eller almene gymnasier, eller at handelsskolernes uddannelser konstant har skiftet navn og undergået reform på reform i de sidste ca. 50 år. Og handelsskolerne har da selv også medvirket til at sløre billedet ved konstant at ændre sortimentet af uddannelser og aktiviteter.

ER HANDELSSKOLER STADIG RELEVANTE I DAG?

I vore dages konkurrencesamfund kappes uddannelserne om berettigelse og det omgivende samfunds opmærksomhed, og nøglen hertil er relevans. Hvis man vil bevare sin plads i samfundet som en nødvendig uddannelse, skal man hele tiden dokumentere, at uddannelsen har livsvigtig betydning for det fælles bedste. Samfundets ressourcer, der anvendes til uddannelse, må ikke gå til spilde, men skal kanaliseres derhen, hvor de giver størst udbytte, og hvor staten ser klare behov for uddannet arbejdskraft. Enhver uddannelsessektor skal vise sin klare og tydelige relevans, ellers forsvinder den på længere sigt. Og de forskellige samfundsområder konkurrerer med hinanden om opmærksomhed og dermed ressourcer.

Vi har bevæget os ind i videnssamfundet, der producerer den nødvendige forskning og viden, der er betingelsen for vores fremtidige overlevelse. Det har sine specifikke uddannelser, som nyder en bred anerkendelse som samfundsrelevante. På samme måde gælder det for produktionssamfundet – Danmark har brug for sine egne, veluddannede håndværkere og tekniske eksperter for at overleve i globaliseringen. Sundheds- og servicesektoren nyder stor bevågenhed og bred anerkendelse som uundværlig for os alle.

Men hvad med det merkantile samfund – hvem kæmper for handelsuddannelserne og peger på, at de ikke kan undværes, hvis Danmark skal overleve som handelsnation i en globaliseret verden? I modsætning til de andre samfundsområder er det merkantile område ikke privilegeret ved, at mange mennesker automatisk udnævner det til en bærende samfundskraft, vi ikke kan undvære. Den merkantile uddannelsesverden mangler en samlende fortælling om, hvorfor den er her, og hvorfor den er uundværlig.

Niels Brock er naturligvis i samme situation som landets øvrige handelsskoler, når det handler om at få den politiske opmærksomhed. Navnlig

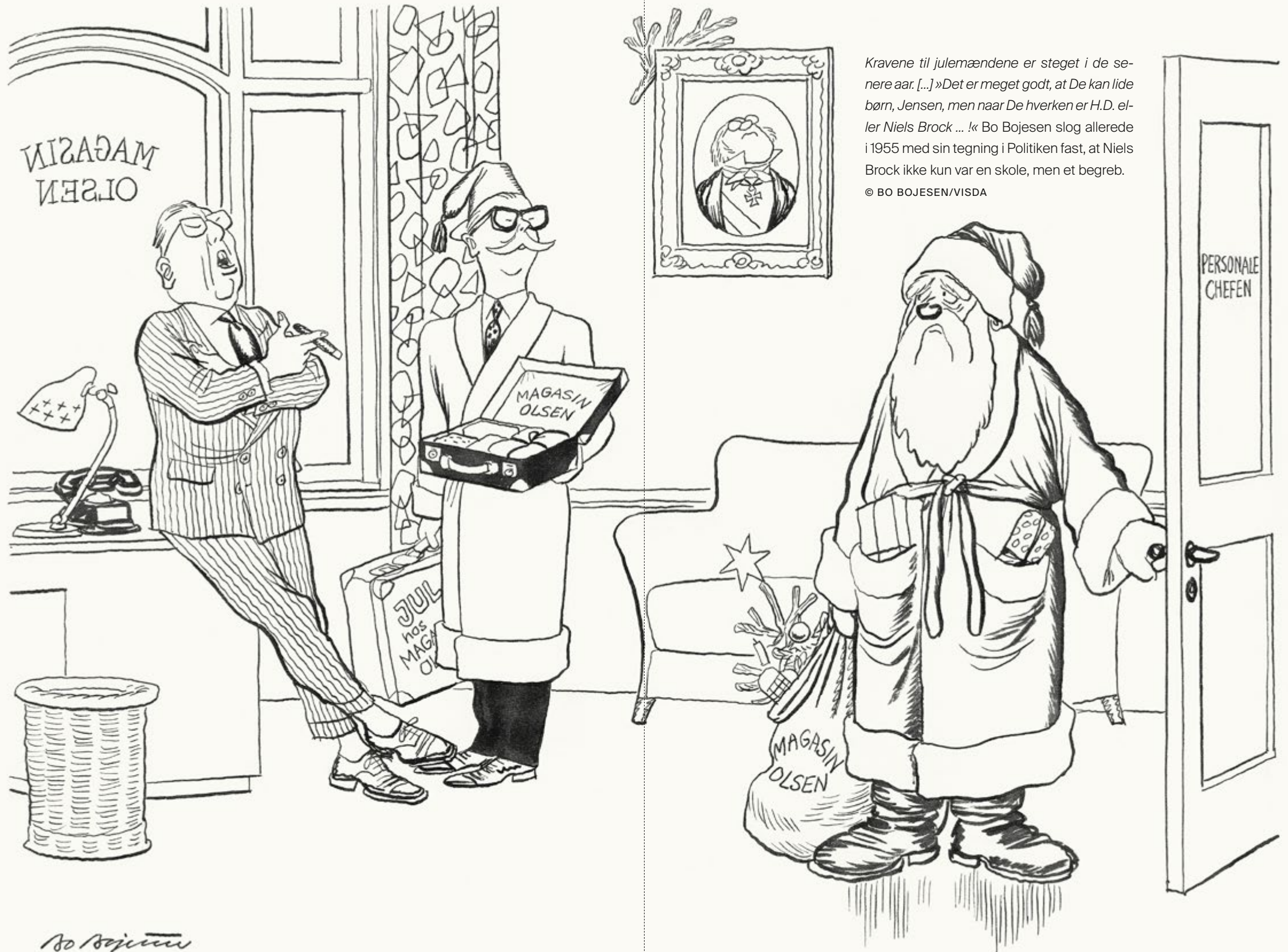
de sidste ti år har været svære for skolen, hvor man både har måttet afgive handelsakademiuddannelserne (KVU) og hermed mulighederne for at udvide de internationale aktiviteter og samtidig har mærket den generelle nedgang for de merkantile erhvervsuddannelser, hvor alle politiske beslutninger har været indskrænkende for aktiviteten. Dette er dog blevet opvejet af fremgangen for Niels Brocks handelsgymnasier, men fremtiden tegner mere usikker for skolen i dag, end den gjorde, sidste gang skolen fejrede jubilæum i 2006. Nye politiske indgreb, der fjerner elevernes frie valg ved indførelse af distrikter og klynger, vil meget nemt kunne betyde en aktivitetsnedgang på op mod 20-40%.

Men på samme tid har Niels Brock et helt andet og fordelagtigt udgangspunkt end de fleste andre handelsskoler. Skolen besidder en historisk fortælling om skolen, der er tydelig og kendt af mange. Skolen har et meget stærkt *brand*: Alle ved, at på Niels Brock er omdrejningspunktet handel, økonomi og erhvervsliv. Det kan godt være, at mange ikke lige kan sætte præcise begreber og niveauer på Niels Brocks uddannelser, men international orientering, innovation og grundlæggende merkantile discipliner har gennem mere end hundrede år været knyttet til skolens navn. Som kun få skoler i Danmark kan Niels Brock bryste sig af at være et begreb inden for uddannelse. Når skolen til enhver tid kan markere sig uden først at skulle argumentere for sin relevans, er det frugten af mange års stædig insistens på fortællingen om en lige linje fra købmand Niels Brocks tanker om handelsuddannelse, og frem til vore dage, hvor det er stedet for unge mennesker, der drømmer om en karriere inden for forretning og handel.

DERFOR ER VI HER

I 2021 – 140 år efter det hele begyndte på Købmandsskolen og Niels Brock – er der stadig noget, der hedder handelsskoler i Danmark. Men som det er fremgået i denne beretning om Niels Brocks 140 år, er der alverden til forskel på handelsuddannelserne fra dengang til nu.

Først og fremmest har vores samfund ændret sig voldsomt. Uddannelsesniveaet ligger langt højere i dag, end det har gjort før, og handelsskolerne har været med til at levere fremskridtet. Da Niels Brock og Købmandsskolen startede fortællingen, var fem-syv års almindelig skolegang efterfulgt af et par års aftenskole den mængde teoretisk uddannelse, der tilkom en handelslærling. I dag taler vi om livslang uddannelse oven i 10 års

Kravene til julemændene er steget i de senere aar. [...]»Det er meget godt, at De kan lide børn, Jensen, men naar De hverken er H.D. eller Niels Brock ... !« Bo Bojesen slog allerede i 1955 med sin tegning i Politiken fast, at Niels Brock ikke kun var en skole, men et begreb.

© BO BOJESEN/VISDA

folkeskole, to-fire års ungdomsuddannelse og måske også tre-seks års videregående uddannelse.

Erhvervsuddannelser, gymnasieuddannelser, voksenuddannelser, videregående uddannelser – på alle hylder har Niels Brock været med til at sætte sit præg på Danmark. Danmark var en betydende handelsnation i 1881, og handel er stadig af afgørende vigtighed for landet i 2021. Ved en umiddelbar betragtning skal man kunne det samme for at sælge danske varer, tjenesteydelser og viden i udlandet: sproglige færdigheder, kulturel forståelse og almen viden, økonomisk og merkantil indsigt, er alle evergreens, som handelsskolerne i mere end hundrede år har lært eleverne. I vor tid er det så suppleret med opdaterede kvalifikationer som innovative kompetencer, samarbejdsevner, foruden almen, merkantil og digital dannelse.

Det er derfor, Niels Brock er her og stadig vil være her i lang tid fremover. Skolen har insisteret på at holde fast i den tætte kontakt til virkeligheden og erhvervslivet, hvor man for alvor ved, hvilken viden og kompetencer, eleverne, kursisterne og de studerende skal have. Fokus på praksisdelen har været en rød tråd gennem alle årene som uddannelsernes omdrejningspunkt. Hver gang den merkantile virkelighed fordrede forandring inden for uddannelse, var Niels Brock klar med et nyt, innovativt tiltag, der som regel kunne løse problemet. Initiativrigdommen skyldes ikke mindst skolens størrelse, økonomiske styrke og videnskapital. Få uddannelsesinstitutioner kan bryste sig af at stå bag så meget uddannelsesinnovation som Niels Brock: Højere Handelseksamen og den etårige hhx studenterklasse, EDB-assistentuddannelsen, Merkonom, handelsakademiuddannelserne, IBB, BSc in Computer Science, International Business Diploma, HHX Business and Science Elite, for ikke at nævne selve ideen om handelshøjskoleuddannelser i Danmark og uddannelseseksport – alle er gode eksempler på uddannelser og ideer, udsprunget fra Købmandsskolen og Niels Brock, og som siden har udviklet sig til fundamentet for erhvervsrettet uddannelse i Danmark.

Noter

- 1 Brinkkjær (2000), p 95
- 2 Ibid
- 3 Niels Brock 1888-1938 (1938), p 22
- 4 Niels Brock 1888-1938 (1938), p 55
- 5 Tidsskriftet Niels Brock (1938), nr. 2
- 6 H.J. Hansen: Jydsk og københavnsk Handelsskoleungdom, Tidsskriftet Niels Brock, nr. 1 (1938)
- 7 Uddannelsesbenchmark Elevtrivselsundersøgelse (2018)
- 8 Undervisningsministeriets Datavarehus
- 9 Uddannelsesbenchmark (2016)
- 10 Hans Friis (2000), Tanker om Niels Brock, i: Frandsen (2000)
- 11 Kurt Jacobsen m.fl. (2017)
- 12 Ibid
- 13 Jyllands-Posten 10.01.2000
- 14 Ole Lange (2006), p 40
- 15 Lov om gymnasiale uddannelser 2016
- 16 Katznelson, i: Gymnasieskolen 5.12.2017
- 17 Hansen (1998), p 26
- 18 Læreplan 2017 for faget virksomhedsøkonomi A
- 19 Læreplan for faget erhvervsøkonomi på EUD
- 20 Mandag Morgen Nyhedernes Tænketank: Fremtidens Handelsskole. 2003

APPENDIX 1

Direktører for Niels Brock

(før 1991: Købmandsskolen)

1881-1892	L. Bokkenheuser	1985-1986	Erik Dam-Jensen (konstitueret)
1892-1902	H.L. Møller	1987-1996	Peer Andersen
1902-1921	L. Jacobsen	1996-2000	Torben Krogh
1921-1938	Marius Vibæk	2000-2001	Anya Eskildsen (konstitueret)
1938-1959	Aage Rasmussen	2001-2004	Niels Hoffmann Laursen
1959-1972	Jens Vibæk	2004-	Anya Eskildsen
1972-1981	Henry Jørgensen		
1981-1986	Hans-Erik Gade		
1984	Thorkild Mortensen (konstitueret)		

APPENDIX 2

Bestyrelsesformænd

Frem til 1966 var Købmandsskolen underlagt FUHU, hvis formand automatisk var bestyrelsesformand for skolen. Med omorganiseringen i 1965, hvor handelsskolerne overførtes til Undervisningsministeriet og blev selvejende, fik skolen sin egen bestyrelsesformand.

1881-1896	F.C. Smidt	1966-1967	Aage S. Nilsson
1896-1917	Holger Petersen	1968-1976	Gunnar Svanberg
1917-1930	Anders Fønnesbech	1977-1997	Thorvald Kortbæk
1930-1943	Aage Kunst	1997-2004	Peter Bjerregaard
1944-1959	Paul Tillge	2004-	Ernst Lykke Nielsen
1960-1966	Fritz Løppenthien		

På Niels Brock er det et godt princip, at man gerne lytter til ministeriet, men man retter sig helst efter *Styrelsen*, skolens bestyrelse. Det er nemlig ikke altid, at Undervisningsministeriets og Niels Brocks opfattelse af den rette kurs har stemt helt overens. Der er dog også perioder, hvor afstanden mellem Niels Brocks *citycampus* omkring Nørre Vold og ministeriet i Frederiksholms Kanal har været kort. På billedet: Bertel Haarder, undervisningsminister 1982-93, 2005-10, og Anya Eskildsen, direktør på Niels Brock siden 2004.

FOTO: ANYA ESKILDSEN

APPENDIX 3

Anvendt litteratur og kilder til Niels Brocks historie

Betænkning om Handelsuddannelser i Internationalt Perspektiv (1989), Handelsudvalget, Statens Informationstjeneste

Brinkkær, Ulf (2000): Hhx-elevs habitus og livsstil: en rejse i dannelse, liv og skole, København

Christiansen, Stine m.fl. (2007): HG-uddannelsen i modvind; CBS upub. speciale

Frandsen, H. Bech m.fl. (2000): Årtusindet ud. Handelsskolernes udvikling 1965-2000, Århus

FUHU Krøniken 1880-2005 (2005), København

Grosserer Niels Brock og Hustrue Lene Bredal's Testamente (1891), København

Hansen, Fl. Lind (1995): Fra Laug til lov. Handelsskolernes opståen, Århus

Hansen, Fl. Lind (1998): I Lovens Tid. Handelsskolernes udvikling 1920-65, Århus

Hass, Lone (1992): Hvidbog om de merkantile uddannelser, København

Jacobsen, Kurt m.fl. (2017): CBS gennem 100 år, København

Kommers (1988-98), Personaleblad Niels Brock, diverse numre

Lampe, Jens (1970): Træk af handelsskolernes historie; i: Årbog for Dansk Skolehistorie 1970

Lange, Ole (2006): Stormogulen, København

Langsted, Erik (1960): Handelsskolebogen, Kolding

Lenzing, Palle: Korte træk af Niels Brocks historie, upub.

Lund, Jules Ferd. (1928): Varekendskab for Kolonialbranchen, Til Brug ved Købmandsskolen, København

Mandag Morgen (2003): Fremtidens handelsskole

Niels Brocks Handelsskole 1888-1938 (1938), Grosserer-Societetet (udgiver), København

Niels Brocks Handelsskole 1888-1963 (1963), Foreningen Niels Brock (udgiver), København

Ravn Sørensen, Anders (2017): Internationaliseringen af de danske handelsuddannelser, Økonomi og Politik kvartalsskrift

Smidt, Claus M. (2016): Det tekniske Selskabs Skolebygning - historie, bygninger og mennesker omkring Nørre Vold. København, upub.

Tidsskriftet Niels Brock, København, diverse numre

Uddannelsessystemet i tal gennem 150 år, Undervisningsministeriet 1848-1998 (1998)

Vibæk, Jens og Kobbernagel, Jan (1980): Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse 1880-1980, København

Vibæk, Marius (1930): Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse 1880-1930, København

Vigtigere end nogen sinde (1988): Niels Brocks Handelsskole 1888-1988

Vil du frem i verden - så Brock ... 125 års jubilæum 1881-2006 (2006), Niels Brock (udgiver), København

Forfatteren vil gerne takke følgende personer, som har bidraget til bogens tilblivelse

Elever

Cornelius von Kiær, Eux
Johan Peter Ottesen, Nørre Vold
Gymnasium
Marius Hæsumgaard, JTP 2-årig
Minna Juul, JTP
Sian Owens, DIG

HHX/IBB

Allan Andersen
Einar Lydich
Karsten Kappel

EUD/EUX

Annemerete Esmark Thers

Niels Brock administration m.v.

Anne Hyrup Madsen
Claus Villumsen
Cristina Buck Bramsen
Helle Aagaard
Henrik Würtz Haugbølle
Jan Christensen
Nini Refsbøl
Palle Lenzing
Theresa Vind Nordentoft
Tine Voigt Steffensen

Om forfatteren

Peter Schroeder er lektor, cand.mag. i historie og har haft sin gang i handelsskoleverdenen siden 1992. Han er ansat på Slotshaven Gymnasium i Holbæk og har tidligere skrevet om Høkerne i København samt lærebøger til historiefaget i gymnasiet.

Niels Brock International

Charles-David Mpengula
John Knudsen
Jytte Mansfelt
Jørgen Dallhoff
Kirsten Bonde
Lars Askholm
Peter Bang-Sudergaard

EDB-Skolen

Peter Poulsen
Soini Kari

Merkonom, akademi

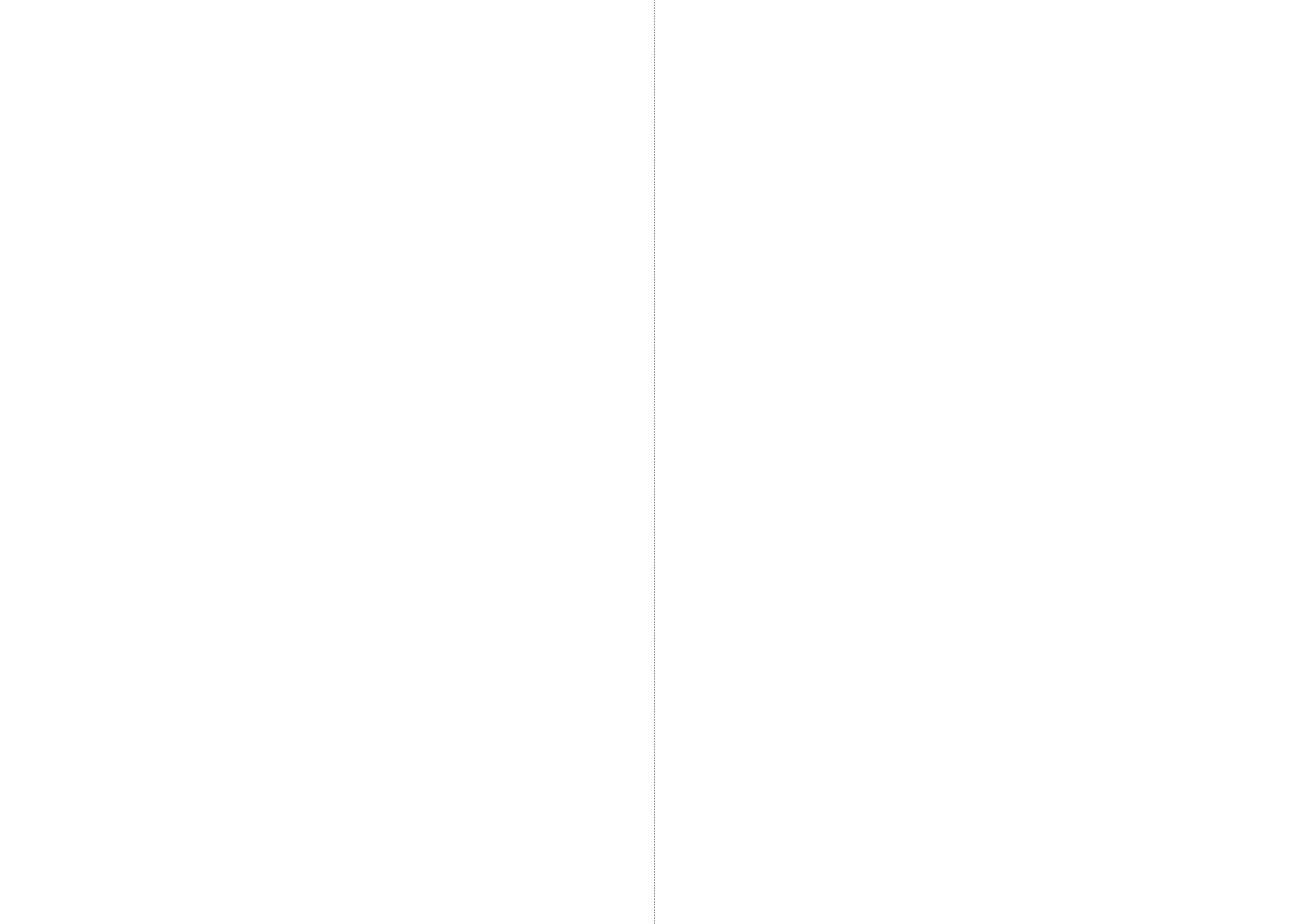
Flemming Christophersen
Flemming Steen

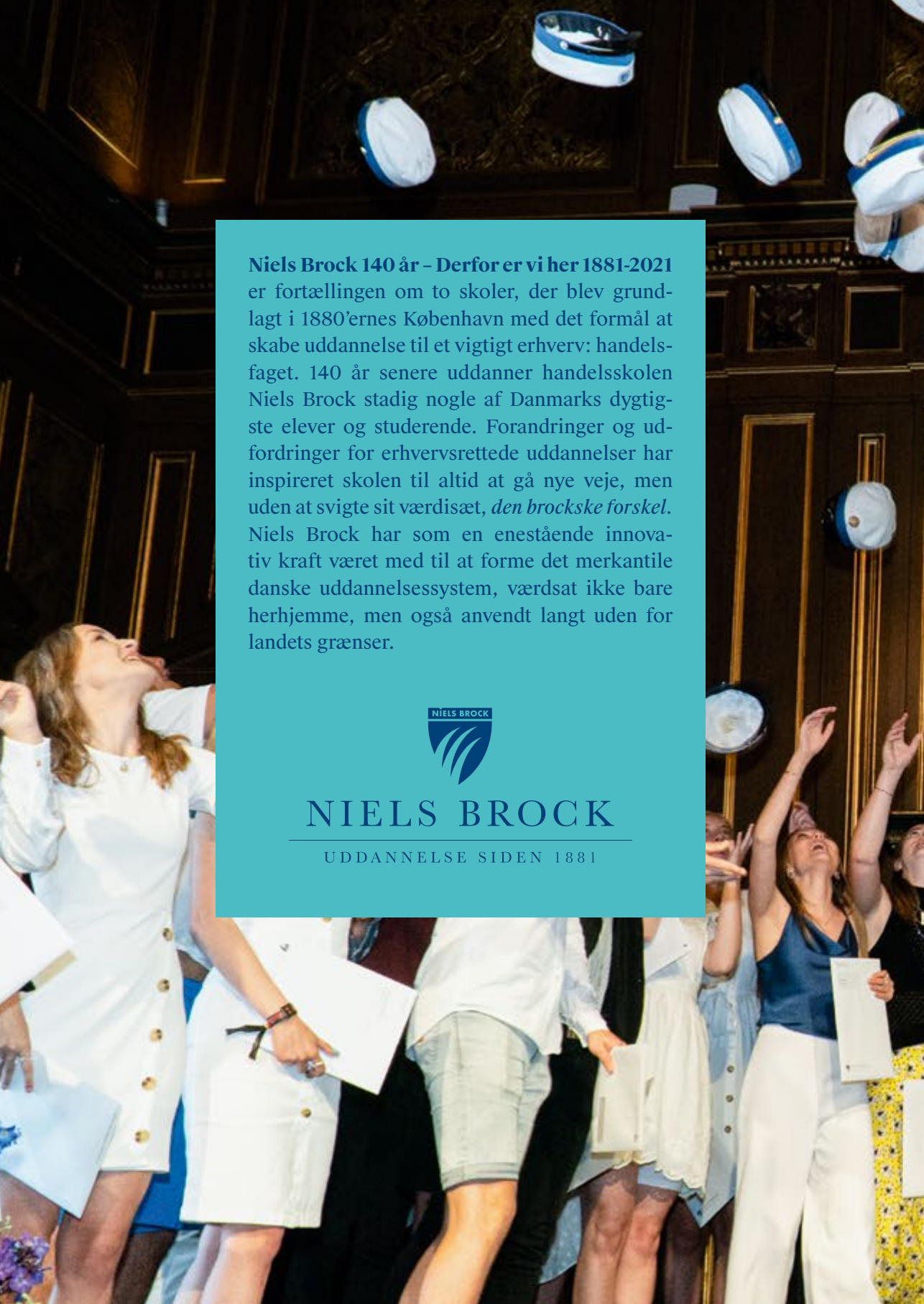
Korrektur

Hans Jørgen Wulff
Jens Kampmann

Redaktion

Anya Eskildsen
Erik Andersen
Ole Wiberg
Peter Bjerregaard

Niels Brock 140 år – Derfor er vi her 1881-2021 er fortællingen om to skoler, der blev grundlagt i 1880'ernes København med det formål at skabe uddannelse til et vigtigt erhverv: handelsfaget. 140 år senere uddanner handelsskolen Niels Brock stadig nogle af Danmarks dygtigste elever og studerende. Forandringer og udfordringer for erhvervsrettede uddannelser har inspireret skolen til altid at gå nye veje, men uden at svigte sit værdisæt, *den brockske forskel*. Niels Brock har som en enestående innovativ kraft været med til at forme det merkantile danske uddannelsessystem, værdsat ikke bare herhjemme, men også anvendt langt uden for landets grænser.

NIELS BROCK

UDDANNELSE SIDEN 1881